

Cetatea Moldovei

Revistă lunară de probleme actuale, literatură și critică

Director: GH. A. CUZA

S U M A R

AL. LASCAROV-MOLDOVANU	Despre Ion...
N. CREVEDIA	Rugăciunea soldatului
MIHAIL LUNGEANU	Sânge de Mușatin
PETRE STATI	Așteptări. Poveste. Epilog.
EUGEN POHONȚU	Gh. Asachi și începutul picturii în Moldova
D. IOV	Pisanie
MARIOARA TUHOVICEANU	Martiri
EUSEBIU CAMILAR	Rămâi să mai ciocnim o cupă
AUREL GEORGE STINO	Într-o zi de ploaie
CONST. GORAN	Elegie. Strigătul omului
LIBERALE NETTO	Petrarca, poet Italian
VLADIMIR FOCȘA	Spovediri
TANA MUGUREL	Într'un saf căzăcesc, undeva, pe front
G. URSU	Înzăpezire
GEORGE LOGHIN	Autohtonismul în teatru
C. P. DEMETRESCU	Kir Panaloti
A. M. FRIMU	Viața la Iași
GH. A. CUZA	Cronica plastică
AUREL LEON	Cronica dramatică
TUDOR DĂSCĂLESCU	Cronica externă
I. FR. BOTEZ (traducere)	Cronica iudaică

ÎNSEMNĂRI: 24 Ianuarie, ziua tuturor uniților românești. — Mareșalul Ion Antonescu la Cartierul General al Făhrerului. — Zece ani de guvernare național-socialistă. — E. S. Ministrul Baron Manfred v. Killinger a împlinit doi ani de misiune diplomatică în România. — Mareșalul Hermann Goering și ministrul Alfred Rosenberg la vârsta de 50 de ani. — Stalingrad punctul de plecare al dreptății românești. — „Ora tineretului școlar”. — A murit poetul Artur Enășescu. — Unde se află totuși Cozia? — Așezarea statuei lui Cuza-Vodă în Piața Unirii. — Scrisori de pe front. — „Porunca Vremii” și precursorii naționalismului românesc. — D-l ministru Alexandru Marcu și înființarea centrelor de propagandă pe țară. — N'o fi iarăși „Minciuna dragul mamei”? — Un Mitropolit bezboinic. — Sfânta noastră dreptate. — Lecția inaugurală a d-lui prof. Gh. Nastase. — O jidăucă, funcționară la Epitropia Sf. Spiridon. — „Vifor sub stele”. — Însemnări economice interne.

RECENZII. — BIBLIOGRAFIE.

I A Ș I



CETATEA MOLDOVEI

REVISTĂ LUNARĂ DE PROBLEME ACTUALE, LITERATURĂ ȘI CRITICĂ

Inscrisă sub Nr. 1108 din 7 Martie 1941, la Tribunalul Iași, Secția III-a

A P A R E L U N A R

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Profesor univ. *Gh. A. Cuza*

Iași, str. Codrescu, 5

Telefon 1664

SECRETARIATUL DE REDACȚIE:

Eusebiu Camilar

I a ș i

Str. Săulescu, 19

DELEGAT CU CONTROLUL :

Dr. Jean I. Ghiulea

București, str. Răspântiilor, 9

Telefon 2.73.07 și 4.28.13

ABONAMENTE

IN ȚARĂ :

Pe un an	lei 800
Pe 6 luni	lei 450
Pe 3 luni	lei 250
Pentru instituții	lei 1000
Abonament de sprijin	lei 2000

IN STRĂINĂTATE :

Pe un an	lei 1000
--------------------	----------

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază

CETATEA MOLDOVEI

REVISTĂ LUNARĂ DE PROBLEME ACTUALE, LITERATURĂ ȘI CRITICĂ

Director: GH. A. CUZA

DESPRE ION...

Trebue să spunem dela început că acest Ion era un mare tâlhar. Trăitor fiind într'un depărtat sat de munte, el se folosea mult de adăpostul pădurii și de cărările tănuite ale ei, pentru ca lucrarea sa tâlhărească să nu fie dovedită. De altfel, el era un om chipeș și vesel, având pe obrazu-i negricios, un zâmbet glumeț, ceea ce alcătuia pentru el o ascunzătoare mai bună decât cele din pădure, de vreme ce, când jăandarul îi spunea: „Măi Ioane, iar ai făcut-o!“ — el zâmbea dulce spre omul stăpânirii și zicea: „Cată-ți de treabă, nea Mărine...“ — așa fel că jăandarul cădea la îndoială grea: „Să fie el,—să nu fie?“, lucru de care el se folosea întru a-și ascunde foarte bine fapta sa. Tot satul era incredințat că el făcuse isprava, dar nimeni nu-l putea dovedi. Avea o dibăcie nespusă. Că, de pildă, pierea boul lui Costache, din chiar ograda omului aproape ziua nă-miaza mare—și se pornea de îndată urmărire. Purcedeau mai întâi la casa lui Ion, dar, firește, nu aflau nimic. Il luau, îl cercetau—nimic. Cine știe unde luceau ochii boului? Toți știau că Ion l-a luat, dar nimeni nu-l putea dovedi, ca și cum pe necuratul l-ar fi avut cu sine, ascunzându-i fapta de vederea oamenilor.

Il întâlnea, pe linia satului, părintele Haralambie, cel blajin și om al lui Dumnezeu — și-i zicea:

— „Măi Ioane — măi, lasă-te de rele, că mare osândă a-duni deasupra capului tău...“

Dar Ion zâmbea dulce spre tata-părintele și de zicea doar atâta :

— „Aistea-s numa' prepusuri, tată-părinte...”

Și cu toate că părintele era pe deplin incredințat că Ion era făptașul, începea și el a se îndoi, văzându-i chipul vesel și zâmbetu-i glumeț.

Iar peste noapte, caii lui Tanasache luau și ei drumurile cele neîntoarse, cine știe pe unde. Și dimineața se ridicau deasupra satului strigăte mari, precum că s'au furat caii lui Tanasache. Jândarii porneau la cercetare, potere se împrăștiau prin pădure, casa lui Ion era călcată din nou de stăpânire—degeaba. Ion dovedea că 'n ziua aceea fusese la iarmaroc, în târg—și că fusese văzut de Gheorghe, de Vasile și de chiar femeia lui Tanasache, așa că, de unde până unde i se mai pune în sarcină și această ispravă? „Cătați în altă parte, oameni buni, și nu vă mai țineți de capu' meu...”—și iar zâmbea Ion—aducând clătinare în mintea tuturor: „O fi el—n'o fi el?” Dar, firește, caii lui Tanasache nu se mai întorceau acasă.

Se întâlnea Ilie cu Dumitru—și stând de vorbă își ziceau :

— „Eu cred că tot Ion i-a furat...”

— „Și eu tot așa mă dau cu părerea, da', vasăzică, de ce nu-l prinde?”

— „Și-o fi vândut sufletu' diavolului...”

— „Mai știi...”—și gospodarii se despărțeau nedumeriți în duh, incredințați că Ion a furat, și cu toate acestea întrebându-se: „O fi el,—n'o fi el?”

Și iar îl întâlnea părintele Haralambie și-i spunea :

— „Măi Ioane — măi, tot tu ai furat caii lui Tanasache... Mare pedeapsă te-așteaptă și-aici pe pământ — și dincolo, în ceriuri...”

Dar Ion zâmbea glumeț spre părintele Haralambie—și zicea :

— „Nu i-am furat eu, părinte — că de i-aș fi furat, m'ar fi prins...”

Și 'n noaptea de după o asemenea vorbire, toată ceapa și tot usturoiul din podul părintelui luau și ele calea neîntoarsă spre cine știe ce locuri depărtate, întru îndestularea cine știe căror guri străine. Se porneau iarăși potere și cercetări, — iar călcau casa lui Ion, în care, firește, nu aflau nici o coajă de ceapă și nici măcar un cățel de usturoiu. Degeaba. Nu se afla nimic.

Părintele se jeluia, zicând: „N'am avut ce face?!... Mai bine-mi cătam de treabă...” —și cugeta totodată că chiar așa, tot mai bine decât dacă-i fura caii sau boii din grajdul. Ion se arătase filotim cu obrazul sfinției sale, hrăpindu-i doar ceapa și usturoiul. Așa că atunci când l-a mai întâlnit pe linia satului, nu i-a mai spus nimic cu privire la acestea, ci și-a căutat de drum, întru ale sale. Ion și-a scos căciula din cap—și a zâmbit ușurel spre părintele, ca și cum nimica nu s'ar fi petrecut în podul sfinției sale.

Și așa, îndelungă vreme, Ion a tâlhărit în fel și chip — dar a rămas slobod, pe dinafară, necunoscând pedeapsă sau popreală.

Și numai iată că, într'un anume ceas al vremii curgătoare, s'a fost lăsat peste tot, grea svoană de război: mergem să desrobim Basarabia și Bucovina. Bine. Să mergem cu dragă inimă, că așa se cade. E ceasul dreptății lui Dumnezeu. Să mergem.

Ion, având legiuită vrâstă, a plecat și el spre cazarma regimentului său. Făcuse armată vrednică. Pe urmă se apucase el de ce se apucase, dar, vasăzică, armata o făcuse frumos. Așa că acuma porni spre târg, cugetând cum are să treacă Prutul și cum are să tragă în *bolșevici*. Să-i răpună pe rudă și pe să-mânță. Și să-i amăgească, precum pe cei cu caii, cu boii, cu ceapa — și cu celelalte. Uite-așa să-i poarte, să nu mai știe de unde le vine isbitura. Și se bucura gândind acestea. Ba, dacă se poate, n'ar da deoparte nici niscaiva *dicorățli*. Colec pe piept, în stânga. Ce? i-ar sta rău? C'apoi, odată întors acasă, să se poată mândri și el la cele fete și neveste. Și unde pui? Cine s'ar mai lega de el, punându-i în spinare prepusuri nedrepte? Și cugetând la acestea, Ion mergea mai țănoș pe drumul spre oraș, având pe chip zâmbetu-i glumeț. Ba chiar va cere lui „do' căpitan” să-l trimită cu cei dintâi, la Prut. Să le arăte el Rusnacilor ce poate Ion din munte. Să se măsoare cu el, dacă le dă mâna!

A doua zi s'a înfățișat.

Căpitanul, om din partea locului—și cunoscător al tuturor isprăvilor lui Ion—de cum îl văzu, îi zise:

— „Aha! Ion! Ai venit și tu?”

Ion, crezând că-l poate răpune și pe căpitan, porni spre

glumețu-i zâmbet. Dar căpitanul lepădă jos acest zâmbet — și cu glas cam gros—și cu sprincenile încruntate, îi zise :

— „Tu, Ioane, dă-te deoparte !...”

Ion vru să zică ceva, dar căpitanul îl isbi cu glasul :

— „Tu ești un tâlhar !... Tu nu ești vrednic să mergi la război ! Treci deoparte ! Ce ? crezi că nu-ți știu eu toate isprăvile ?”

Petecit dintr’odată, Ion se trase deoparte, ca un câine ploat. Zâmbetu-i pierise de tot. Iar căpitanul îi mai zise :

— „Tu, tâlharule, n’ai să îmbraci haină ostășească, tu ai să rămâi aici—și-am să te pun să curăți haznalele și să cari cu mâna bălegarul și gunoaiele... Asta-i partea tâlharilor... Nu ești vrednic să mergi la război !...”

Lui Ion, o bucată de vreme i s’a părut că „do’ căpitan” glumește sau îl cearcă. Vru așa dar să mai dea spre el un cuvânt de rugare sau de acoperire, dar căpitanul îl repezi, plumb :

— „Să taci, tâlharule !”

Se trase mai încolo — și căzu pe gânduri. Să curețe haznalele ? Să care cu mâna bălegarul și gunoaiele ? Să nu îmbrace mundirul militar ? Il cuprinse o jale amară. Pieriseră din minte-i bolșevicii, Prutul, dicorățiile, fetele, nevestele—și-i stăteau, înainte niște grămezi mari de gunoaie, cum și niște haznale adânci și pline. Se trase cu grăbire din fața lor—și sărind în picioare, oftă cu glas : „Asta nul... Eu mă duc la război !” Nu știa deodată ce-avea să facă, dar asta știa bine : ori merge la război, ori se spânzură de-un copac, acasă, în pădure. Asta.

Dar cum ?

Și stătu așa, la gânduri, până înspre seară.

Pe urmă, se făcu nevăzut, ca și cum l-ar fi înghițit pământul.

Unde era ?

Era pe drum spre casă, aproape alergând. Nu voia să-l prindă ziua, ci voia ca încă în adânc de noapte să fie acasă, să bată grabnic la ușa părintelui și să-i spună : „Părinte, eu sau merg la război—sau mă spânzur de-un copac în pădure, colea”. Și părintele trebuie să-i dea deslegare și ajutor numai decât, —numai decât. Altfel, e rău. Și mergând, Ion își potrivea glasul și vorbele. Cum era să bată la ușă, noaptea,—cum are să-i iasă înainte părintele,—cum are să-i spună necazul—și, fără îndoială

părintele are să-l încredințeze: „Bine, Ioane, vom face. Cunosc pe domnul căpitan. Iată: mergem împreună—și am să-l înduplec. Nu avea nici o grijă.”

Și, dintr'odată, ca și cum l-ar fi adus vântul acolo, Ion se trezi la ușa părintelui Haralambie, cel blajin și om al lui Dumnezeu. Bătu. Asteptă. Tăcere. Bătu iar mai cu grabă și mai cu curaj. Părintele întrebă gros:

— „Cine-i?”—la care, Ion, cu glas cutremurat, pornit din niște adâncimi prin care nu mai umblase el de mult, de când era copil la școala din sat, răspunse:

— „Eu, părinte, Ion, tâlharul, ticălosul !..”

Părintele crezu că nu aude bine — și dădu un cuvânt îndolnic:

— „Cum?”

Ion răspunse degrabă:

— „Da, părinte, eu Ion, care-am furat caii lui Tanasache, boul lui Costache, ceapa și usturoiul sfinției tale, — toate, toate, eu le-am furat, ticălosul... Eu sunt!”

Părintele se aplecă spre Ion.

Ion îngenunchiase la ușă — și, ca un copil, stătea cu mâinile ridicate spre părintele, care rămăsese în plăcută uimire.

Părintele vru să-l ridice:

— „Intră înăuntru!”

Ion se feri de mâinile părintelui — și-i zise:

— „Nu, părinte! Aici, la ușă, în genunchi. Așa se cade. Ia-mi mărturisirea, părinte Haralambie, că nu mai pot. Mi se sparge inima în mine”, — și nu mai putu să vorbească. Plângea.

Părintele merse, pe dibuite, în casă, — luă patrafirul de sub icoane, și-l puse pe după gât, și veni la ușă.

Puse patrafirul peste capul lui Ion care rămase îndoit de șale, în genunchi — și aștepta.

În miez de noapte se auzeau, slab dar limpede, cuvintele de rugăciune ale părintelui Haralambie: „Doamne-Dumnezeul nostru, ai milă de robul tău Ion, carele se pocăește de tot păcatul ce-a săvârșit...”

Ion stătea nemișcat, ca o mogâldeată mică sub acoperământul izbăvitor al străbunului patrafir.

Odată ridicat zăgazul mândriei și-al împietririi, topit prin lucrarea cea bună și fără putință de împotrivire a lacrimii, pu-

hoiul de păcate din sufletul lui Ion se revarsă la picioarele părintelui, până ce se isprăvi de tot.

— „Aistea toate, eu le-am făcut, părinte, eu, Ion, tâlharul și nevrednicul — și-mi pare rău.“

Părintele stătea drept în ușă, rezemat ușor de lemnul ei — și ascultă, primind la sine șuvoiul necurat, spre a-l așeza la picioarele Isbăvitorului. Păstra pentru mângâierea sa lacrimile lui Ion — și tremuratul glasului lui.

Și iar se auziră, mângâietoare, vorbele de iertare ale părintelui : ...„Iertate să-ți fie ție păcatele... În numele Tatălui, al Fiului și-al Sfântului Duh...” — după care părintele zise :

— „Acuma te ridică !

Și Ion se ridică, ușurat. În lucirea albicoasă a zorilor care se nășteau, părintele zări în ochii lui Ion o sclipire de nevinovăție, ca de copil care a greșit — și care se căește.

— „Spune !” — porunci părintele.

Și Ion zise :

— „Părinte, eu sau merg la război — sau mă spânzur de-un copac în pădure, colea !” — și tăcu.

Părintelui i-se păru că Ion merge cu mintea alături, — că i s'a clătinat ceva în cap după spovedania lungă ce-i făcuse. Îl mai întreabă odată — și Ion răspunse, tot așa, că el se spânzură dacă nu se duce la război.

Părintele îl trase atunci în casă. Afară începu să se facă ziuă. Ion era palid și ostenit. Ochii îi luceau, fierbinți, gura îi era uscată și limba grea.

Stând ușurel pe un scaun, Ion îi povesti atunci cele întâmplate la cazarmă cu „do' căpitan“.

Părintele pricepu totul — și venirea lui în noapte — și în-genunchierea — și plânsul — și mărturisirea. Avu o mare mângâiere în duh.

Puse dreapta pe umărul lui Ion. Ion tresări. Părintele îl încredință :

— „Da, Ioane, înțeleg...”

Ion luă coraj :

— „Părinte Haralambie, te rog : hai cu mine la cazarmă... Nu mă lăsa... Eu mă spânzur...”

Părintele — întocmai ca în gândurile lui Ion când mergea pe drum — îi răspunse :

— „Bine, Ioane, merg... Îl cunosc pe domnul căpitan... Am să-i spun... am să-l înduplec... Nu avea nicio grijă...”

Ion se sculă de pe scaun — și prinse cu palmele fierbinți, mâna rece a părintelui — și o duse la gură, adăogând :

— „Sărut mâna, tată-părinte...”

Și pe când soarele se înălțase bine pe cer, o căruță de țară, cu un căluț costeliv, mânat de-un băețăș, ducea spre oraș pe părintele Haralambie și pe Ion, care se ținea cu oarecare fereală deoparte, ca să nu atingă prea mult pe părintele.

Părintele tăcea — și se gândea la Ion.

Ion tăcea și se gândea : „Dacă n’o vrea do’ căpitan?”

Dar amândoi păstrau în duh nădejdea cea bună, coborîlă asupra lor de sus, din ceriuri, dela Dumnezeu.

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

RUGĂCIUNEA SOLDATULUI

Prin proiectile, schije, gropi de mine,
De orice licăr de nădejde rupt,
Mi-aduc aminte, Doamne, ne 'nterupt
Că-mi este-atât de-adânc de drag de mine.

Și-l rog pe-Acel de dincolo de brume :
Ferește-mi ochii-acești de viață grei.
Mai vreau să mai cuprind această lume
Și țin, odată, să-i mai văd pe-ai mei.

Și n'aș vrea, întorcându-mă, pe jos,
Un altul să mă ducă, orb, de mână —
De-ași pierde un picior din rădăcină,
În cârje chiar, și tot mi-ar sta frumos !

Și 'ntr'astă-atât de hotărîtă seară,
Șrapnelele izbind cu-al lor nesaț,
L-or reteză — cu drag le dau un braț,
Dar lasă-mi, Doamne, dreapta care ară.

Iar dacă mă va cere-aici, ogorul,
Izbească tunul acest piept voinic,
Acolo unde, ca un copil mic,
Suspînă, zi și noapte — dorul.

N. CREVEDIA

SÂNGE DE MUȘATIN

I.

În jalea, peste fire de mare, ce copleșise sufletele tuturor Românilor grozavele pierderi de arme ale noastre, cetatea domnească își plângea în vaetele prelungi ale clopotelor vechi, în sdrumicarea mulțimii, trecerea întru Domnul al celui din urmă vlăstar al unei mândrii apuse, a boerului Bogdan.

Era 'n primăvara marilor dureri ale neamului, când se 'nțesase Moldova de frânturi de oști în refacere, rărite însă și acestea de cumplita boală a tifosului negru.

Bătrânul Iași gemea de potopul refugiaților, prin cari năprasnica moarte își învârtea securea nestingherită. În flece zi se stingeau oameni de vază ai țării și de trainică nădeje pentru ea, între cari doctori cu nemiluța. Și se aduna lumea valuri la 'n-gropăciuni, jelind, în petrecerea lor, teama cutremurătoare, că li-o veni și lor în curând rândul, să le calce pe urme. Atâta grămadire de popor nu se văzuse însă, ca de astă dată. Toți băștinașii alergaseră, ca la o chemare sfântă. Și după ei se 'n-cârdeau neobosiții munteni, dârzii și greu încercații ardeleni, să-și facă și ei datoria, față d'un bun creștin și român ne'ntrecut. Li vedeai, urcând dealul Copoului încet, gânditori, triști. Purtau toți în mâini făclii, împodobite cu flori. Se rupsese ceva din ei, se surpase un colț de stâncă din muntele țării și trăiniciei neamului, căzuse un stâlp de reazem al lui, înghițișe bezna veșniciei o rază puternică de lumină și de căldură.

— Bătrân-bătrân, dar plin de viață. Falnic la trup, vioi la minte, deschis și milos la fire. Când era zărit, se părea, că un

întreg trecut fășnea din uitare, ca o icoană de mult preț, printre mângâiturile vremii noi! ...deschise unul vorba într'un pâlț.

În timpul din urmă nu se mai lăsase văzut. Bătrânețele-i prelungite și boala istovitoare, ce-l rodea din toamnă, îl încătușaseră, pironindu-l în casă, că nici la biserica-i scumpă nu se mai ducea. D'atâta pustie de vreme strana lui, d'asupra căreia stă, în chip de veghe și de muștrare, coroana lui Ștefan cel sfânt, era tot goală, așteptându-și zadarnic stăpânu'.

„El n'a mai venit și nici c'o să mai vină vreodată!“ oftează par'că ea într'una.

— Și n'om mai citi, în ochii-i mari, albaștri ca două cicori și senini, ca un cer din luna lui Cuptor, istoria plină de vraje, c'un trecut așa de strălucit, a fostei capitale a țării, dintre Carpați, Nistru și Ceremuș! se căinau credincioșii, cari îl cunoscuseră d'aproape.

— D'acum lipsi-va șiragu' frumoaselor lui fapte, însuflețite de dragostea adâncă de pământul românesc și pentru scumpele-i datine străbune; urmau cei ajutați de el.

— S'a stins, ca pălălaia din candelă la suflarea unei volbure de vânt aspru. Cum a fost în viață, așa s'a dus în lumea veșniciei: cinstit, drept, bun și darnic, dar aprig la suflet, ca un adevărat strănepot de voevod mare și glorios! încheiau toți cei cari simțiseră mângâerile, dar și muștrările lui.

II.

Parcul e brăzdat de cărări largi, ocolitoare, cu brazi și cu mesteceni pe margine. Ici colo se întind tufișuri de aluni și de liliiec. În fața palatului alb, fălălatec, se 'nșiră rânduri și roto-coale mari de trandafiri.

E 'ntr'o dimineață de August. Așezat afară, cum a lăsat el cu limbă de moarte, la umbra ramurilor pletoase, par'că doarme. Genele răsăritului sorb roua de pe miile de flori în culorile multe și se strecoară apoi printre frunzele dese, ca și cum ar pune pe ele, ca albinele 'n stupi, toată mireasma.

Atât a dorit el: să aibă 'n preajmă-i, să-i joace pe fruntea-i albă, rece, flori și soare. Și ce a dorit i s'a 'mplinit.

În jurul trupului neînsuflețit — pe care, pe lângă icoana Mântuitorului și crucea Lui, și una și alta 'n argint, e așezată

steaua familiei, cusută pe purpură domnească, — s'a adunat norod mult, cu inimile strânse de mâhnire, cu obrajii scăldați în lacrimi, cum se adună el în jurul morților dragi.

Fruntea lată, mustața lăsată pe buze, barba-i lungă și 'mpărțită 'n două, seninătatea feței, îi dădeau înfățișarea unui ales al Cerului. Și 'ntr'adevăr așa a fost, cât a trăit, și așa o să rămăe 'n aducerea aminte a tuturor celor cari s'au împărțășit din bunăitatea lui fără de margini, din marea-i iubire de oameni, din înțelegerea-i adâncă a lipsurilor și a necazurilor, legate de traiul lumesc.

I se depăna povestea, trecând din gură 'n gură, ajungând s'o afle și s'o știe toți în amănunte.

A făcut danie Crucii Roșii toată strânsura și 'ngrijea el, pe răniții, așezați în largile săli ale palatului.

— A păstrat pentru el, cât timp a mai trăit, doar o singură 'ncăpere, mai la o parte, în preajma clădirilor uriașe, între tablouri, stampe și hrisoave!

Și se 'nșirau la nesfârșit binefacerile-i, izvorite din bogăția sufletului său ales.

— Cu câte ajutoare n'a ușurat el nevoile bisericilor, ale școlilor, ale săracilor?

Pe când se pregătea intrarea noastră 'n război, a vândut o moșie și a dăruit prețu' ei pentru 'mbrăcatu' ostașilor. Spunea că face asta pentru sufletul copilei dragi.

O mie de fălci de pământ de arătură, pământ bun, negru cum îi păcura, moale ca untu' și fărmicios ca nisipu', să-l sgârții doar și să semeni grâu', aducător de aur! S'a despărțit cu greu de ea, deși mai avea încă nouă tot atât de mari. A 'nchis ochii însă și-a făcut ceea ce trebuia să facă el de mult și la fel toți boerii și nici statul să nu fi 'ntârziat. A dat-o la 3 sate de clăcași, de bun *maganu'* lui!

Il hărăzise Dumnezeu cu doi prunci, o fată ș'un băeat; da' a rămas fără d'amândoi. Ea s'a prăpădit de mult, când începuse să-și împletească pletele-i aurii; iar el, — și aceasta i-a rupt inima, fără să poată, fără s'aibă dreptul să se vaite, — în timpul retragerii dureroase. Era colonel, comandant al unui regiment de roșiori. Vestea aceasta l-a doborât.

„M'au copleșit nenorocirile!“ se văicăra el, gemând înăbușit.

Amarul cumplit îi era însă mângâiat de gândul, c'a picat vitejește, izbit în frunte d'un glonț, în timpul unei șarje desnădăjduite. Se despărțise de soție și n'avea copii.

III.

Nu rămăsese nici o odraslă din el. Amărăciunea asta îl rodea mai mult ca pierderea băeatului drag.

Îi rămăsese, bietu' de el, doar un nepot de soră. Acesta urma să-l moștenească, în puterea legăturii de rudenie cu el, averea-i încă destul de mare. Da' n'a fost vrednic de ea, de numele lui.

Când a aflat că se 'nhăitase c'o jidaucă, și că era dator vândut, că, pe când batalioanele noastre luptau la Mărăști, el sta și petrecea, că dezertase din armată, l-a chemat la el. Pe chipu-i slăbit de bătrânețe, alb de mâhnire și de boală era 'n-tipărită groaza. Cu părul vâlvoi, cu ochii mari, roșii, se uita la el, lung-lung, certăreț. L-a apucat apoi de mâini, trăgându-l la el și zicându-i:

— Ia, vin' să te *probozesc* un pic!

Ș'apoi privindu-l c'o uitătură fulgerătoare:

— Uitai din cin' te tragi, mă, *vântuitule*? Din os de domn mare și fălos, din neamu' Mușatin. Străbunicu' tatălui meu a fost mare comis. Mergea, urmat de *provodnici*, înaintea lui Ștefan cel sfânt. Bunicu' era logofăt al treilea, moșu' meu *jit-nicer* pe oboroacele de pâne. Sunt scrise astea toate 'n catas-tihele țării, păstrate la visterie.

Cât despre tata, a fost mare vornic. Strămoșu' mamei mele mare paharnic. Purta grija băuturii la masa domnească, căuta să 'ndrepte cupele pline în fața domnitorului. Moșu' ei *medelnicer*, adică supraveghetor al spălătoriei palatului, iar tată' său *staroste* de Suceava.

Eu, știi bine ce am fost? Ispravnic, mai toată viața și la sfârșit 'vistiernic.

Și tu? Om în toată firea, de douăzeci și șase de ani și fără de niciun rost pe lume. Te-a lăsat norocu' tău cel prost în sminteală. Umblî tot cu ea 'n cap, ca un câne coteșar, alungat de toți. Înțeleg să n'ajungi cine știe ce mărire, să nu 'nveți carte, să nu faci nici o ispravă pe lumea asta, da' să nu fii și să nu

mori om ca toți oamenii, aeasta nu-mi intră 'n cap! Auzi, auzi, măicuță, Doamne? Pe legea mea! Nu mi s'o dat ochilor până azi a vedea așa *meteahău*! Nu ești bun nici să dai muștile afară din grădină! Și, după ce că nu-i nimic de capu'-ți, c'ai rămas un nepricopsit și gol nap te-ai mai și dat în *bedreag* c'o sdreanță de femee, să uiți de familie, de țară? *Ai dat luleaua p'în cenușe*, vai de păcatele tale.

Nu, nu curge 'n vinele tale, măcar un strop din sângele tatii și din al moșilor mei!

Și, zicând așa, a rămas cu privirile 'n gol, cu gura pe jumătate deschisă. Amuțise par'că. D'odată s'a bătut cu mâna peste frunte, ca la o țâșnire de gând, la care nu se aștepta. Fără să vrea a rostit:

— Da, nenorocita de soră-mea, bărbatu-său!

Ca 'ntr'un vis neplăcut, i s'a arătat d'odată chipul cumnatăului său, cu nasul de vultur, cu fața-i măslinie și scofâlcită, ca o pecete neștearsă a neamului strein.

Îi stă 'nnainte rece, neclintit, ca și cum ar fi ridicat pânza de pe el, din cosciug. Gândeă, vorbea chiar în el:

— Uite! Îmi vine acum în minte globnicu' de morți de om și deșugubirii. A dus viață destrăbălată, cheltuind mai toată zestrea nevestei și apoi cât a putut din averea copilului ăsta nevârstinic, după ce a 'nchis ochii ea. Când și-a luat zilele, ca un nemernic, era sărac lipit.

A lăsat pe drumuri pe nenorocitu' aista!

IV.

Îl apropie și mai mult de el, îi ridică capul în sus, îl cercetează. Moțâie ușor din cap:

— Da, așa e! Ți-ai mâncat *lifteria* d'acuma!

L-a tras apoi furios la el și i-a repezit, din toată svâcnirea puterilor lui stinse, două perechi de palme strașnice, ce i-au luat piuita. L-a văzut rostogolindu-se, ca o mortăciune, la picioarele lui. Când a băgat de seamă, c'a trecut primejdia, i-a dat un ghemâltoc greu și sunător. Erau în el napoleonii mulți, mărci și lire, numai aur zimțuit. I-a zis scurt:

— Na, plătește-ți toate blestemățiile, ia-ți haine, să nu-ți mai nădești zilele 'n sec. Du-te apoi la cazarmă și fă-ți osânda.

Aş fi vrut să nu te cobori, în nămolul norodului de jos, fără tradiţie; da'acum aş fi fost bucuros să aflu, că te-ai purtat ca cel din urmă clăcaş, care a muşcat dârz cu dinţii din glia, ce nu-i a lui, şi n'a dat un pas înapoi, în faţa prăpădului duşman, apărând ce n'avea. Plângea sufletul în mine, că-s bătrân şi şubred, că nu pot să m'arunc în iureşul luptelor. Mă mângăeam însă cu gândul, că am un nepot, care 'mparte moartea pentru 'ntregirea hotarelor, şi când colo, el, *hlusătul*, a dat bir cu fugiţii, lăsând ţara fără de apărarea unui braţ şi s'a apucat de ticăloşenii. Dacăr fi făcut toţi ca tine, ce s'ar fi ales de neamu' ista, mă? Spune, *tihăttule*! Vezi că 'n mădulările atâtor viteji bate o inimă românească, fie ei şerbi, ori răzeşi, pe când într'ale tale colcăe drojdia otrăvită a Fanarului! Brrr!

Aci s'a 'nfiorat, s'a 'ngălbenit la faţă. A dus mâna la inimă, simţind că-l lasă. Şi-a venit cu greu în fire.

A dat tot ce-i mai rămăsese Crucii Roşii, că zicea el:

„Izvoru' câscălit se *pritoceşte* 'n părău, iar păcatele moşilor şi ale întregului neam se răscumpără cu faceri de bine!

V.

A mai trăit ce a mai trăit şi s'a stins, deunăzi, pe când se pregătea viteaza noastră oştire, refăcută, ca 'n viaţă din cenuşe, să dea lupta cea mare, care avea să 'nscrie 'n cartea ţării izbânda nepieritoare dela Mărăşeşti. A căzut ca trăsniţ, la vestea adusă că nepotul lui a fost prins la un chef şi fugind din închisoare a fost dus iarăş în ea, pentru o ispaşe şi mai grea.

În clipa 'n care grunjii de pământ cădeau cu sunet surd pe cosciugul bătrânului, tânărul era purtat între baionete.

Ținea capul în pământ, ca şi cum ar fi mers în urma unui mort, depănând, în mintea-i slabă, momelile soartei, ce-şi fălfaise a bine aripile pe lângă el:

„Bogăţia, rămasă din două danii, trebuia să fie a mea. Auzisem, c'asa socotise el, să fie după trecerea-i din viaţă. Când i-au ajuns în urechi faptele-mi nechibzuite, josnice, a vrut o clipă să dea foc palatului, să se spânzure de ruşine. Dar, cutremurându-se şi 'ntrebându-se, ce s'ar face cu avuţul lui, s'a oprit. Cufundându-se 'n citirea Bibliei şi a altor cărţi religioase, şi-a 'nnăbuşit amărăciunea. A lăsat prin testament tot-tot Crucii

Roșii, mi-a trântit scatoalcele acelea și pumnul de bani și când și-a dat seama, că nu-i chip de 'ndreptare pentru mine, s'a dus în lumea veșniciei, cu mângăerea, c'a spălat cinstea neamului cu cea din urmă cercare de aducerea pe calea cea bună a unui rătăcit și cu ajutorul ce mi-a dat.

Se bocește la sborul unui atât de mare noroc din față-i, e cuprins de ciudă și de remușcări. Pășea apăsât, vorbind în el:

„Și eu, păcătosul, n'am cruțat nici bătrânețile, nici chinurile trecerii din lumea aceasta, nici măcar cucernica pomenire a marei lui bunătăți, de suflet. I-am uitat și amenințarea și sfatul. Am urmat pe căile desmățului. Sânge de Mușatin sunt eu? Ce batjocoră face uneori soarta cu bieții muritori?! Și ce răsplată a hărăzit ea prin mine acestui neam falnic al Moldovei nemuritoare?!

VI.

Porțile Galatei se 'nchideau cu hurea de fiare vechi, în zornăitul de lanțuri grele, purtate de osândit. Sdrențuros, murdar, flămând, trecea ce o umbră, eșită de sub pământ, spre celulă, mlădița netrebnică, orânduită pieirii, a vechii familii boerești, în clipele când tunul bubuia, mai surd ca orcând pe malurile Siretului și când regimentele românești alergau cu nepăsare la moarte, ca o dovadă a vredniciei românești de totdeauna...

MIHAIL LUNGIANU

AȘTEPTĂRI ¹

Dați laoparte 'ntunecimea din cuvânt !
Prea multe frunze veștede s'au strâns,
Teanc după teanc, pe-al inimii pământ,
Inăbușită 'n patimă și plâns...

Dați lacrimii puterea să ridice
Chemarea soarelui neauzită-acum,
Așa cum la răscrucea unui drum
Pe ochi de apă cerul stă să pice.

Tristeților li-i versul o fântână
Din care focul desnădejdiî bea...
De-a trece noaptea asta de furtună
Subt roua soarelui vom mâneca.

În luntrea unui cântec vom străbate
Peste hulboana răului din noi,
Desimea 'ntunecimii adunate
Deasupra iezăturii de noroi.

Izvodu-l vom urzi din lespezi clare
Cascada timpului s'adoarmă liniștit,
Când din amiază, iar s'or fi 'mbulzit
Pe crengi de suflet, falduri mari de soare...

1. Din volumul în pregătire „Chemarea Soarelui”.

POVESTE

Acolo unde munți pun lumii haturi
Și vântul bate 'n vârtecuș, buimac,
Portaluri mari de piatră se desfac
Dând de pereți, gigantice canaturi.

Din stei se 'nalță — spumă argintie —
Un trup mlădiu în strai aerian,
O fată prinsă de-un blestem avan
Cu piatra una pururea să fie...

Minunea asta au făcut-o doară
De-un vis adus, feciorul de 'mpărat
Și lacrima din ochiul de fecioară.

Asemeni ei în munte ferecată, —
Făptură ce 'n deșert ai luminat,
Cu 'nflăcărare visul meu te cată...

EPILOG

S'apropie zorit, plecarea mare...
In suflet sună ca 'ntr'o văgăună
Milosul cântec — crainic de 'ngropare, —
Cu cea din urmă sbatere de strună.

Pe case, peste creanga din livadă,
De-un deget groasă bruma o să cadă, —
Suflarea-mi ca o salce, va să 'nmoaie
In apele de soare, stinsa-i foaie...

Ci regăsirea 'n taină mă urmează...
Ce marmori albe 'n viață n'am cătat!
In vânăț fond porfira se 'nvârstează
Cu nășădiri de patimi și păcat...

Deasupra tuturor stă cugetarea
Aducerile-aminte 'nfiorând,
Semenilor din mine, rând pe rând
Mișcat să le cutreier sbuciumarea:

Copil ce 'naintam în bătrânețe;
Ca așchia plutind pe valuri crețe —
Și tânăr ce 'nfruntam orice talazuri
Cu stele luminoase pe grumazuri.

La capătul cărării m'am oprit
Cu soarele ce 'n vale asfințește...
Și cântecu-mi nostalgic amuțește
Luându-mă cu el în asfințit..

PETRE STATI

GHEORGHE ASACHI ȘI ÎNCEPUTURILE PICTURII ÎN MOLDOVA

În biografiile și studiile făcute asupra-i, Gh. Asachi a fost înfățișat mai ales sub aspectul de profesor, om de știință, organizator de școală, teatru și filarmonică, de tipo-litograf, de poet, nuvelist și dramaturg și mai puțin sub cel de promotor al artelor plastice. Rolul său, în ce privește promovarea artelor frumoase, este tot așa de important pentru Moldova ca și celelalte ale sale activități. Numai că interesul pentru pictură, desen și litografie nu apare distinct și unitar, ci se amestecă laolaltă cu toate înfăptuirile sale pe tărâm cultural. Din ansamblul de activități, pe care le vom rezuma pe scurt, vom încerca să punem punctul pe această neglijată ramură de realizări.

Din capul locului ne putem însuși afirmațiile d-lui prof. Gh. Oprescu că „nimeni mai mult ca Asachi n'a contribuit să facă din Iași un centru artistic, care nu numai rivalizează, dar chiar întrece Bucureștii. Un N. Teodorescu, un Costache Focșăneanu din Buzău — primul, bunicul pictorului Gh. Tătăreanu-Negulici, în repetate rânduri, se simt atrași de faima oamenilor și a școlilor din acest oraș, de mediul pe care izbutise să-l formeze Asachi”¹.



Prestigiul și autoritatea ce și-a câștigat-o imediat, după ce a început lupta pentru fundarea culturii naționale, se datorește pregătirii temeinice căpătată în familie și în școlile pe unde a studiat.

1. Pictura Românească în secolul al XIX-lea, București, Fundația Regală pentru literatură și artă, 1937, pag. 93.

Tatăl său, preotul Lazăr Asachi, a tălmăcit „pe limba românească cu oarecare adăogite cuvinte spre podoaba limbii și a buneii înțelegeri“, printre altele, două cărți: „Jucăria norocului“ și „Bordeiul indiienesec“, în care ne îndeamnă să fim „urmăritori“ străbunilor romani și propagă în acelaș timp ideia latinității noastre¹. Aceste idei nu sunt achiziții târzii, ci de tinerețe, deoarece Lazăr Asachi este originar din Transilvania și și-a făcut acolo educația în spiritul școalei ardelenene. Iată un mic indiciu al climatului intelectual și românesc în care Gh. Asachi a trăit de mic².

Pe la vârsta de 8-9 ani, pe când tatăl său se găsea capelan la Lemberg, își începe studiile în acest oraș în limba germană, polonă și latină. Își continuă învățătura la Lemberg și după plecarea familiei sale la Iași. În 1804, deci numai în vârstă de 17 ani³, este proclamat doctor în filozofie și obține diploma de inginer.

Se întoarce la Iași, însă în 1805 cade grav bolnav de friguri și doctorul îi prescrie o schimbare de climă. După o călătorie de 20 zile se oprește la Viena, unde timp de doi ani și jumătate studiază astronomia.

Tatăl său ar fi vrut ca Gheorghe să meargă în Italia, ca să studieze românismul chiar la „uricul lui“. De altfel și Gh. Asachi încă „dintru cele dintâi ale lui junețe“ dorea să meargă la „Roma cea slăvită“ ca să „atingă fântâna cercării filologice“. Iată-l deci la 13 Aprilie 1808 pornind din Viena spre Roma după un întinerar întocmit de părintele său. Timp de aproape trei luni colindă Italia, dela Veneția până la Neapole, cu popasuri, mai lungi sau mai scurte, în Padova, Ferrara, Bologna, Sienna, Contiao, Teracina, Pompei, etc. În cele din urmă se

1. Ovid Densușianu, *Literatura Română Modernă*, Vol. I, Alcalay, 1929, pag. 157-158.

2. Lazăr Asachi(evici) a venit din Transilvania, prin Galiția, în Moldova unde s'a căsătorit cu fata preotului Neculai Ardeleanu din comuna Târnauca, județul Dorohoi. Pe la 1875, protopopul Lazăr e numit capelan și preot la spitalul din Lemberg. Aici a stat până în 1803 când Veniamin Costachi, suindu-se în scaunul Mitropolitan, l-a chemat la Iași și l-a înălțat la rangul bisericesc de „proto-presviter a toată Moldavia“. Murindu-l soția, Lazăr se călugărește pe la 1820, primește numele de *Leon*, nume ce-l va purta deacum înainte. În 1821 îl întâlnim semnându-se Arhimandritul Leon Asachi.

3. S'a năcut la 1 Martie 1788 în târgușorul Herța din jud. Dorohoi.

stabilește la Roma. Asachi încheie memoriile acestei călătorii: „obosit de umblare și de admirare m'am încredințat că o singură viață nu ajunge spre observare a capodoperilor artei și a fenomenelor naturii acestei țări clasice“.

Venise cu gândul să studieze filologie și poate istorie, dar Italia cu muzeele și frumusețile ei au scos la iveală artistul care stătea ascuns în tainițele adânci și nebanuite ale sufletului. La această împrejurare se mai adaugă încă una : cunoștința cu Bianca Milesi, o fată de vârsta lui, care studiasse matematicile, filosofia și învășase pictura. Asachi susține că a cunoscut-o pe când copia un tablou din stanzzele lui Rafael. N'are importanță locul primelor încrucișări de priviri, dar ceea ce are însemnătate este faptul, că identitatea de concepții și preocupări a făcut să se stabilească repede între dânsii o neînchipuit de durabilă legătură de suflet, care în ciuda despărțirii, depărtării și întemeerii de către fiecare a unui cămin, a durat 37 ani cu manifestări de stimă și de admirație deoparte și de alta, a durat până la moartea Biancăi. Cât de mult a iubit-o se vede din următorul testament sentimental, pe care l-a scris Gh. Asachi în 1866 (cu trei ani înainte de moartea sa) pe cartea „Amori“ dăruită de Bianca în anul despărțirii 1812. „Doresc ca familia mea și urmașii să păstreze ăst dar al nobilei mele amice spre imitarea sentimentelor mele, care m'au tras din vulgul compatrioților. Drept care doresc ca astă carte să rămâe spre model în familie; suvenir că amorul care naște din virtute este nemuritoriu“.

Această Biancă avea să-l facă din pictor, poet (mărturiște Gh. Asachi în articolul „Musa unui Moldo-Român“ publicat în Calendarul pentru Români pe anul 1869), sau poate mai bine să-l facă și poet și pictor totodată. A făcut pictură din îndemnurile vocației dar și din dragoste pentru Bianca. Avea prilejul s'o întâlnească în atelierul pictorului Mich. Keck. Și iarăși notează Asachi : „j'ai dessiné dans les ateliers de Canova, d'après des statues, à côté de Blanche qui m'inspirait le sentiment des beaux-arts et celui de l'amour“. În afară de atelier, discutau chestiuni naționale și politice (suntem doar în plină prefaceri napoleoniene), citeau poezii din Petrarca în care își regăseau propriile lor stări de suflet, vizitau muzee, făceau ex-

cursii prin împrejurimile Romei și fixau în vârf de creion locurile frumoase prin care își plimbau tinerețea.

Secția de stampe a Academiei Române posedă 5 din caetele de schițe ale lui Asachi, cele mai multe din ele executate în Italia și reprezintă copii după tablouri celebre, încercări de compoziții și mai cu seamă peisagii, notații din peregrinările sale primăvaratece. Tot la Roma, Asachi a schițat compoziția „Ștefan cel Mare dinaintea Cetății Neamțului”, însă nefiind încă destul de stăpân pe culoare, nu s'a încumetat s'o execute definitiv în ulei, de aceea a încredințat-o pictorului italian Giani. Tabloul, rezultat din colaborarea Asachi-Giani, a plăcut generalului Miollis, comandantul garnizoanei franceze din Cetatea Eternă, care l-a cumpărat și trimis în Franța. Nu știm unde se găsește, dacă tabloul mai există. Schița rămasă la Asachi a servit litografiei ce avea să apară în anul 1833¹.



Să urmărim acum activitatea lui Gh. Asachi, după ce a sosit la Iași în 30 August 1812. Are numai 21 ani și este plin de încredere în posibilitățile sale. Din Roma, Bianca și generalul Miollis îi prevestiseră viitor măreț. Nici nu se putea altfel cu pregătirea ce-o avea, cu limpezimea minții, cu puterea de muncă de care era în stare, cu temperamentul său neastâmpărat, cu clocotul entuziasmului gata în orice clipă să fie pus în slujba ideilor mari și cu hotărârea fermă de a învinge greutățile ce i ar sta în cale.

Care era situația în Moldova? Vreme îndelungată trăisem în răstimpuri, sub înrăurirea slavonă, iar în cel din urmă secol sub jug permanent fanariot. Orânduiri politice și administrative grecești înăbușiseră pe încetul, suprimaseră chiar, în bună parte, conștiința și viața spirituală românească prin acapararea celor două mijloace de afirmare: biserica și școala. Focarul de grecism se cuibărise la Trei Erarhi. În locul vestitei Academii a lui Vasile Lupu, se instalase, nestingherit, un colegiu grecesc. Singurii care s'ar fi putut împotrivi erau boerii, însă n'au făcut-o. Unii erau de origine venetică, mulți din cei băștinași au acceptat

1. Asupra vieții și activității lui Gh. Asachi la Roma, a se vedea E. Lovinescu, Gh. Asachi — viața și opera lui — București, Cartea Românească, 1921, pag. 7-33.

cultura grecească în școli, fiindcă prin aceasta se deschideau drumurile către dregătorii, iar cei care mai rămâneau erau prea slabi ca să poată reacționa.

Imperativul timpului era: *trezirea conștiinței naționale prin cultură și prin limbă ca factor de gândire, de simțire și viață românească.*

Ideea națională, care dă totdeauna putere de nemurire operelor omenești, a stat și la temelie întregei activități a lui Gh. Asachi. Trebuia lucrat energic, fără șovăire, însă cu tact, fiindcă Grecii erau puternici în țară și susținuți în străinătate.

Asachi a prins un moment prielnic și l-a speculat cu măiestrie. Erau pe atunci multe „pricini” izvorâte din instabilitatea hotarelor dintre ogoare și moșii. Pentru arbitraj, trebuiau oameni care să cunoască știința măsurătorii, să cunoască limba, legile și obiceiurile pământului. Acest lucru nu-l puteau face funcționarii greci, ci numai indigenii.

Gh. Asachi propune Domnitorului ca să formeze o școală, în care tinerii boeri să învețe tot ce este necesar cu privire la arbitrajul în hotărnicii. Sprijinit de patriotul Mitropolit Veniamin Costachi, Eforul Școalelor, proiectul este adoptat și pus în execuție la 15 Noembrie 1813. Chiar dela început apărură în limba națională, un curs de matematică și un tratat de geodezie practică. Clasele se populează cu numeroși elevi proveniți din cele mai bune familii boerești. Examenul general și expoziția de planuri topografice, arhitectonice și de fortificații, la sfârșitul celor 5 ani de cursuri ținute de Asachi, a fost primul și marele triumf al instrucției în limba patriei.

Începutul a fost făcut. Alte opere izvorâte din ideea națională vin la rând, în care Asachi, ajuns referendar al școalelor, (un fel de inspector consilier) este pretutindeni prezent.

Pentru reorganizarea cursurilor dela Seminarul Socola, Asachi pleacă în Transilvania la 1820 și după 6 luni de documentare și investigații aduce patru dascăli zeloși din „școala ardeleană”.

Însă cultura superioară se sprijină pe învățământul de primul grad. Tot la Trei Erarhi se organizează prima școală elementară, în limba română, compusă din 3 clase. Alte școli primare urmară celei din Iași, la Roman, Huși, Botoșani, Bacău, Galați și Focșani.

În 1827 sau 1828 s'a înființat Școala Normală, pe lângă care s'a adăugat, nu târzie vreme „Gimnazia Vasiliană...” Și reînvierea culturală se consolidează tot mai mult. „Eforia școalelor”, observând că toate îndeletnicirile meșteșugărești sunt practicate în Moldova de către străini, a luat hotărîrea să înființeze în Iași o școală de arte și meserii. S'a cumpărat un edificiu spațios, s'a organizat învățarea meșteșugurilor diferite și s'a inaugurat deschiderea acestei noi instituții românești la 11 Iunie 1841.

În vârful acestei organizări treptate a învățământului (școală primară, seminar, școală normală și gimnazii) se așează în 1835 Academia Mihaileană¹ din care a luat ființă Universitatea de astăzi.

Cu prilejul inaugurării Academiei, ce are loc la 16 Iunie 1835, Asachi ținu o cuvântare în care a arătat progresele învățământului și măsurile luate de Eforie de-a acorda burse elevilor studioși, însă lipsiți de mijloace.

Paralel cu organizarea învățământului, cu limbă de predare în românește, Gh. Asachi caută și prin alte mijloace trezirea conștiinței naționale. În 1816 a pus bazele unui teatru de societate care a jucat, în casele Hatmanului Costache Ghica, pastorală Mirtil și Hloe, prelucrare de Asachi după Gessner și Florian. Era prima reprezentație în românește. În prologul versificat, Asachi osândește străinomania dela noi, care a alungat „limba cea română din palaturi pentru a se rosti numai la stână”. Prin omagierea păstorilor păstrători de limbă, post și datini, patriotul moldovean vroia să readucă în conștiința păturii de sus interesul pentru tradițiile părăsite. Alte prelucrări și piese originale istorice urmează după aceea.

Drept este că teatrul lui Asachi lasă mult de dorit din punct de vedere al limbii, al culorii locale, al verosimilului, etc.; el a și fost aspru criticat de „Dacia Literară”, însă nu i se poate tăgădui meritul de a fi fost inițiatorul teatrului românesc cu direcție națională, în ce privește limba și subiectul.

Pe linia acelorași idei naționale, Asachi fundează prima foaie periodică intitulată „Albina Românească” destinată să for-

1. A se vedea (Gh. Asachi) „Question de l'instruction publique en Moldova, par un Ex-Deputé du Divan Ad-hoc, Jassy Institut de l'Abeille 1838, pag. 6-14.

meze și să îmbogățească limba, să răspândească sentimente patriotice și totodată să răspândească cunoștințe generale și noțiuni pozitive în toate domeniile de activitate spirituală. Asupra datei înființării „Tipografiei Albina” sunt mai multe versiuni care o plasează când în 1828, când în 1830. Într-o lucrare bine informată a profesorilor Econom I. Antonovici și Gr. Crețu¹ se stabilește, că în urma învoirii date de obșteasca adunare din 23 Decembrie 1830 de a deschide o tipo-litografie cu privilegiu pe 15 ani, Gh. Asachi a înființat tipografia la 1 Ianuarie 1832, iar litografia în luna Noembrie a aceluiaș an.

Litografia este pusă sub conducerea tehnică a xilografului Dimitrios Contoleos Romanos, meșter artistic fiind Friederich Hoffmann. Și autorii, mai sus menționați, precizează că nu este K. F. Hoffmann².

Dimitrios Contoleos Romanos, avea o activitate xilografică mai veche. El este acela care a săpat în lemn chipul proorocului David din „Cartea cu estampa” apărută în Iași la 1818, despre care Ion Eliade Rădulescu în *Curierul Românesc* dela 10 Mai 1829, spune că este un product al „Litografiei Arta”, nouă chiar în Europa.

Asachi socotia litografia un bun mijloc de educație. Cartea și revista ilustrată sunt mai atrăgătoare și deservesc astfel cauza culturii. Prin materialul intuitiv al ilustrațiilor litografiate (pe atunci nu se practica fotografia, zincografia) Asachi voia, mai cu seamă, să răspândească, în cercuri cât mai largi, cunoștințe despre prezentul și trecutul neamului: aspecte din frumusețile țării, locuri și edificii ce amintesc de dârzenia afirmării noastre pe pământul pe care trăim, scene din frământata și eroica noastră istorie. Ideea națională este urmărită deci de Asachi și în domeniul artelor plastice.

Cu toată pregătirea și vocația ce avea, Asachi nu s'a dedicat desenului și picturii decât ca divertisment și numai când nu putea face altfel. Alte orizonturi îl solicitau. Împărțindu-se între mai multe activități, n'avea vreme să practice pictura și neexercitând-o, nu putea ajunge să stăpânească materialul, să

1. „Tipografiile, xilografiile, librăriile și legătorile de cărți din Bârlad”, București, Imprimeriile Statului, 1910 pag. 28.

2. Acela care a litografiat mai târziu unele din tablourile lui Asachi, K. F. Hoffmann este probabil fiul celui dintâi.

capete acea ușurință în acord cu concepțiile sale. În afară de caetele cu schițe făcute la Roma și alte câteva proiecte, făcute în țară, în orele de recreație, (unele din ele se găsesc și în Pinacoteca din Iași), prea puține alte lucrări au rămas dela Asachi. Între altele se știe că în anul 1816, când s'a jucat prelucrarea sa Hirtil și Hloe, el a decorat singur cortina teatrului, improvisat în casa Hatmanului Costache Ghica, „reprezentând pe Apolo și muzele care întind mâinele spre Moldova, ca s'o ridice din situația umilită în care se afla”¹.

Probabil tot de dânsul este portretul Împăratului Alexandru al Rusiei, litografiat în 1825, pe când se afla la Viena ca agent diplomatic, după cum rezultă din scrisoarea către bancherul Pop, datată 5/17 Aprilie 1826².

De altfel a creionat fugitiv, sau a dictat altora să execute compozițiile sale. De aici acea colaborare triplă indicată în unele lucrări; „Proect de Gh. Asachi, desenat sau compus de... litografiat de”... După cum am văzut mai înainte, tabloul „Ștefan cel Mare dinaintea Cetății Neamului” pe care l-a compus și l-a schițat la Roma, a fost încredințat pentru execuție definitivă, pictorului italian Giani. Schița ce i-a rămas a servit apoi la execuția tabloului „Mama lui Ștefan cel Mare” litografiat de I. Miller, apărut în 1833.

Alte tablouri istorice similare scoase din institutul tipoliticografic al lui Gheorghe Asachi, scrise și editate de dânsul sunt:

În 1834, tabloul „Ștefan cel Mare rostește testamentul său politic”³ compus de Gh. Asachi și litografiat de I. Miller; în 1839, „Alexandru cel Bun primește insignele împărătești” sau titlul mai lung al acelui tablou: „Alexandru I. Domn al Moldovei luând coroana și mantia din mâna solilor Împăratului Ioan Paleologu” compus de elevii Academiei Mihăilene, după proiectul lui Gh. Asachi și litografiat de K. F. Hoffmann; în 1840 „Zâna Dochia și Traian”, compus de Schivoni și litografiat de K. F. Hoffmann; iar în 1845 „Lupta Moldovenilor cu cavalerii Teutoni”, compus de artistul polonez

1, Gh. Opreșcu, op. cit. pag. 92.

2. N. Iorga, În Analele literare ale Academiei Române XXVII, pag. 26.

3. Lucrarea a plăcut lui Kisseleff și în semn de recunoștință pentru colaboratorul la regulamentul organic îl cumpără 100 exemplare pentru cancelaria sa și pentru instituțiile publice.

A. Lesler, după proiectul lui Asachi și litografiat de elevul G. Panaiteanu Bartasar¹.

Până la 1835, nu se găsea în Moldova nici un artist român care să poată să deseneze sau să litografieze proiectele lui Gh. Asachi. Fie din nevoia de a pregăti viitori artiști de istorie și litografi care să servească intereselor naționale, fie mânat de dorința de a forma gustul artistic al generațiilor tinere de elevi, Gh. Asachi, de câte ori se înființa o școală nouă de grad secundar, în calitate sa de referendar organizator de școală, nu uita să adauge ore, catedre sau clase speciale, de caligrafie, desen sau „zugrăvitură“.

Astfel la școala franceză dela Miroslava, Gh. Asachi, după întoarcerea din Muntenia și Rusia (unde fusese trimis în legătură cu proiectul de regulament organic la care a colaborat), impune „un clas“ de începătorii „zugrăviei“, la care aduce pe pictorul vienez Hönig².

După întemeierea „Gimnaziei Vasilieni“, pe lângă cursurile obligatorii, adaugă altele facultative de „Caligrafie și desen, de peisagiuri și de flori“ și le încredințează pictorului Iosif de Adler³. Observând că aceste cursuri facultative nu sunt îndeajuns frecventate, înființează în 1834 o Catedră pentru „desemnul figurilor și a zugrăviturii în oleiu“ la care este așezat pictorul și gravorul german I. Müller, acela ce cu un an mai înainte litografiasse tabloul „Mama lui Ștefan cel Mare“.

Academia Mihăileană, inaugurată la 16 Iunie 1835, avea trei facultăți: filozofică, juridică și teologică. Pe lângă acestea s'a adăugat o secție, „un clas“, special de „zugrăvitură“, încredințat la început aceluiaș I. Müller (Miller), căruia Asachi i-a prețuit „talanturile și ghibăcia pentru săvârșirea zugrăviturii istorice“. Numirea lui Müller, ca profesor la Academie, a fost cu totul provizorie, fiindcă după puțin timp este adus pictorul italian Giovanni Schivoni. În lucrarea sa de polemică pătimasă, H. Blazian⁴, cu toată pretenția de precizări nerăsturnabile, greșește când afirmă că pictorul italian G. Schivoni a fost numit

1. Acest tablou s'a tipărit la München.

2. Albina Românească, nr. 36 din 24 Sept. 1831, și nr. 54 din 28 Noiembrie 1831.

3. Idem, nr. 30 din 27 Aprilie 1833.

4. Giovanni Schivoni, București, Atelierele Imprimeriei Naționale, 1939.

la 1 Noembrie 1837 și deci implicit se deduce că până atunci postul a fost deținut de I. Müller. Schivoni a funcționat la catedra dela Academia Mihăileană chiar dela începuturile ei. Mărturia ne-o aduce Gh. Panaiteanu Bardasare, fost elev al Academiei între anii 1835-1840.

La dosarul școlii superioare de Arte Frumoase din Iași, pe anul 1879, pg. 218, se găsește un tabel intitulat: „Antretul Pinacotecei conține 8 tablouri care încep dela 172 și sfârșesc cu nr. 179”. Șase din ele reprezintă fiecare câte doi apostoli; pentru autorul lor „Schivoni Giovanni” sunt trecute următoarele informații în dreptul numelui „născut la 1804 și mort la 1848, fost profesor al Academiei Mihăilene în anii 1835 și 1836”¹.

Oricât de bătrân ar fi fost Panaiteanu la acea dată, mai ținea minte cel puțin pe cine a avut profesor și când l-a avut. Precizia în ce privește anul nașterii și morții lui Schivoni ne îndreptățește să credem că tot așa de precis indicați sunt anii de funcționare ca profesor la Academie.

Între 1835—1840 sunt trei stipendiști ai Academiei al căror talent e plin de nădejdi—George Lemeni, Gheorghe Panaiteanu și Gheorghe Năstăseanu. Interesul lui Gh. Asachi se îndreaptă asupra primilor doi bursieri. Îi trimite la München ca să facă din ei pictori de istorie, litografi și viitori profesori de Academie. Lemeni moare însă de holeră în 1848. Rămâne Panaiteanu singur ca să se formeze în sensul intențiilor lui Asachi².

Prin adresa din 15 August 1840, Epitropia Școalelor din Moldova, îi cere lui Panaiteanu ca ajungând la München să se întâlnească cu Sublocotenentul Asachi (fiul adoptiv al lui Gh. Asachi) și cu Gheorghe Lemeni „Asemeni orânduți a învăța” și prin mijlocirea lor să fie prezentat profesorilor. Deasemeni îl sfătuește ca petru „moralnic ajutor și pentru economie” să locuiască „pururea” la un loc pentru a se sfătui și ajutama unul pe altul „întru toate câte ținesc pentru scopul lăudatei însărcinări”³.

Rezultă că fiul adoptiv al lui Asachi era trimis și el la

1. Dosarul pe anul 1883 a Școalei de Bele-Arte din Iași.

2. Năstăseanu a fost trimis pentru studiul picturii la Roma, îndepărtându-se deci de litografie.

3. A. D. Atanasiu, articolul „Din trecutul Pinacotecei din Iași” în revista „Arta Română”, Iași, nr. 2 din 1909, pg. 26-27.

München, mai dinainte, probabil ca să învețe pictura și litografia. Asachi vroia să-și asigure colaboratori și urmași la întreprinderea sa. Dar Dimitrie Asachi, fie din lipsă de aplicație, fie din alte considerațiuni, a plecat la Paris, în Noembrie 1842, ca să urmeze școala de Slat major¹. Ceiace n'a putut face din Dimitrie, Asachi a reușit cu fiul său legitim Alexandru. Acesta s'a dedicat litografiei. Nu știm ce studii a făcut și cu cine a învățat. În anul 1845 îl găsim la Geneva chinuit de „mal du pays” și așteptând primăvara dinpreună cu Panaiteanu să călătorească „în dorita Italie, la Roma”, cum îi anunțase pe amândoi Gh. Asachi², lucru ce nu s'a împlinit datorită schimbărilor și împrejurărilor neprielnice din țară.

Între anii 1853—1861 acest Alexandru a litografiat o serie întreagă de vederi, scene istorice, ilustrații diferite dictate de tatăl său, care au apărut în Almanachurile anexe la calendare și în revista „Icoana lumii”. Tehnica întrebuințată este cea a creionului gras ceiace dă litografiei aspect de desen, sau cea a desenului cu penița ceiace dă litografiei aspect de gravură în pointe-sèche sau aqua-forte. Unele din lucrări dovedesc remarcabil simț de peisagist ca în „Vezutul Catelinei în Moldova”. (Almanah pe 1854), o deosebită abilitate în mănuierea mijloacelor tehnice precum și o remarcabilă distribuție a luminei și umbrei ca în „Svidrighelo, Mare Duce de Lituania” (Almanah 1850), simț de compoziție ca în acea scenă de interior „Petru Rareș între pescari” (Almanah 1857)⁴.

Gh. Asachi, voia să facă și din Panaiteanu un colaborator

1. Idem, din corespondența lui Gh. Asachi către Gh. P. Panaiteanu, în revista „Arta Română”, Iași nr. 1 din 1910, pg. 13-14.

2. Idem, Ibid nr. 3-4, din 1910, pg. 72.

3. Iată câteva din litografiile din calendar și almanah executate de Alexandru Asachi: „Svidrighelo păstor în Moldova” (1850), „Mănăstirea Pângărați” (1854), „Biserica Sf. Dumitru din Hârlău fondată de Ștefan cel Mare” (1854), „Ambasadorul Imperatorului Germanii la Suceava” (1854), „Ileana Doamnă scapă pe fiul lui Duca Grigori din închisoare” (1854), „Petru-Rareș cu malcă-sa înaintea Dreptății” (1854), „Purcederea lui Petru-Rareș la Suceava” (1854), „Văzuta monastirei dela Valea-Albă” (1855), „Prezentarea Genevezilor la Chile” (1855), „Fanatismul și credința” (1855), „Panahida eroilor Moldoveni” (1855), „Atentatul de omor asupra lui Petru-Rareș” (1857), „Petru-Rareș în Alba-Iulia capișala Transilvaniei” (1861) etc. Mai sunt litografii de Alexandru Asachi la Academia Română. Iarăși câteva „Măcelărirea boerilor la festival Lăpușneanului”, „Otrăvirea lui Lăpușneanu”, „Moartea lui Despot-Vodă” etc.

în materie de litografie. Într'o scrisoare din 1864 îl sfătuiește să se sârguiască și să capete toate cunoștințele practice precum ar fi — tratarea cu apă tare a pietrei după ce s'a desenat, tipărirea cu culoare de aur; îi cere să procure bune rețete de cerneală chimică, ace de scris pe piatră, și cu un creion de diamant pentru făcut corecturi „cu un cuvânt toate cele ce se ating de manipularii litografiei, nu pentru ca să exercitez singur, ci ca să diriguești pe acei întrebuințați Moldoveni și cărora le lipsesc asemenea bune cunoștinți”¹.

Dealtfel Panaiteanu de cum a ajuns la München, a început să lucreze în direcția specializării pentru care a fost trimis. În 1842 a litografiat „România” și i-a trimis lui Gh. Asachi unele exemplare. În Decembrie 1842 îi scrie lui Panaiteanu: „Litografia d-tale — România — aicea foarte au plăcut și am nădejde că Moldovanul *Băltazar*, va străluci în acel ram al artei, care prin a ei efinătate este menită a introduce și face popular în patrie artele cele frumoase. Doresc să mai scrii, cum mai cu seamă te îndeletnicești iar pentru ecs(emplarele) România scriem cât te ține exemplariu și de nu costisăște mult, apoi poți să-mi trimiți 100 exempl. care le voi vinde în folosul dumatile”².

După „România”, Panaiteanu a litografiat „Două surori”, pe care vroia s'o dedice Ermionei, fiica lui Asachi. Acesta îl sfătuiește s'o dedice impersonal „unei dame Moldovene”, iar „Ermiona va lua însăși în socoteală 100 exempl. iar 300 se vor vinde în folosul dumatile”².

Panaiteanu a litografiat, la München, pentru Asachi, „Lupta Moldovenilor cu cavalerii teutoni”. Desenul a fost executat de artistul polonez Lesler ce se găsea în capitala Bavariei. Asachi în mai multe rânduri i-a scris lui Panaiteanu ca să-l „povățuiască” pe desinator, „că mai ales la costium să ia mai mult din viața lui Ștefan Vodă” și să se ghideze „după cel vechi tablo”. Tot Lesler urma să mai deseneze o lucrare pentru Asachi și anume „Fundarea bisericii dela Războeni”. Tot prin Panaiteanu îl anunță ca să se oprească din lucru, deoarece concepția a

1. A. D. Atanasiu, Idem — revista „Arta Română” Iași, nr. 7 din 1910, pg. 112.

2. Id. Ibid. No. 6 și 7 din 1909, pag. 135-136.

suferit unele schimbări, despre care urmează să fie anunțat Lesler. Pentru a nu se abate dela veridic Asachi l-a înștiințat pe Panaiteanu că în curând avea să meargă la Războeni ca să însemneze (deseneze) fațada bisericii de care era nevoie în tablou¹.

În afară de chestiuni privitoare la lucrări, Asachi îi mai cerea din timp în timp, să-i facă unele servicii: să-i găsiască un fabricant de hârtie, să-i afle un tânăr și fără „metehne“ litograf care să știe manierele diferite ale acestei arte, să publice în ziare și să împartă un anunț de vânzare a fabricii de hârtie, ce o avea la Petrodava lângă Piatra Neamț.

Prin 1846, Panaiteanu i-a scris lui Asachi mai multe scrisori fără să fi primit răspuns și ajutoarele la care se aștepta. Acest fapt l-a făcut să creadă că este părăsit și că Asachi nu-l mai sprijină. Adevărul este că Asachi fusese împiedecat de boală. După ce a părăsit patul i-a scris: „mă cunoști din copilărie și câtă priință... ți-am arătat trebuie să te fi încredințat de sentimentul meu, în cât o prelungită tăcere nu ar fi trebuit a sfarma, aste mărturisiri pozitive de dragoste pentru d-ta“... „Ce atinge interesul bănesc, vei ști că speculația noastră cu tabloane esă neașteptat de rău“: (Publicul nu s'a prea grăbit să cumpere din litografiile „România“ și „Două surori“ din care în Martie 1845 mai zăceau încă vre-o 250 exemplare nevândute). După jumătate de lună Asachi îi scria iarăși: „Cred că în privirea prepusului te-ai liniștit că eu îți păstrez pururea priința cuvenită unui tânăr în care reazămă încrederea mea că te voi face vrednic, prin aplicație, în patrie, la împlinirea de care din copilărie ai fost obiectul“².

Cu un an mai înainte Alexandru Asachi îi scria lui Panaiteanu din Geneva: „nădăjdudște în babaca care te iubește ca pe un fiu și prețuește meritele dumitale și care nu te va uita nici odată“³.

În general scrisorile lui Asachi către Panaiteanu sunt cordiale. N'au tonul profesorului față de elev, sau a protectorului față de protejat. Ele sfârșesc cu: „te îmbrățișez și sunt a d-tale bine-voitor“ sau „te urez și te sărut cu toată priința“.

1. Id. Ibid. No. 7 din 1910, pag. 11.

2. Id. Ibid. No. 7 din 1910, pag. 107, 110 și 111.

3. Id. Ibid. No. 3 și 4 din 1910, pag. 72.

În 1844 Panaiteanu trebuia să se întoarcă în Țară. A scris însă lui Asachi să intervină ca să i se aprobe să mai rămână la München. La 11/23 August, Asachi îi răspunde: „Dela soția mea care cu ferice au sosit la 5 a curgătoarei, m'am încredințat de acea care nădăjduesc: cum că zelul d-tale este deoptrivă cu talentul cu care Pronia te-au înzestrat, și că îmbinând aceste cu bunele purtări, te sârguești a câștiga o dorită perfecție în arta zugrăviturei și a științelor de ea atingătoare. Drept aceia sprijinit și de recomandația d. Nicu Ghica, Epitropia îți trimite atăturata învoire de a prelungi în străinătate petrecerea d-tale pentru scopul sus arătat, luând toate măsurile cvenite a nu fi lipsit la timpul hotărit de leafa rânduită. În cât după asememea punere la cale, te poți cu toată încrederea și liniștea consacra la indeletnicirile d-tale”¹.

Deci datorită sprijinului lui Asachi, a putut prelungi mereu termenul de ședere la München și în loc de 4 ani, cât îi s'au aprobat la început, a reușit să stea în Germania 9 ani ca bursier al Statului.

Pe lângă acești 9 ani ca stipendist, a mai stat încă alți nouă ani pe cont propriu, în care timp a trăit din arta sa.

Când în 1858 s'a întors în țară, Asachi nu mai era în fruntea mișcării culturale și artistice. Față de aspirațiile tinerei generații dela 1848 s'a arătat neînțelegător. Pe de altă parte omul care îndrăgise Moldova și muncise toată viața pentru dânsa, nu putea deasemeni să se împace cu propaganda pentru unire și a intrat în tabăra anti-unionistă, de frică să nu-și piardă Moldova importanța, prin săvârșirea acestui act.

Evenimentele l-au depășit. Rând pe rând a trebuit să părăsească funcțiile ce le ocupa și să se izoleze. Timpurile noi ce se urzeau au trecut sceptrul dictaturei spirituale din mâna lui Asachi în cea a lui Kogălniceanu.

Asachi a continuat să scrie, să compună și să facă proiecte. În 1862 a donat Pinacotecei un exemplar din proiectul făcut de dânsul, asupra monumentului lui Ștefan cel Mare, ca să fie așezat în sala de desemn, ceea ce vădește că tot îl mai îmbia pofta de desemn.

Cu toată trecerea lui în umbră, lumea moldoveană privea

1. Id. Ibid. No. 3 și 4 din 1910, pag. 69.

la dânsul cu respect și venerație. Când în adunarea legislativă a Moldovei s'a hotărât la 30 Iunie 1860 înființarea Universității și tot odată a unui muzeu național de pictură, acest fapt se datorește nu numai lui Kogălniceanu, pe atunci ministru adinterim la Instrucție, ci și deputatului Gh. Asachi. Numirea lui Gh. Panaiteanu ca director al aceluia muzeu se datorește cu siguranță și stăruințelor puse de Gh. Asachi.

Panaiteanu i-a rămas recunoscător de tot ce a făcut pentru dânsul. An de an, începând din 1862 și până la moarte, Ministrul, la propunerea lui Panaiteanu l-a numit în jurul Expozițiilor Școlare de Belle-Arte pentru clasificarea și premiarea elevilor, ce se distingeau la studiul desenului și picturii¹.

Ne putem închipui bucuria octogenarului Asachi, că-i era dat să vadă că sămânța artei aruncată, prinsese rădăcini și dădea acum rod minunat.

Elevii Școlii de Belle-Arte ieșene, puteau fi socotiți nepoții săi, fiindcă Panaiteanu i-a fost fiu sufletesc. Iar prin generațiile de elevi scoase de Panaiteanu timp de 32 ani, trăește și astăzi gustul și arta din Moldova, a cărei promotor a fost providențialul Gh. Asachi.

EUGEN POHONȚU

1. Dosarele Școlii de Belle-Arte pe anii 1862-1869.

PISANIE

Io, Vasălie Lupu, Moldovei hospodar,
Salaş Domniei meale — având la Eşi,
M'am vrednicit ca să rădic altar,
Pe-un loc ce-i cu Danubiu megieş.

Milostivit din neam fiind de hire,
Acum când dă credinţa veche 'n pârg,
Am înalţat acest lăcaş cu sârg,
Urmaşilor să hie pomenire.

Că dup'alâtea lupte de istov
Purtate 'n vremi, de noi şi de străbuni,
Am pus la temelie — acest hrisov,
Chezaş credinţei şi anilor buni.

Aicea, la Chilia, au purtat
Acei al căror azi eu sunt urmaş,
Potop de lupte care 'n veac s'au dat,
Tot biruind vrăjmaş după vrăjmaş.

Și-atâta sânge-au curs și-atâta os
Au îngrășat, în let, brazda Moldovei,
Că neamu 'ntreg de-ar fi adus prinos
Și n'am putea spovadă să dăm slovei.

De azi, Săn Neculai, la cap de țară,
Credința străjui-va și ocina ;
Va sta cu crucea sotnic la hotară,
Peste 'ntuneric răvărsând lumina.

Și blăstăm pun acelora ce vin
De-or zăbăvi să apere altarul,
Ce-l înfrățesc de astăzi cu hotarul,
Acum și pururea și 'n veci. Amin.

D. IOV

MARTIRI

...O tăcere grea se lăsă peste noaptea rece și întunecată ca un mormânt. Un vânt tăios spulbera omătul de pe câmpii. Nimic nu se clintea în noaptea pustie; doar de departe, din sat, se auzeau lătrăturile cânilor sau scârțâitul vreunei porți. Câțiva oameni se apropiau încet de pădure. Zăpada zvâcnea sub picioare, parcă un geamăt înăbușit pornea în noapte.

— Parcă geme pământul,—șopti Ștefan și se înfioră.

— O fi gemând el, că tare l-o înlănțuit păgânul, răspunse Gheorghe. În urmă păseau încet câteva femei, păreau niște fantome în cojoacele lor albe. Satul rămase în urmă. Departe, albeau crucile cimitirului. Acelaș gând străbătu sufletele pribegilor: fericiți cei morți, căci nu mai îndură atâtea suferințe. Sus, clipeau, ici, colo, stelele. Pribegii își auzeau bătăile inimii, răsunând ca un glas departe de clopot în tăcerile amurgului... Mergeau tăcuți. Și totuși o parte din suflet rămânea acolo, în veștele străbune. Dincolo de pădure începea viața lipsită de dureri și prigoniri. „Dincolo“,—atât de aproape și totuși departe.

— Ne apropiem de hotar, șopti Gheorghe. Undeva în pădure trosni o cracă. Deodată un fluierat scurt turbură liniștea pădurii. „Păgânii“ au prins de veste și se năpusteau asupra fugărilor.

— Înainte, fugiți—strigă Gheorghe. Câteva împușcături răsunară sub bolta pădurii. Alergau fără să se uite înapoi. Deodată se opriră încremeniți: în fața lor se ridicau troene de netrecut. „Păgânii“ erau aproape. Gheorghe sări asupra primului și-i smulse revolverul. Urmăritorii, după un moment de șovăială, porniră în goană, trăgând focuri. Gloanțele șuierau printre cren-gile negre, înfiorând stejarii.

— Încă puțin și scăpăm... iată colo... dar Gheorghe nu-și termină cuvintele, ci se prăbuși cu un geamăt surd în neaua moale

și albă. Sufletul porni spre alte zări, ducând cu sine icoana unei țări pe care o iubise atâta. De sus din ceruri, avea s'o vadă mare și temută de toți. Ceilalți se opriră o clipă, își făcură cruce și plecară mai departe. Un hohot de durere se ridica din adâncul sufletelor chinuite, le strângea ca într'un clește, dar lacrimi nu mai aveau ca să plângă...

Iarăși o împușcătură, un geamăt și o cădere. Rămânea în urmă, pe sfântul pământ basarabean încă un mucenic, încă o viață curmată.

Hotarul era aproape. Pădurea începu a se lumina câte puțin. Mijeau zorile. Unii mai tineri trecuseră „dincolo”. Alții cu femeile rămaseră în urmă. Și dușmanii erau aproape și împușcăturile nu mai conteneau.

— Sanda, mai repede, mai repede—strigă Ștefan care era „dincolo”. Sanda, cu copilașul în brațe, se lupta cu nămeții. Mai era un pas și era acolo. Un pas de care se lega libertatea, lumina, viața. Deodată se clătină și se prăbuși în zăpadă. I se păru că plutește într'o lume de vis, era cald, bine...

Prin fața ochilor îi trecu imaginea unei căsuțe pitită între deluri, cu nuci pe lângă poartă, cu busuioc lângă icoane vechi și sfinte. Strânse la piept copilul și murmură încet ca prin vis: „Ștefan... Mihăiță, dragul mamei... mă duc...” Și ochii albaștri, ochii dimineților de vară, rămaseră deschiși privind copilul ce surădea neștiutor... De partea cealaltă un strigăt de durere ce nu mai avea nimic omenesc în el, spintecă aerul înghețat. Apoi nimic, tăcere.

Un om alerga peste câmpiile ninse.

...„Acolo” câțiva oameni, în genunchi se rugau Domnului. Măinile bătute de geruri și vânt făceau crucea mântuirii. Se rugau pentru cei rămași dincolo, vii și morți. Se mai uitară spre vetrele părăsite și porniră încet, înainte. ...Undeva în sat, vreo mamă bătrână aștepta răvaș dela cei plecați...

...Era liniște. Doar Prutul, tăcut și îngândurat își ducea apele gălbui în jos, departe...

Ducea în apele-i molcome tot chinul și amarul suferințelor unui neam, ce aștepta încovoiat sub lanțurile robiei, o dreaptă sărbătoare.

RĂMÂI SĂ MAI CIOCNIM O CUPĂ

Rămâi să mai ciocnim o cupă la hanul vechiu de pe coclaur,
Căci pentru vin și pentru tine mai am în sân trei pumni de aur.
Rămâi să ne-omorîm tristețea și setea fără alinare
Cu vin albastru dela hanul din valea umbrelor fugare...

...Știi tu, frumoaso, că ulciorul din care beai înfrigurată
L-a făurit din țarnă sfântă, din țărna unui trup de fată,
L-a făurit cândva olarul cel inspirat de duhul rău
Din țărna unui trup de fată frumos și cald ca trupul tău...

Ca mâne-om putrezi 'n morminte uitați, nepomeniți de nime...
Ca mâne vor veni olarii să fure lut din țințirime :
Și trupul tău care mi-i astăzi cel mai dorit dintre limanuri,
Va fi un biet ulcior din care vor bea drumeții pe la hanuri...

Inmiresmează-te, frumoaso, ca pe-un altar, cu mirodenii,
Cât ochii îți sunt plini de flăcări, cât zarea-i plină de vedenii,
Atât cât drumurile lumii mai au pe margini bucurii,
Căci mâne în zădar vei bate la porți de suflete pustii...

Lubește-mă acum, căci anii pe năzuinți ne-or pune frâuri,
Căci zilele vieții noastre se duc ca undele pe râuri;
Și trupul tău care mi-i astăzi cel mai dorit dintre limanuri
Va fi un biet ulcior din care vor bea drumeții pe la hanuri...

EUSEBIU CAMILAR

ÎNTR'O ZI DE PLOAIE

Se schimbase cerul să nu-l mai cunoști, în jumătatea de ceas cât ține pe jos calea până la drumul Fântânii-Mari. Bolta zâmbitoare, fără fulg de nour se obloji încetul cu încetul cu năframe sure, înflorite din când în când prin horbota de foc a fulgerelor. Dinspre mănăstire până către Suceava, nicio speranță de lumină; ploaie strașnică sta să cadă peste valea Moldovei.

Vrând nevrând, am să poposesc la crășma de pe deal a lui Petrache Dalbu, în casa ceea cu înfățișare chiaburească și prietenească, așezată la încrucișarea drumurilor către munte și dealurile Siretului. Îi făgăduisem omului de mulțor să mă opresc oleacă la dânsul, dar totdeauna drumul mi-a fost grăbit, și moș Petrache, jignit în felul său, se mulțumea să mă amenințe cu degetul: Haide, haide, cucoane dragă, știe omul când și unde pleacă, dar nu când și unde ajunge; da-va Dumnezeu sfântul vreo vijelie, să vezi cum îi nimeri la mine drept pe cuptor sau la o cafeluță a Olimpiadei!

De data asta n'aveam încotro. Prietenul care aștepta în Groapa Rădășenilor și-o fi închipuit că nu-i de hoinărit acuma cu toiagul spre mănăstirea Râșca, și fără îndoială că și-a luat de-o grijă cu așteptatul, mai ales că începură a plesni în jur picături cât nucile. Pe munți se lăsa perdeaua grea, fumurie: ploua îndesat și verdele câmpului intra de-odată în ceață, dela o asvârlitură de băț. Stropi grei veneau însoțiți de parfumurile sănzienelor ce se răsfățau în apropiere, pe povârniș, până la drumul

gârlilor. Mireasma sânzienelor se amesteca odată cu a Moldovei, adusă de vânt, răscolită de tunete.

Moș Petrache, din cerdac, mă zărise, de departe.

— Nu ți-am spus-o eu c'ai să vii vre-odată fuguța până la noi, de frica vijeliei? Apoi, ți-i hodini mata oleacă picioarele, îi bea o cafeluță și-i mai asculta verzi și uscate. Ai noroc astăzi: cel care a târâit în casă lupul, îi pe aici!

Mi-am amintit îndată că-mi vorbise în treacăt despre un pribeag ciudat, din jos, de prin părțile Prutului, bun la sfat și el însuși amestecat într'o istorie la fel de tristă și înfiorătoare.

Moș Petrache numai a moș nu prea semăna, dar îi plăcea să-și zică așa; bâzâiau multe pe seama crășmarului cu glas mios și musteți voinicești, aduse în sus pe la vârfuri.

Era lume felurită prin dugheană: oameni dela căruțe, femei ducându-se pe jos la oraș cu panere încărcate, apoi cineva mohorit, între două vrăste, subțirel, cu ochi albaștri mici și rotitori, îmbrăcat ciudat în haine verzui, cu pălărie țuguiață la care aninase un smoc de pene; pletele de colorarea tutunului îi cădeau încălcite peste chipul slab, supt. Harmalaie și vuiet în crâșmă și dugheniță; oamenii stau și pe afară, în cerdacul din față, la mesele cărora vechimea le dase un anumit lustru.

— Poftim, poftim, mai repegior la odăiță, că vine îndatamare rachieș fiert cu smochine, cafeluță și tot ce-i dori mătăluță! mă îmbie cu brațele deschise moș Dalbu, însă eu dibuisem din ochi un locușor mai bun: cerdacul dela dinspre apus, ca la mănăstire de larg, acoperit dealungul cu o laiță îmbrăcată în poclăzi molcom colorate. Priveliștea mergea de-acolo către zările acum cotropite și întunecate de ploaie.

— Apoi, zău, n'ai gust prost. Punem noi o măsuță și s'ascultăm cum bate apa! Bună-i ploaia asta: numai aur; nici n'are să ție mult, doar îi de vară și îndatamare iese soarele, numai că s'a tot dus pe gârlă preumblarea matale și a lui conu' Mihăiță dela Rădășeni!

Peste munți, trăsnetele se cutremurau ca niște uriașe închieturi de fierărie grea. Nu vedeai la doi pași; ploaia părea fără sfârșit, însoțită de toate vuietele cerurilor. O cobză își ridică glasul răgușit dinspre colțul cerdacului plin de drumeți.

— Acușica vine rachiul cu smochine și cafeluțele! Vine și Olimpiada cea tinerică! rosti Moș Petrache, ridicând o mână în sus, ca și cum cine știe ce-ar fi vestit, apoi se așeză pe scăunașul cu trei picioare.

Mătușa Olimpiada alergă și dânsa, sprintenă, aducând cu băgare de seamă tavaua plină de bunătățile ale căror arome biruiau pentru o clipă miresmele ploii.

— Iraaacu de mine, trebuie să fie potop ca să oprești o țărucă pe la noi! Când erai mititel acuș acuș erai pe aicea, ș'o trăgeai de cozi pe Maricica! Bătrâna râse șăgalnic și atunci Maricica îi semăna leit.

— Tocmai acum nu pot sta și eu la taifas, c'avem năvală...

— Avem și noi năvală când plouă... bombăni moșul Petrache. Așa-i pe aicea: se oprește unul care a uitat să cumpere ceva dela târg, câteva masline sau vreo coadă de pește sărat, ori a uitat să se înbete la târg, dar slava Domnului, nu-i rău, de mușterii nu duc chiar lipsă, iar pragurile în fiecare an trebuie să le schimb. Uite așa am ridicat eu trei fete și doi băieți, purtându-i pe la școli și făcându-i oameni. Bine c'a tras potopul să te pot prinde olecuță la noi! Iți amintești mata de zmaul cea strașnic pe care l-am urcat aicea, în vara când s'o pornit războiul?

Mi-l aminteam; Maricica îi trimetea răvașe care se urcau frumos pe sfoară până sus, alcătuiind acolo un spic de hârtii pestrițe. Spunea că trimite scrisori Sfântului Petru, s'o apere de profesoara de matematică.

Rachiul fierț aburea în ceșcuțe și plăcintioarele aurii, călduțe, nu-și aflau perechea.

— Mare gogomănie și băutura, începuseră Petrache Dalbu. După cum și omul: pe unul îl tâmpește, îl duce la gros, pe altul îl face așa oleacă mai vorbăreț, mai jucăuș. Câți bețivani n'am văzut eu de când am făcut ochi, doară tata tot crâșmă și dugheană avuse pe locul aista! Am cunoscut oameni care se fereau de băutură ca de ciumă, dar tare negri mai erau la suflet; am întâlnit alții care beau până cădeau subț masă de-ți era scârbă de ei, și la inimă se arătau totdeauna cum îi pânea caldă! Așa-s oamenii: nu trebuie să-i judeci numai decât după unele păcate! Ba chiar nici nu-i bine să te sperii de unele

ale lor, căci eu mai știu una bună: la copacul prea lăudat să nu te duci cu țuhalul prea mare... Cunosce eu și oameni că-rora li se ploconește toată lumea, că-s tare darnici, că-s evla-vioși, că-s învățați, dar numai eu știu cu cât venin au improșcat ei și cât rău au făcut cui au putut. Cât mă privește pe mine, eu mă cam uit lung la fiecare: dintr'o ochire, ți-o spun dacă-i curat sau întunecat...

Ploaia mai conțeni. Curând se ivi o spărtură în nouri, cam prin dreptul Stănișoarei: un ochiu albastru de uriaș strecurând lumina bucuroasă de a scăpa din robie. Albastrul se tot lărgea, parcă cioplit de trăsnetele bubuind odată cu ropotele din urmă. În sfârșit, un curcubeu biruitor își aruncă arcul bătut cu nestemate.

— De acuma să vezi ce frumusețe: acuș se ridică bulhacii peste munți! Zău, nu te mai las să pleci; conu' Mihăiță a făcut el cale întoarsă cu docarașul. Oamenii aceștia zurbagii trebuie să se care îndată ș'apoi vom grăi noi vrute și nevrute... mă în-credință gazda care se duse să-și țină din scurt oaspeții, nu cumva vreunul să se facă uitat de plată.

Căruțele cu scânduri dela munte, porniră domol. Femeile apucară peste potecile jilave, scurtând cale bună până la târgul ocrotit de pavăza umbrarelor. Avea dreptate crâșmarul: nu se opreau acolo prea mulți oameni de dragul băuturii, căci așa cred ei, că-i mai cum se cade închinatul pe la crâșmele slinoase din oraș, dar pe ploaie, în așteptare, n'a zăbovit umplutul paharelor.

— Am scapat de toți! pufni ușurat moș Petrache, o mai rămas acela cu lupii; așteaptă și el pe una dela Sasca, una bu-nică... L-am văzut cum se urca pe dâmb, cu mâna streășină, să iscodească drumul dinspre Sasca, printre șirurile de arini... Tainic și într'o parte, străinul aista, Nichifor Crețu îi spune; de-ar fi adevărate vorbele lui, mai bine să nu te mai naști când te paște ducă-se pe pustii. Ce-ar fi să-l chemăm oleacă la sfat? Greu numai până ce-l faci să vorbească, pe urmă îndrugă drept ca o morișcă!

— Dă-i pace, măi Petrache, aista-i un om tare amărit și obidit; de când i-au mâncat lupchii copchii s'a sărit și el oleacă... îl apără Olimpiada, aducând alte cafele și alte dulciuri.

— Ce știi tu, de aicea de pe vârful Fântânii Mari? se în-cruntă Petrache, bucuros de lungit vorba. Omul doar îi ca mărul

sau para : rumen și ochios în afară, putred înăuntru, prăpădit pe dinafară dar mândru la suflet. Cine știe ce a fi cu domnul Nichifor ; că-i amărit saracul, cred eu, dar atunci cum de-și face de cap cu Anica ceea dela Sasca ? Femeie în toată firea, cu plod mare, abea c'a murit barbatul, și nici n'au rușine de lume ? Un om detreabă, unul care spune c'a luat lumea în cap de su-părare, nu-l cred în stare de așa trăsnaie, sau poate că judec eu strâmb. Omul îi ca ghemul de șfară încâlcită : câteodată îi descurci nodurile, alteori mai rău le încurci și nu-i mai dai de capăt...

Dac'am ști noi, pacatele, câtă netrebnicie stă acolo unde crezi că-i soare, mai cu seamă la începutul averilor unora !

Petrache Dalbu arată spre cotitura drumului mare, unde mijeia un acoperiș roșu în mijlocul pătratului larg de copaci.

— Iaca, vezi mata curtea ceea singuratică dinspre Movi-leni ? Crezi că nu-i cu cântec ? Cine spune că nu-i tare bună și a lui Dumnezeu cucoana Dinuța, și doar știm noi cât ești de prieten cu dumniai, din copilărie, și cu barbatul dumisale, domnul Georgică Melenghi ? Adevărat, la duduica Dinuța când te uiți în față, răsare parcă soarele ; eu n'am văzut în viață o femeie mai frumoasă la chip și mai curată la inimă. Dar ce știu eu nu știe nimeni, ș'apoi nici n'am spus altuia, căci nu-s eu omul să bat darabana ! Matale îi altceva, fiincă știu că-ți place să auzi lucrurile din vechime, și vreau să dovedesc c'asa-i cum spun eu, că-s multe încuietori înaintea bogățiilor și ade-vărului...

Ce vroia oare să vorbească omul acesta despre Dinuța Melenghi, care împrăstia nu numai zâmbetele însorite ci și puz-derie de milostenii ? Chiar zilele trecute o întâlnisem grăbindu-și pașii spre mănăstirea Râșca ; era singură, se ducea să-i dea pă-rintelui Paisil un covor pentru biserică. Râse cu poftă văzân-du-mă în cărucioara lui badea Iftimie și coborî să mă poștească în trăsură și n'am avut răgaz de împotrivire, trezindu-mă alături de frumoasa drumeață căreia vântul îi adusese răsmerița în păr.

Ce putea să scornească cineva despre dânsa, ori despre bietul Georgică, supus și cu capul plecat când poruncește ceva Dinuța ? Omul îmi simți mirarea, dacă nu chiar supărarea :

— N'ai mata grijă : pe coana Dinița n'o ajunge nici floarea de zarzări, dar ți-oiu spune eu ceva despre mă-sa, de te-i cruci.

Îți închipui de unde i se trage averea? Crezi că din cer? Ia, dintr'o mârșăvenie, cum nici dracului nu i-ar trăsni prin minte. Când era Tincuța de o șchioapă, goală goluță dar tare frumșică și desghețată, o luase pe lângă dânsa cocoana Leonora Bârzude la Jarhalea, care, ca omul, avea păcatele ei, Dumnezeu s'o ierte, că numai bine a făcut. Se prăpădea după bărbați, chiar atunci când își măritase fata; conu Nicușor Bârzude, bătrâtor saracul, închidea ochii, mai degrabă poate că nici nu vedea, căci toată truda lui era pentru cai de preț, joaca Șahului și să se aleagă senator. Și cum ți-am spus, mama duduicăi Dinuța era copchilă necăjită pe care o scos-o din calicie coana Leonora. Altfel prost s'ar mai fi ales din Tinca, acolo prin mahalaua Broscăriei din târg. Tatăl, un mangosit de scriitorăș la tribunal, avea o casă de copii și pe lângă toate, trăgea la măsă, vârtos, prin toate crâșmele acelea peste drum de hală. La curtea dela Jarhalea, fata s'o deprins în huzur, apoi a prins toate slăbiciunile stăpânei, cele trupești mai cu seamă. Nici nu se păzea cucoana de fata miluită, doar a scos-o din glod ca s'o pue alături de dânsa și s'o îmbrace boierește. S'a gândit ea Tincuța cum s'o dreagă să se mărite cu cineva de neam, să nu mai fie la cheremul nimănuia. Ceva drăcesc i s'a zămislit în minte: să câștige aur din secretele cucoanei, cu alte cuvinte să-și vândă binefăcătoreea. Cucoana Leonora, nesocotită mai era, odată ce se dase legată în mâinile fetișcanei care îi purta bileturile la ibovnici, unii boieri tineri, mai fragezi decât dânsa. Păcate omenеști și după cum am auzit eu dela un călugăr uitat de ani, nu-i bine să vorbești despre cei morți, căci ei aud acolo în somnul lor și apoi se sbuciumă de-i sgândărăști degeaba, fără pricină, cu vorbe rele.

Ce diavol de femeie mai era și Tincuța! Parc'o văd: iadul îl avea în ochi și raiul în sân. Simți ea că boierul începuse a mirosi ceva, apoi cucoana îi încredințase un răvaș pentru Costăchel Răducanu — cu care numaidecât trebuia să se întâlnească printr'o casă din Praxia, căci se logodise boierul și nunta fusese sorocită degrabă. Talpa iadului își făcuse socoteală: boierul cel bătrân bănuia, fata cea mare tocmai se măritase, iar conu' Costăchel trebuia să se însoare cu fata lui Alecu Grigoraș dela Corjeni, om putred de bogat. Ce ar fi să cerce ea o negustorie cu scrisoarea? Ți-am spus eu că tare ispititoare mai era Tincuța, deșteaptă, însă ceeace și-a pus în gând semăna a coțcărie de

om prost, și totuși i-a mers, pentrucă mai rar așa curaj. Se prăpădeau după dânsa vreo trei boieri numai pe care-i știu eu: Ionică Hărmănescu, cel dela Giurgești, Sandu Răftivanu, judecătorul, apoi Mitru Dediu chiar vorbise cu cucoana să i-o dea de nevastă, însă Tincuța nici nu vru să audă. Avea dânsa socotelile ei și aici încă aflăm ascunzători greu de luminat.

Intr'o bună dimineață, hop că-mi trimite vorbă să vin îndată la Ariniș. Uitasem să-ți spun că ne aflam tare bine: șuguiam, ne uitam pe furis unul la altul, ba chiar câteodată îmi întindeam obraznic botul. Nu-mi dau bine seama, însă aveam un fel de frică de dânsa. De, fost-am și eu chipeș odată, dar pacatul meu că nu m'am deslipit de petecul ista de pământ, de dugheana asta și de gropile părinților, din țințirîmul cela ce-l vezi în vale. Apoi, tot auzeam vorbindu-se despre Tinca, numai că lumea vorbea așa din auzite, totuși mi-am spus eu: bine, bine, gura lumii, gura lumii, dar ceva tot a fi adevărat! Odată i-am turnat-o verde: „Eu nu-s boier de-al tău, să nu mai șuguești cu mine! Atunci mi-a cârpit o palmă peste gură și mi-a strigat „prostule“...

Pașii înceti ai Olimpiadei ajunseră lângă noi; aducea încă un rând de rachiu și plăcinte.

— Petrache, Petrache, iar o adormit Nichifor Crețu! Mi-a plătit și a adormit! Așteaptă și 'n somn pe aceea dela Sasca...

Olimpiada se întoarce la roboteală; nici un foșnet nu eșea din mersul ei. Dalbu se cam speriase: dacă auzea baba istoria asta cu hârjoană, boturi întinse și altele, așa-i c'o pățea? Continuă povestea încetișor, rotindu-și capul bănuitor în jur, după fiecare înghițitură din vestitul rachiu cu smochine: „și cum ți-am spus, Tinca făcea mare haz de mine și m'am pomenit odată chemat la Ariniș, să-mi grăiască ceva. M'am gândit însă că de vorbit putea cât poțea și 'n dugheană ori pe aproape, doar tata nu sta lipcă s'asculte prostiile noastre. La ce bun tocmai prin Ariniș? Chiar îmi fugeau gândurile la blăstămății și să-mi spargă inima pieptul, nu altceva, până ce o văd că se strecoară tiptil printre copaci. Era îmbujorată, cu niște ochi vicleni și privea în toate părțile. Să tot fi avut atunci vreo douăzeci de ani.

— Ascultă Petrache, tare m'am săturat eu de calicie! vorbi ea și cu mânuța moale mă mângâie pe obraji.

— Ce calicie, răspund eu măsurând-o din creștet până 'n tălpi, îmbrăcată ca o cocoană cum era.

— Vezi tu, habar n'ai ce însemnează a trăi miluit de altul, din pomana cuiva! Aș vrea să fiu și eu stăpână pe mine!

— Ia-l pe Mitică Dediu...

— N'am gust, eu am să iau pe cine-mi place mie... și-mi rostogoli niște ochi galeși ce nu i-am uitat eu nici astăzi, când nu-s decât un hodorong bătrân.

— Imi dau eu bine socoteală că nu-s decât o slugă: musafirii cocoanei, chiar cei mai bătrâni, îmi aruncă râzând, câte o vorbă, ca și cum cinste mare mi-ar face cu asta; câteodată mă și ciupest. Eu îs cum îi mai rău: slugă nu, gospodină nu, țarancă nu, cocoană nu... mai rău nici nu se poate...

— Mărită-te, fată hăi, cu Mitică Dediu, aud că te-o cerut cocoanei?

Nu știam ce să mai cred despre fata ceea. Imi luă mâinile într'ale ei și părea grozav de tulburată.

— Măi Petrache, continuă Tinca deodată, ticălosul cela de Costăchel Răducanu...

— Ce-i cu el? Se ține de tine? Nu-ți dă pace?

— Ba 'mi dă, alta-i socoteala: știi că-i în dragoste cu coana mea, deși mâne poimâne face nuntă?... Am în sân o scrisoare și trebuie să facă multe parale...

Nu pricepusem acătărei istoria, pentru că așa sunt eu, slab de minte când e vorba de șmecherii și alte meșteșuguri.

— Ce vorbești tu de scrisoare și parale?

— Uite-o! și talpa iadului scoase din sân o scrisoare ce o deslipise hoțeste, apoi începu s'o citească.

Păcate omenești. Așa-i omul plămădit; boier, cocoană mare, mahalagi, țopârlan, țaran, tot ce vrei, mai calcă și strâmb, pe urmă se pocăiesc ori îmbătrânesc până ce sfârșește toată lumea cu mâinile la piept. N'aș fi crezut cât lumea și pământul asemenea ispravă: cocoană mare să scrie unui flăcău așa comedii, mai ales o cocoană coptuță, cu fată măritată și băiat cogeamite. Iar o așa spurcăciune de răvaș s'o dai în mâna unei fete nebune care s'a gândit să facă uricioasă negustorie din pacatele cele mari și grele... Dacă vedea cineva hârția ceea, mai mare rușine, să te arunci în fântână sau să te spânzuri într'un huciu, și închipse-ți că peste două săptămâni se făcea nunta lui Costăchel...

— Și ce vrei tu să uneltești cu scrisoarea asta?

De ce-ai deschis-o? mă răstii eu, cocoșindu-mă la Tinca.

— Mare prostălan mai ești, Petrache; ai să rămâi toată vieața pe muchea dealului, în dughenița lui tată-tu; ai să vinzi masline, acadele, var, rachiu și scrumbii. Răvașul aista este numai aur și n'am să i-l dau lui Costăchel, am să i-l vând! Dacă-i place, alminterea i-l trimit lui Alecu Grigoraș... Gâtul și pieptul i-se umflaseră, tremura ca varga și vorbele „să i-l vând” le tipase ca o scoasă din minți.

— Stai că n'am isprăvit încă, de tine am nevoie, măi Petrache! Ce tot te faci niznai, sau poate crezi că de florile mă-rului te-am chemat? Numai tu poți să m'ajuti, ș'apoi vom trăi noi bine.

Ai să te duci la Costăchel Răducanu, să-i spui c'am prăpădit scrisoarea, că cel ce o găsit-o cere parale multe...

— Taci din gură! Vrei să-ți vinzi stăpâna? S'o vinzi pe aceea care te-a scăpat de păduchernița de acasă, de unde ai umblat desculță și n'ai văzut decât beția lui tată-tău. Și îndrăznești tu să mă trimiți pe mine la hoțit? Ascultă ce-ți spun eu, ai s'ajungi rău... Nu i-a păsat de ocara mea; vorbi foarte liniștită, ca și când ar fi fost cea mai albă și nevinovată socoteală:

— Nu fii prost, măi Petrache: nu-mi vând eu nici o stăpână, eu cu Costăchel am ce am! El îi o scârnăvie de om: din patul cocoanei se duce la slujbă și acuma vrea să înșele și logodnica și cocoana! Gata: ori dă franci cât îi cer, eu, ori dau scrisoarea lui Alecu Murgescu, și se șterge pe bot cocoanașul Costăchel de zestrea duduiei Alisica. Dacă nu vrei tu, i-o spun eu în față lui Costăchel Răducanu: ce, n'am și eu gură?

— Bine păcătoasă ce ești, nu vezi că-ți faci de răs pe aceea care-i pentru tine mai mult decât măta?

— N'am nimic cu cocoana Leonora: ia-și săruta și picioarele — vreau bani dela Costăchel...

Nu mai văzusem nici atâta nerușinare, nici atâta îngustime la cap. În legea ei, credea că nu-i face nici un rău stăpânei și-l pedepsește pe boierul care înșelase și iubita și logodnica și va înșela, desigur, și nevasta. N'o puteai scoate dintr'a ei și pace. Șurubăria asta de stors paralele trebuie s'o fi învățat acasă, căci tată-său era un fel de jalbar care-i învăța pe țărani o mulțime de matrapazlăcuri.

Ca un smintit, i-am băgat mâna în sân, polcuța ceea frumoasă, roșie, cu puchiței albi, plesni și i-am găbjit scrisoarea, dar nu s'a ales cum credeam eu: serpoaica era voinică, mi-a prins mâna și m'a mușcat așa de cumplit, încât am lăsat-o în plata Domnului. Uite-te și mata ce amintire port la mâna dreaptă! Atâta i-am spus, plin de sânge: Rușine să-ți fie, cine știe ce ai s'ajungi! iar dânsa, de data asta încruntată, mă fulgeră cu o vorbă batjocoritoare: prostule!

— Și ce s'a mai ales cu scrisoarea? întreb pe moș Dalbu, căruia rachiul îi slobozise limba cum niciodată nu-l auzisem.

— Ce să se aleagă? Inchipue-ți că i-a mers în ce privește paralele, dar tot a dat-o de dracul. Povestea începe a fi și mai uricioasă. Indrăzneală, fata se duce la Răducanu acasă — doar fusese de atâtea ori cu epistolele cocoanei — a doua zi cam pe după amiază și norocul i-a eșit înainte. Abea se sculase boierul; toată noaptea jucase cărți cu grecul cela bogat dela Brăila, unul Arghiropol care făcea negoț cu scânduri, om bogat nu glumă.

Costăchel câștigase parale cu ghiotura, zice-se că vreo treizeci-patruzeci de mii, căci se jucase nebunește. Grecul i-a plătit cinstit și răsse la urmă, că adică la un alde dânsul asta-i floare la ureche. Tincuța intră la boier, îl găsi abea sculat deși trecuse amiaza; fumul băuturilor din cap încă nu i-se risipise. Făcu el ochii mari și lacomi văzând bobocul de fată și-o pofti numai-decât la dulceț și cafea, apoi dânsa dădu prin băț fără multă pălăvrăgeală, cerând paralele. Boierul, începu a râde în gura mare; când și-a dat el seama de ce-i vorba, turbă de mânie, o luă în pumni, îi rupse straietele doar i-a găsi scrisoarea, numai că dânsa i-a spus obraznică: „prostule, crezi că-i la mine hârția? Ori dai, ori merge scrisoarea la duduca Alisica! Vreau parale să fiu și eu cocoană ca toate cocoanele!”

Cât era de stricat Costăchel, muieratic și jucător de cărți, se crucise de un așa curaj la o fată, apoi ochii i-au căzut peste gramada de fișicuri câștigate în ajun căci așezase bănetul cum venise acasă pe măsura de noapte. De haram au venit, de haram s'or duce! și-a spus boierul.

— Am să ți-i dau scârnăvie! răcni Costăchel și curând se potoli; ochii coborâră împainjeniți peste fata durdulie, îi asvârli paralele, apoi și-o fost adus aminte că nu căpătase scrisoarea.

Tincuța, ca și cum nimic nu s'ar fi petrecut, îi spuse că-i dă scrisoarea afară, unde ci-că o ascunsese, dar ea o avea în colțun. Fata da să iasă din odaia boierului, încărcată cu parale, când i-a venit și răsplata: Costăchel o isbi deodată, îi apucă mânilor și nebuna nu s'a putut împotrivi; batjocora s'alese de capul ei. Nu vânduse numai scrisoarea, dar se vânduse și pe dânsa. A dracului om Costăchel acela: credea că-i vor merge toate fără greș.

Le-am auzit toate chiar dela dânsa: se tânguia de-ți venea să crezi că-i nevinovată ca o fetiță de școală, apoi îmi dădu ea câteva a înțelege, știi vorba veche „bate șeaua să priceapă iapa“, numai că eu i-am spus'o răspicat: Tincuță, Tincuță, nu-s eu de tine, nu ești tu de mine! Ai acuma parale, vezi de nu le toca, să nu ajungi pe drumuri; urît ai făcut și 'n mare primejdie ți-i sufletul tău...

Să vezi mata, sunt și oameni proști de buni. Cocoana Leonora află degrabă amândouă mârșăviile, a Tincăi și a lui Costachel, nu-și pierde de loc cumpătul, ba încă o iertă pe faptașă și—colac peste pupăză, după doi trei ani o mărită cu doctorul cela dela Spitalul 'din Ciumulești, Corbu care venise atunci tinereț și tare sărăcuț. Pământul cela dela Movileni îi cumpărat cam cu așa fel de bani. Doctorul, om tare bun și săritor, curat la inimă, umbla toată ziua pe drumuri la boieri; i s'a dus vestea departe, până la mănăstirile din Neamț. Nu prea știa omul ce se petrece acasă. Limbile negre trâncăneau că conașul Costăchel, ce-i drept și dânsul om cum se cade și milos, trăia drept ca Sultanul dela Constantinopole; trei neveste îi cunoștea lumea: cea legitimă, coana Tincuța doctoroia și duduca Leonora. Hodorogii și hodoroagele multe mai vorbeau, roțile morilor se învârt întruna la Fântâna-Mare, iar morile stau tot pe acolo unde le-au ridicat cei ce-s oale și ulcele acuma. Așa-i lumea, plină de ascunzișuri și luminișuri, mai bine nu le-ai ști...

Se întrecuse bine moș Dalbu cu trăscaul său de smochine; se cunoștea de-o poștă, o simțea și dânsul.

— Păcătoasa de bătrână îi de vină că ți-am îndrugat atâtea brașoave! Norocul meu că nu beau decât la zile mari, când poposești mata pe la mine, că altfel câte și câte bazaconii aș mai grăi! Ș'apoi nu din răutate mi-i vorba, dar vezi mata, sunt lucruri din tinerețe și tot ce-ți amintești de atunci parc'ar fi o

minune! Rău îmi pare că ți-am desvăluit eu secretul despre Tincuța; numai eu îl mai știu astăzi și cu mata împreună! Ca să mă 'ncredințez eu că nu ești suparat, ia-n să-mi rămâi mata la noi la masă, nu de alta dar soarele arde din cale afară și pregătește un alt rând de ploaie. Aicea se cheamă că-i aproape ca la munte; colo după dealul acela burduhănos îi la târg, unde plouă mai puțin... I-am spus eu dela început Olimpiadei că rămâi, și-s gata păstrăviorii, clătitele... Eu doar îi trimit cocoanei Dinuța totdeauna păstrăvi, așa în dar, și dumneaei crede că numat pentrucă eu și conu' Georgică facem câte-oleacă de negustorie împreună...

— Ehe, drăguță, cum stă risipită lumea ceea de adineaori: așa cum era ea, pe lângă pacate și stricăciune risipea în urma ei dărnicia și milostenia. Coana Leonora, Dumnezeu s'o odihnească în pace, a ridicat din nou din piatră biserica dela Jarhalea; Costăchel înzestra fetele de pe moșie, a făcut școala cea frumoasă din Corjeni, iar dacă se întâmpla să lovească boala ori focul peste casa omului, într'o clipă deschidea punga. Coana Tincuța cât bine n'a făcut, câți copchii n'a mai îmbracat, fără să știe nimeni, fără să-și trimită numele la jurnal, cum fac neisprăviții de astăzi care se dau la gazetă c'au lepadat o hârtie albastră calicimii...

+ + +

Avuse dreptate moș Dalbu. Văzduhul opărit de aburi slobozi curând altă ploaie, soră cu cea dintâi. Crâșma și cerdacurile s'au tixit iarăși de drumeți. Căii îndurau biciuiala apei stând cu capul în jos, obosiți în ceea ce le-a fost hărăzit, adică vlăguiala, foamea și bataia.

— Nu ne poate și nouă tihni o masă — bombăni bătrânul; poți răsufla când ai atâtia căpcăuni pe cap, care după ce s'au îmbătat țepăn pe ulița Ciurii vin acum să se desmeticească la mine?

Altcineva se nimeri să se mai bucure de bănătățile pregătite de mătușa Olimpiada în odaia cu ferestrele către adâncurile zării; părintele stareț Vaslan dela Slatina, pe care ploaia de a doua îl prinsese dincolo de podul Moldovei, se minună de așa păstrăvi, cum se găsesc numai prin apele ca ghița ale Suhăi.

Părintele stareț era tare plouat. Veni pe urmă oleacă de

moleșeală și când m'am trezit cu cleiu la ochi, pe divanul moale ca de puf din odăița stropită cu scoarțe, nici nu mi-am dat bine seama unde mă aflam, până ce cucul din colț cântă răgușit de cinci ori. Afară cerul se curățise iarăși, soarele bătea drept subț geamul unde haragii cu fasolea înflorită, păreau picături de sânge peste verdele spălat al frunzelor.

În cerdac răsunau glasuri. Părintele Vasian fusese la fel momit de somn și sta de vorbă acuma cu Nichifor Crețu, omul despre care știam că mult mai îndurase în viață și-i în dragoste cu muierușca cea deochiată dela Sasca.

— Văzut-ai cam ce tragem noi, păcătoși? Pornit-am la târg, opritu-ne-a furtuna la berechetul de Petrache și acuma nu ne urnim dela dumnealui... clătină din cap Prea Cuvioșia sa, în timp ce zurgălăii trăsuri dela mănăstire ciripeau nerăbdători.

Părintele își trecu palma dreaptă peste frunte, iar cu stânga netezi frumusețea de barbă castanie vrâstată cu trei fire de păr alb.

Nichifor Crețu, ridicat în picioare, salută cu plecăciuni. Om ciudat, cu priviri temătoare, slab la chip dar vânos în brațe. Pletele îi dădeau o înfățișare de om al bisericii, apoi nasul ascuțit, mustața cânepie, rară, și fruntea rotunzită, zugrăveau o față ușor de ținut minte.

— Multă sănătate și voie bună! murmură omul, întinzând timid mâna osoasă. Tare-i bine de trăit prin locurile astea, dar când îi omul blastamat și oropsit să isprăsească pacatele străbunicilor, pretutindenii nu-i decât urât! Mai rar o așa privește...

Pentru unii huzurul, pentru alții nacazul, așa-i în lume și răul la rău trage; peste hoți s'aruncă doar nu numai un singur corb ori o singură muscă. Dacă-i așa hotărît să fie, nu se cuvine să nu supărăm pe Tatăl ceresc care le chibzuiește pe toate...

— Stai jos, bre creștine, stai la masă aicea, nu te mai pedepsi în picioare și haide, spune ce te doare! vorbi repezit starețul, așezându-l jos, alături de dânsul.

Omul clătina din cap. Moș Petrache aduse iar cafele: îi făcuse și străinului una. Mă temeam că nu l-a pus și pe dânsul la număr.

— Ai dormit bine, domnule Nichifor? întrebă ștregărește moșneagul, căci doar îl văzusem cu toții dormind dus în crâșmă, cu capul pe masă.

— Dormit, așa ca omul necăjit. Știi dumneata, omul care nu s'așteaptă la bine, mai degrabă doarme, fiindcă n'are să-l atingă nici un rău atunci, doar vreun vis ticălos...

— Măi omule măi, se stropși crășmarul, într'una lehăiești că te-au potopit necazurile, și dă, slujbă grasă ai la fabrica din Găinești, la crășmă nicio datorie, sănătos ești, slava Domnului! Ce mai ceri osândă și cârtești?

— Ascultă domnule Petrache, de ai ști dumneta câte am tras eu, nu mi-ai pomeni măcare de cârteală! Toate răutățile din lume s'au încrâncenat împotriva-mi. Tare-i frumos la dumneavoastră pe Valea Moldovei, dar mai bine era să nu fi fost nevoit a călca pe aicea unde am slujbă bună, cum ai spus. De aș fi rămas acasă, însemna că nu se întâmpla ceeace m'a făcut neom.

Povestea n'am istorisit-o nimănui de-a fir a păr, pentrucă oamenii de obicei îi s tari la inimă și batjocoritori; în loc să te miluiască cel puțin cu câteva vorbe de mângâiere, încep a te lua la rost că de ce n'ai făcut așa, sau dacă nu-i oare minciună sau șiretenie. Când aud că oameni ca Dumneavoastră au buna-voința să m'asculte, povestesc să mă răcoresc.

Eu de neam is de pe lângă Prut, m'am născut în Basarabia și părinții m'au adus de mititel dincoace. Am învățat o școală de pădurari, dar mă pricep bine la lucrul lemnului de orice fel, numai că mi-a plăcut mai degrabă aerul din codru decât acela dintr'o coșmoadă ori șopron unde trudesce meșteșugarii.

Să tot am vreo patruzeci și unu de ani; am fost mai mare peste păduri întinse pe unde umblai zile întregi, acolo nu departe de Prut; de când m'a plesnit urgia lui Dumnezeu, să tot fie vreo doisprezece ani. Pierzanția când pune ochii pe tine și te țintește, greu îi scapi din ghiare, sau mai drept spus, nu-i scapi niciodată, c'asa-i rânduit de sus: ești însemnat pe frunte și după semnul cela te prigonește până ce ajungi la pământ.

Ba încă soarta rânjește și uneori îți dă de știre că te așteaptă răul la răspântie, te vestește numai ca să-ți faci mai grele zilele, nu să te apere de primejdie, ferească Sfântul. Ba te lupți în vis cu balauri și câni, ba ți se arată vreo apă înfricoșătoare, ori ți se sbate ochiul sau te pândește cucuvaia să-ți cobească. Undeva fierbe răul care stă să se năpustească peste tine nă-

prasnîc. Aşa a fost cu mine, aşa s'a petrecut cu ceilalţi bătuţi de Dumnezeu. Pădurea, pentru mine, a însemnat din tinereţe încă, mai mult decât cea mai frumoasă femeie, de aceea nu m'am aşezat la oraş, în colb, în trîncăneala vecinilor; acolo eu mă înăduş. Nevasta, nu se prea împăca ea cu pădurea, dar pe urmă s'a deprîns, mai ales după ce au venit copiii.

În iarna ceea, tot prevestiri negre mi s'au arătat. Ochiul mi se sbătea să sară din cap nu ceva, iar într'o noapte mi-am visat copiii, băieţelul de opt ani şi fetiţa de şase, îmbrăcaţi ca pentru nuntă. I-am spus nevestii că mi-i frică; dînsa rîse şi cînd rîdea tare frumoasă era. Nimănuia nu i-am făcut eu rău nici atîtica; ce năpastă poate să-mi cadă peste cap? Şi chiar în clipele acelea se hotăra într'o condică groasă soarta mea. Nicio putere pămîntească nu-i în stare a şterge ce-i scris acolo. Îmi vedeam liniştit de pădure şi de catastife, copiii se sbenguiau, iar peste condica ceea curgea aşternîndu-se slove grozave, poruncile pieirii a două fiinţe gîngăşe şi a năruirii sufletului meu.

Ca unul ce trăiam la marginea pădurii—într'o casă veselă a cărei dor îl duc şi acuma,—sunt vîntor dibaciu; în codru fără puşcă nu isprăveşti nimic. Era un Decemvrie geros ca nici-odată. Oamenii mei spuneau c'au şi început lupii a da tîrcoale prin Poiana Zamfirii, aşa-i spune pentrucă a fost odată o Zamfiră, muiere ispititoare şi frumoasă care a scos din minţi un beî turcesc dela Brăila—pe vremuri—şi l-a ademenit pînă acolo în poiana ceea; atunci codrii erau de o sută de ori mai mari şi slujeau drept adăpost nu numai haiducilor. După ce s'au drăgostit cît au poftit, cînd i-a venit la îndămînă, iubitul femeii ieşi din ascunzătoare şi l-a căsăpit pe turc. Se spune c'au luat amîndoi o trăistuţă cu aur şi pietre scumpe. Oricum, păgân, păgân, dar fapta numai cînstită n'a fost şi înşelăciune rămîne.

Umblau haitele de lupi; auzeam urlînd la lună. Aproape o noapte întregă am petrecut atunci în pădure, eu cu vreo zece oameni şi nici nu ţin minte cîte fiare au căzut. Un lup, o frumuseţe de dobitoc, mare cît un viţel, fu împuşcat la urmă, şi acuma, vai, capul meu cel prost, singur, s'a dat în groapa fără fund. Am adus lupul împuşcat acasă, în tindă. De-l aruncam afară, scăpam. Cui să-i trăsnească prin minte că nu murise jîvina, că era numai ameţită de răni şi are să se desmeticească în casă, la căldură? Uşa dela odăiţa copiilor avea clampa slabă

și se tot deschidea. Așa s'a petrecut și în dimineața ceea. Lupul, venindu-și în fire, căută pe undeva să iasă. Intră în odaia copilașilor, se rezezi pe pătuțele lor ca o fiară ce este și m'am trezit în țipetele ce n'am să le uit cât voi fi și voi trăi. După ce sfășie copiii, lupul s'a isbit într'o fereastră, trecu spărtura, se înfundă în codru. Văd și acuma sângele pe albituri și podele, săracii copilași fără suflare, sfârtecați, aud cum nevasta se văita, apoi se făcu parcă negru și am intrat într'o noapte lungă.

M'am desmeticit după ce bolisem câteva zile între viață și moarte. Ce rău făcusem eu să pătimesc asemenea grozăvii? Eu ca eu, dar copiii? Am aflat apoi dela sora tatii, bătrânică în putere, c'a fost un blăstăm strașnic. Străbunica de pe tată, tare rău mai trăia cu străbunicul și așa zile fripte îndurase, încât și-o făcut capătul într'o bună zi și s'a spânzurat de-o cracă. Saraca Frosina, îi știu mormântul dela Salcia. Familia ei, foarte îndârjită, a blăstămat că praf și pulbere să s'aleagă din familia cânosului de bărbat; năpasta căzu peste mine și copiii mei. Așa-i blăstăm: câteodată uită, iar când își amintește, doboară unde se întâmplă. Nu s'a mântuit canonul. După o așa prăpădenie, ca omul, am ajuns și eu cam repezit, mânios; nevastei i se urîse de trăit c'un om țacnit și într'o bună zi mi-a spus frumușel: „Rămâi cu bine, să-ți ajute Dumnezeu și să te liniștești; eu vreau să trăiesc mai omenește, nu tot în pădure!” S'a dus și dusă a fost; ne-am despărțit, ea s'a măritat cu feciorul popei din Gămănești, satul dela capătul pădurii nenorocirilor mele. Are acuma alți doi copii, în locul celor mâncați de lup. Nu era ea femeie rea, dar tare nepăsătoare; îi plăcea să se cruțe și totdeauna când mă plângeam de ceva și eram supărat, răspundea în silă: „ce pot eu să-ți fac?”

Femeia m'a părăsit degrabă, nici un an după ce curse sângele din sângele meu, și eu am rămas încă vreun an, fără a face altceva decât să alerg după lupi; cum doboram unul, cum răcneam sfărmandu-i capul: „poate că tu mi-ai mâncat copilașii!”

Simțeam că nu mai sunt bun de nimic, dacă rămân înainte prin locurile acelea; m'am desfăcut de gospodărie — c'am avut, slava Domnului — și nu m'a tras inima de a prinde rădăcini prin cele două trei locuri unde mă oploșisem. Dumnezeu mi-a mânat pașii pe aici unde mi-i tare îndemână, adică mi-am alungat un pic cele gânduri, căci binele nu mai poate să fie al meu

după năpasta vieții mele. Nici pe aici nu prea mă înțeleg oamenii, unii mă iau peste picior, îmi dau a înțelege că nu pleacă nimeni deacasă, de-i cumsecade, prin străini. Cum să-și lase cineva rosturile lui, pentru a cutreiera cu bulendrele în căruță, ca țigani? A fost și asta o încercare dela Dumnezeu. Oamenilor ce să le fac? Nu înțeleg ei ce 'nseamnă o pocnitură de măciucă așa cum am primit eu, apoi mulți prea puțin se sinchiesc de altceva, decât ușurința lor. Azi își îngroapă nevasta, barbatul, feciorul, tata sau mama, și mâne îi vezi la petrecanie. Nu-i bine nici simțitor să fii, c'atunci pătimești ca mine: mă roade un vierme și când are s'ajungă cu gura până la inimă, gata cu mine! Așa cum sunt, mai mult neom, vreau să mă liniștesc cum voiu putea. Mă 'nsor c'o vădană dela Sasca, are pământ mulțisor, o fată frumușică de vreo cincisprezece ani — și norocul nu prea i-a cântat în față. Li bună femeie și dela început îmi arătase milă. Rugăciunile Prea Cuviosului Stareț, am credința c'au să mă izbăvească, cel puțin până ce viermele cela mi-o ajunge la inimă. Am ceasuri când văd lupii înaintea și mă trezesc tare fericit când visez casa din pădure și cei doi copii. Păcatul meu, c'am adus pacostea de lup în casă, dar parcă eu cu dela sine putere am făcut-o? Firește că blăstămul tocmise să fie așa, să fac ceeace n'am făcut niciodată, s'aduc în casă fiară împușcată. Dar, tot eu is vinovatul...

Omul se uită rugător la stareț, ochii i s'au învăluit în umezeală sticloasă și rosti apăsător: Așa a fost să fie, deie Domnul și Maica Domnului să se sfârșească!

Își luă bățul cu toporăște la vârf, sărută mâna Prea Cuviosului Vasian, mă salută și pe mine, apoi șopti ceva starețului care făcu din cap semne de aprobare. Nichifor Crețu se luminează, trecându-i pe buze un zâmbet fugar, și ne rugă pe toți, dela ușă, să-i venim la nuntă la Mănăstirea Slatina.

— Săracul, îi om detreabă, murmură starețul.

— Da, mult a mai tras, dar tare mi-i teamă c'are să tragă deacuma îndoit, însurându-se cu nepricopsita ceea care a mai băgat un bărbat în pământ...



Câteva stoluri de grauri trecură pe aproape. Un cocostârc poleit de soare plutea domol. Trăsura starețului aștepta ple-

carea ; printre zurgălăii mănăstirești răsunară deodată alții mai ascuțiți și o voce caldă, în valuri poroncitoare dar înaripate cu farmec, străbătu până la noi prin ferestrele deschise : „Moș Petrachee... păstrăvii, nu uita c'am o droaie de musafiri săptămâna viitoare“...

Stăpânii Movilenilor săriră jos din trăsură, zicându-mi :

— Ei bravo ! Halal ! Frumos îți șade ! Te-am prins la crăsmă și pe la noi nici nu catadicsești să te arăți într'o zi ! Așa prieteni ! Chiar și pe părintele Vasian am eu oleacă de ciudă...

Supărarea trebuie să fi fost în toată legea, după cum arăta sbuciumul umbreluței albăstrii.

Și râsul Dinuței dăruia podoaba șirurilor de dinți albi, niște arcade migălos șlefuite parcă de o mână meșteră. Pe mâna lui moș Petrache, rezemată de poclitul trăsurii, licăreau limpede semnele vineții ale dinților tăioși de acum vreo patruzeci și mai bine de ani.

* * *

De câte ori râsul Dinuței Melenghi picura cu cântul graiului ei, povestea scrisorii de demult venea nepoftită să întunece, la fel cu nourii, îmbrobodind călătorului întârziat ocrotitoarea lună.

Ploaia vrăjmașă m'a făcut să aflu în crâșma lui Petrache Dalbu, ceva cu care n'aș fi dorit să împovărez fără folos un chip atât de senin.

Pe la crâșma din dealul Fântâniei Marii pașii nu mi s'au mai oprit, nici pe ploaie, nici pe vreme bună.

AUREL GEORGE STINO

ELEGIE

Un leagăn gol surâde încă
De pulbere învăluit;
S'a dus de mult, din el, copilul
Surâzător în asfințit.

De untdelemn, orfană veșnic,
O candelă a mai rămas,
Să plângă stinsa strălucire
În camera fără de glas.

Nu vine nimeni, niciodată,
Din cer, din praf, de nicăeri;
Cine-ar putea să mai dea viață
Mormintelor cu primăveri ?

În casa din copilărie
Stau în tristețe îngropat :
Și anii primăverii mele
Ca porumbeii au sburat.

Cine îmi spune „niciodată“
De tremur fără ajutor ?
Toate îmi par deacum uitate
Și râd, halucinat de dor.

STRIGĂTUL OMULUI

Tu care ești și sgudui tot pământul
Cu tunetele vocii Tale,
Stăpân și Tată ;
Tu mi-ai dat viață și Ți-ascult cuvântul,
Ingenunchiat sub uragane grele,
Pribeag pe căile de jale,
Sub fulgerarea morții 'nfricoșată.

Cununa Paradisului, bogată,
În lacrimi o visez, Părinte,
Strălucitoare :
Pe-atunci vorbeai cu mine veșnic, Tată,
Nemuritor simțeam că sunt ca Tine
În gloria grădinii sfinte
Cu îngerii luminii în splendoare.

Dar am greșit și isgonit sub zare
— Vultur cu-aripele tăiate —
Strig din țărână ;
Rob morții, tremur singur pe cărare,
În suflet cu pierduta fericire
Din vremurile înstelate —
Când îți simțeam pe frunte calda mână.

Deacuma, dârz, vreau să câștig cununa,
S'o Țes în lacrimi din sudoare,
Ce viața frânge:
Hrănit cu suferinți să urc într'una
Prin moarte, să sorb vinul nemuririi...
Spre culmile strălucitoare
Să mă ridic cu-aripile de sânge.

CONST. GORAN

PETRARCA POET ITALIAN¹

A vrut să fie poet și filozof, să reînvie lumea clasică, prin limba operelor sale, și a fost încoronat pe Capitoliu, ca cel mai mare om al timpurilor sale, tocmai pentru biruința aceasta. Dar dacă numai ea ar fi fost, nu am fi vorbit despre el, decât ca un precursor al Umanismului, și ar fi avut și el în orice istorie a culturii italiene, câteva rânduri, alături de toți ceilalți entusiaști ai clasicismului.

Petrarca rămâne însă unul din cei mai mari poeți ai umanității, nu prin opera lui latină, ci prin acele „*Fragmenta rerum vulgarium*“, cum le numea el, pentru sonetele și cântecele scrise pentru madona Laura, în acea vulgară melodioasă și minunată și cuprinse în *Canzoniere*, sau *Le Rime*, cum a fost numită colecția poeziilor sale.

Manuscrisul se păstrează în biblioteca Vaticanului. Așa cum le-a strâns el în 1366, sunt în total trei sute șazeci și șase de poezii.

Petrarca n'a gândit vreodată că aceste „rime vulgare“ îi vor aduce gloria, deși ele încântau cercurile nobile ale Avignonului și toată Italia. Fără voia lui, treceau din mână în mână, erau cetite cu entusiasm și de multe ori, poeți necunoscuți, le declarau opera lor proprie.

Prietenii îi cereau de pretutindeni, cu insistență, să le trimeată colecția și el întârzia mereu. Timpul trecea, îmbătrânise și par'că nu mai cuprindeau nimic din sufletul său. Era doar

1. Din „*Istoria Literaturii italiene*“, Editura Casei Școalelor.

mărturia unei tinereți, de care astăzi nu vroia să-și mai amintească. Și totuși, dincolo de ceea ce vroia să fie credința lui matură, acum când calea cerului o simțea mai aproape; dincolo de ceea ce vroia să pară, își dădea seama de valoarea operei sale vulgare.

Numea *fleacuri*, poeziile acestea—*nugellas meas vulgares*—dar îl încânta desigur faptul, de a le ști cetite și acum și atunci când poate le scria pentru delectarea prietenilor, nu numai pentru el însuși. În 1373, trimițând o parte din poeziile sale unui prieten, îi scrie: ... „*fleacurile mele vulgare... sunt sigur că le vei primi cu bucurie ...și le vei da un locușor cât de mic în biblioteca ta ...Lucrurile pe care le vei ceti, sunt scrise în cea mai mare parte, când eram tânăr, produs al pasiunii neînfrânate a îndrăgostiților... Mărturisesc că-mi pare rău văzând acum, când sunt bătrân, împrăștiindu-se peste tot, aceste lucruri de nimic, ce aș vrea să fie necunoscute nu numai altora, ci mie însumi... Dar cum pot s'o împiedic*”?

Printre rândurile părerilor de rău era totuși bucuria de a ști că și aceste *nugellas* contribuiesc la gloria sa. Târziu chiar, când noile concepții despre artă, îl duceau pe calea Umanismului, în zilele când era mai liniștit, deschidea saltarul, revedea opera tinereții, o recitea, o cizela și vestea prietenii că atunci când va fi demnă de cetit le-o va trimete. Și o tristețe i se înfiripa în suflet: de ar fi gândit, că așa de dragi aveau să fie „glasurile suspinurilor sale în rimă”, ar fi scris chiar din prima clipă a dragostei lui, mult mai mult și într'un stil cizelat. Dar Laura e moartă acum și nimeni nu-i mai inspiră versul.

Rimele lui *Petrarca* au părut unora ca un poem, altora ca un jurnal poetic, iar altora deadreptul ca un roman, care ar reprezenta povestea omului ce se înalță către Dumnezeu, din zădărniciile zilelor. O poveste umană, ce s'ar opune celei transcendente a *Divinei Commedia*.

La prima vedere ar părea așa, pentru că poeziile sunt împărțite în două părți, prima, când Laura era în viață, iar a doua, după moartea sa. Adăogând la aceasta și poeziile ce alcătuiesc *I Trionfi*, „acea reprezentare simbolică a vieții omenești”, s'ar părea că poezia vulgară a lui *Petrarca* constituie un tot organic. Dar nu numai atât. Înăuntrul acestor trei părți, poeziile au o succesiune, ce ne duce din prima clipă în care s'a îndrăgostit

de Laura, până târziu după moartea ei și apoi la acel *Triumf* al spiritului omenesc, împărțit de harul eternității.

Și totuși, această unitate, voită poate de el și văzută de unii critici, nu există. Poeziile nu sunt decât „fragmenta” așa cum le-a numit el însuși, atunci când le-a scris. Și tocmai aceasta e gloria lui, în această lirică ce se realizează în sine însuși, în fiecare vers, în fiecare sunet, evocatoare mereu de lumi noi; în această lirică ce dă clipei fugare, nu încântarea Divinității, ci a poeziei, în care se topea o dragoste involburată de o frumusețe pământeană, de dor și melancolie, de desnădejdi și speranțe, de tânguiri și contemplare.

Petrarca n'a reușit însă să se elibereze de toată tradiția medievală și să fie în adevăr un umanist. N'a știut să fie, tot, numai al lui, sau numai al lui Dumnezeu. Deaceia, lupta continuă din lăuntrul său, neliniștea în care s'a zbatut și pacea ce a căutat-o pretutindeni, fără s'o găsească. Când pământul îl încătușa mai adânc în vrăjile sale, îl cuprindea teama și atunci înălța privirile spre cer. Dar stelele tresăreau undeva departe, înfrigurate, ca într'o noapte senină de iarnă se întorcea și atunci în văpaia pământului.

Uneori vroia să rămână singur, numai cu el, cu închipuirile sale, dar pământul era prea aproape și nu găsea nicăieri pacea dorită. Sufletul îi tresărea ca și oglinda unui lac, la orice adiere, la orice svon: oglindea în el cerul, dar era ținut în malurile pământului. Se ridica pe razele fierbinți ale soarelui, ca apa lacului, și cobora iarăși cu picurile de ploaie, când repezi ca vara, când încete ca toamna.

În el se răsfrâng deopotrivă și ultimele lumini ale crepusculului medieval și acelea ale zorilor Renașterii; viața austeră, ascetică și aceea a lumii, ce se strângea mereu lângă trup. Sensibilitatea lui lipsită de energii și hotăriri nestrămutate, s'a sbătut continuu între aceste două lumi, și măcinat de îndoeli se refugia, când în atmosfera mistică a creștinismului, când în bucuria pământească a clasicismului. N'a știut să ilumineze și spiritul și trupul cu acea armonie a unei vieți, ce era o operă de artă, ca oamenii din Renaștere. Blestemă pământul, ar vrea să se întoarcă numai spre Dumnezeu, dar cade învins de tot ce-i cuprindeau ochii.

Și pacea n'a găsit-o decât doar în poezie, în lumea aceea

de seninătate creatoare. Dar conștiința acestei neintegrări totale, nici în văpaia pământului, nici în flacăra mântuitoare a cerului, dă o tonalitate melancolică întregii lui poezii. Nu-i nici întunerit adânc, nici lumină învăpăiată, doar vaporizare, ca atunci când se îngână peste pământ ziua cu noaptea.

Poezia lui *Petrarca* este povestea sufletului său însuși, dragostea pentru Laura, nimic altceva. Și totuși nesfârșit revine ecoul adâncurilor ce pătrund în om și-l unesc cu depărtările. Toate nimicurile dragi, se răsfrâng ca o melodie ce pare desprinsă din taina zărilor, ca în șerile de uitare, când sufletul pășește pe cărări de dor.

Afară de câteva poezii de inspirație politică, toate celelalte nu sunt decât o mărturisire a dragostei pentru Laura, a sufletului său răscolit și zbuciumat.

Intr'o seară din săptămâna patimilor, avea s'o vadă pentru prima dată. O va căuta apoi mereu, dar n'o va găsi. Nu va fi a lui decât în poezie. Nu era ca Beatrice, un înger coborât din cer, ci doar femeie, femeie neasemuită, așa cum Dumnezeu n'a mai creat vreodată, iar dragostea lui, nu-i numai contemplare și bucurie pentru minunăția ei, ci tristețe, pentru toate neîmplinirile ce-i sapă adânc ființa.

Din acest neînțeles isvorăște, nouă, poezia lui *Petrarca*, din neliiniștea sufletului, din fluiditatea temperamentului său, lipsit de străfulgerările pasiunii dantești. Avea un gust al lucrurilor mici, neînsemnate, de care se simțea mai aproape. Natura era pentru el, o floare numai, un fir de iarbă, un pârâu, un pom, ce străjuia singuratec și în toate nu se regăsea decât numai pe el, toate nu-i vorbeau decât de ea.

Nu cuprindea cu ochi de vultur zarea, nu desprindea din depărtări, fâșii de foc, ca să le ducă în lumea poeziei. Rămânea aplecat lângă un mănunchi de petale și lumi nesfârșite coborau în imagini, în care visul și trăirea se răsfrâng, ca și surâsul într'o mărgea de lacrimă.

Și dacă uneori era numai joc, imaginile se înșiruiau în versuri, în care măiestria e asemeni creației. Joc, la care s'au oprit continuatorii și vor inaugura manierismul petrarchist, ce a dominat poezia din secolele următoare, nu numai în Italia, ci din toată Europa. În poezia lui *Petrarca* însă ima-

ginile sunt mai totdeauna trupul viu al sufletului său, al sentimentelor ce-l stăpâneau.

Artistul și poetul, nu s'au complinit niciodată mai desăvârșit. Toate experiențele poeziei provențale, ale stilului nou, sunt re-luate, modelate, desăvârșite. Toată tradiția culturală clasică și medievală este reelaborată. Dar toate acestea nu alcătuiesc decât materialul de expresie al limbajului său. Totul este asimilat, gradat, cu o măsură, și o armonie ce nu-ți mai amintește isvorul, pentru că ești într'o lume nouă, numai a lui. Fiecare sonet, fiecare cântec este o lume în sine, și dacă motivul întregii poezii este același, Laura și dragostea lui pentru ea, fantezia sa creatoare, desvălute nebănuite și variate, clipe de bucurie ori de tristețe. Fiecare vers, fiecare strofă, este stăpânită de emoția aceea ce o dă căldura lăuntrică a sufletului, fără de care nu-i cu putință poezia. Puterea fanteziei dă celor mai neînsemnate lumi, iradierii de poezie, pentru că fiecare cuvânt strânge în el, o vigoare de expresie mereu nouă, chiar când motivul e același. Uneori simplitatea versului atât de mult încântă, că năvălește în sufletul tău atâta bogăție de imagini, de par un ecou, ce nu-l știai, al vieții tale însăși.

Uneori însă, lipsește spontaneitatea inspirației, nu reușește să înlăture artificialitatea, retorica. Versul e solemn, maiestros: e numai joc de artist, dar și acum tehnica desăvârșită a mestrului, uimește.

Laura nu mai este un simbol, ci minunăție pământească. E așa cum a văzut-o el, când i-a tresărit sufletul, acolo în biserică Sf. Clara, în întâlnirile elegante ale Avignonului, în crângurile cu jocurile câmpenești din împrejurimile reședinței papale. E coborită și ea din cer, dar ca să aducă pe pământ, tot ce putea fi mai frumos și mai perfect în credința Divinătății. Și, fantazia poetului o vede biruitoare de grație, într'o primăvară ce-și împodobește chipul, numai din farmecul ei.

Nespusă bucurie îl cuprinde, dar frumuseța ei e tulburătoare, și din ascunzișurile ființei, i se furișează, nebănuită și neînțeleasă la început, tot mai răscolitoare apoi, împlinirea. Dar e numai dor, și chinul îl împrășteie în pustii. Ar vrea să se ducă undeva departe. Și la ce s'ar depărta când pretutindeni unde s'ar duce, tot mai stăruitor i-apare chipul ei! Tristețile îl cuprind, și odată cu ele și plânsul. Oare moartea nu le-ar sfârși pe toate?

La ce bun, când tristețile sunt numai ale lui și când ele numai, îi dau rosturile vieții? Și nu se duc oare și ele, ca roua când soarele aprinde pământul? Unde mai sunt tristețile, când toată natura nu-i vorbește decât de ea, de dragostea lui, și balsam odihnitor e pajiștea ce-i străjuia?

Și de-ar fi, de drag să moară, acolo, în pământul acela să-i fie mormântul între apele acelea proaspete și clare, ce au mângâiat piciorul ei, a celei, ce numai lui îi pare femeie. Acolo, între ramurile acelea, între florile ce-i poartă încă urma. Acolo, în locul acela, unde privirile ochilor ei, în adierea acea sfântă și senină a coborît în sufletul său, o dragoste neasemuită.

Dar amintirile destramă gândul morții și rămâne uitat în clipele trecute... Florile se scuturau din ramuri, pe chipul ei, pe sâni, i se aninau în părul blond și, duse de adieri neștiute se așezau pe ei, în iarba proaspătă, pe malul apei. Cuprins de uitare, gândul morții nu mai era nici el și nici ea. Doar florile ce picurau în amintirile lui și-i uniau în imaculata lor încântare.

De trece timpul, ea rămâne pentru el mereu aceeași, pentru că poetul re trăiește și mai adânc amintirea. „Părul *era* purtat șagalic de vânt și ochii neînțeleși, strălucitori cum mai sunt, *erau...*” Dar acest „erau” reîmprospătează mereu toată ființa sa.

Când i se vestește moartea neașteptată a Laurei, nestăpânită e durerea lui, dar tânguirea n'o mai aude nimeni și vântul doar îi mai poartă cuvintele. De cât dramatism nu-i pătruns cântecul acela, „*Che debb'lo fare, amore?*”...

Toate bucuriile sunt pierdute și nu-i decât moarte pretutineni.

Dar dacă Laura e moartă, nu-i dragostea lui, nemuritoare? Nu surăde ea acolo, în depărtările acelea senine, gândind că tot nemuritoare vor fi versurile, ce au cântat frumusețile ei pământene? Și strigătul de durere din primele clipe, se șterge încet, încet, în veșnicia dragostei, eternă ca și aceea a morții. Din vis și amintire, ea pare mereu alta, mereu mai frumoasă, singurul izvor luminos în melancolia zilelor fără sfârșit. Toată viața lui, nu-i decât amintire transfigurată în realitate de fantazia lui creatoare.

Poezia scrisă după moartea Laurei, deși cu ecouri mai adânci, nu mai este dominată de vibrațiile unui suflet tulburat de farmecul femeii pământene. În amintire, sufletul nu mai era năvălit de dor, ci de tristețe, dar cu toată copleșirea, poezia e

mai senină, mai adânc omenească. Sentimentul nu se realiza, decât în poezie și numai ei îi dădea toată flacăra lui.

În toată poezia însă, Laura nu rămâne decât femeie. Când moartea o răpește, el știe că-i undeva, sus, în sferele cerești, dar fantezia lui nu se înalță s'o vadă acolo, pentru că prea bogate fuseseră darurile pământului, chiar când veneau dela Dumnezeu. Și el rămâne toată viața în mijlocul lor, pentru că n'a avut puterea credinței, care să-l înalțe ca și pe Dante, alături de Divinitate. Inminunat și copleșit de creația veșniciei, ce nu lăsase în urmă decât un pumn de țărână, a coborât cerul lângă el și a redat eternității pe aceea ce trebuia să fie numai a cerului, sub o lespede de mormânt pierdut.

Dar moartea Laurei, dincolo de amintirea ei, îi duce gândul, fără de voie, la toată zădărnicia vieții. Nu era oare un păcat tot trecutul lui? Se simțea îmbătrânit, obosit, și, mai adevărată i se părea uneori calea cerului. Simțea tot mai mult nevoia unei eliberări. Multe din sonetele scrise după moartea Laurei, exprimă neliniștea aceasta. Ar fi vrut să alunge din amintire trecutul, și purificat, să-și înalțe gândul către iertarea lui Dumnezeu.

Nu la întâmplare, colecția *Rimelor*, o încheie o rugăciune caldă de premărire a Maicii Domnului, o rugăciune pentru iertarea tuturor păcatelor omenești.

Dar în nesfârșita luptă dintre cer și pământ, birue bătrâneța și cerul. Sufletul îi era împăcat și senin, și pare să-și găsească o expresie nouă în *Trionfi*. Nu era o poezie nouă, ci o întoarcere în *alegorie*. Uneori se desprinde climatul pasionat al *Canzonierului*, dar simți sufletul obosit și refugiat în închipuiri lipsite de viață.

Ar fi vrut să fie o *viziune*, ca și *Commedia*, dar e mai aproape de poemele alegorice.

Viața e o serie de biruinți și înfrângeri și cea dintâi biruință e *Dragostea*. Și iat-o apărând poetului, — personificată, după vechile modele — pe un car triumfal, înconjurată de o mulțime de prizonieri. Sunt toți îndrăgostiții timpurilor. Un cunoscut îl lămurește cine sunt și poetul este dus și el, de mulțimea aceea. Apare însă *Castitatea*, sub chipul Laurei. Ea eliberează pe cei din stăpânirea vrăjită a dragostei și îl mântue și pe el. Dar *Moartea* înfrânge chiar *Castitatea*, și Laura e dusă în de-

părtări de cer. Asupra morții însă luminează *Gloria*, ce apare în viziunea poetului înconjurată de eroi, de scriitori și de artiști faimoși. Sub înfățișări de soare, *Timpul* năruie și *Gloria*, și peste toate biruințele numai una e veșnică: *Divinitatea*, ultimul refugiu al vieții omenești.

Se desfășoară astfel în fața noastră cele șase *Triumfuri*, imaginate de poet, în care nu găsim decât măiestrie și erudiție. Nu mai este tinerețea, și nici prospețimea minunată din *Rime*.

LIBERALE NETTO

SPOVEDIRI

Pustiu mi-a fost destinul. Gândul, gol...
Credința, o făclie ce s'a stins.
M'am tăvălit o, Doamne în nămol
Și-am râs când punte sfântă mi-Ai întins.

Păcatul orb cu-atâtea fericiri
M'a ospătat frățește și din plin.
Și iată cupa lui de amăgiri
O simt acum, că-i plină de venin.

Aș vrea să plâng pe-o treaptă de altar.
Genunchiul, sub o cruce să-l îndoi.
Dar unde-ai fost Stăpâne? Că 'n zadar
Te-am căutat ca duhul să-mi despoi.

Doamne, eu nu sunt nimic. Tu, ești Tot.
Ființa mea e searbădă. Un vis...
Și n'am crezut vreodată să mai pot
A Te afla în mine, în abis.

De-am vrut a Te chema prin rugăciuni
Aproape lângă sufletu-mi lihnit,
Cuvintele pe buze-au fost minciuni,
Din gura mea, blesteme au ieșit.

Iar de-ai trăit în mine, cum să ştiu
Că Tu eşti singur Creatorul meu ?
Când viaţa mi-i o beznă de sicriu,
Când lutul ce mi-ai dat, e-atât de greu.

Păcatele mă dor şi înţeleg...
Isus din răstignire-mi dă lumini.
De lăcrămez acum, Doamne-mi leg
Pe inimă, cununa Lui de spîni.

Spre Tine cărăruia mi-o îndrept.
Golgota e un soare 'ntre făclii..
Şi 'n calea iertăciunii ce aştept
Te simt în mine, Doamne, cum învii.

VLADIMIR FOCŞA

ÎNTR'UN SAT CĂZĂCESC, UNDEVA, PE FRONT

Regimentul de Dorobanți merge într'una...

Din când în când, face câte un popas de câteva zile și iar s'așterne la drum.

Pe stepele întinse, totul pare croit uriaș. Orașele, dacă sunt, par colosale, gările prea largi, clădirile masive și aspre, drumurile late și nisipoase. Cât despre sate, unele sunt întinse, altele mici, cu căsuțe acoperite de stuh. Ceea ce au caracteristic, sunt gardurile făcute din zid de piatră, întâi lipite, apoi văruite, încât fiecare ogradă îți dă impresia unei mici cetăți. În satele bombardate, se mai găsește, printre ruinele caselor, vreo pisică sau vreun câne, schelălăind de foame.

Cum treci de vreun sat sau oraș, întinsul se deșiră pustiu și mergi din nou marș lung, nesfârșit.

Pe aceste drumuri lungi, regimentul întâlnește mereu acelaș peregrinaj: femei și copii, majoritatea înhămați la câteo cotiugă, își duc sute de kilometri, ce bruma le-a mai rămas din avut.

Unii dela marginile Rusiei, vin în interior, iar cei din interior pleacă spre margini. Sunt suflete necăjite, care pe vremuri au fost înstărite și bolșevicii i-au luat dintr'o parte și i-au trimis în alta, apoi femei luate din Basarabia și duse la sute de kilometri; nu mai știu de bărbații lor, de copiii lor, de familiile lor.

Acuma Germanii le-au dat voe să se întoarcă la locurile lor de naștere.

Vezi bătrâni de câte șaptezeci de ani, cum merg cu câte o buccă, încet, încet; se duc pe la casele de unde i-au desrădăcinat bolșevicii.

Merg într'una, nu știu ce înseamnă sute de kilometri, merg mereu, ronțae semințe de floarea soarelui sau de bostan, beau câte-un pumn de apă și merg mai departe cu chipurile obosite și leșinate, cu singura nădejde să-și mai vadă odată locurile lor.

Astfel, regimentul de dorobanți, a ajuns într'un sat de cazaci.

Casele căzăcești sunt ceva mai mari ca ale țăranilor noștri, cu pridvoare largi ca în filmele rusești. Copii mulți se joacă în praful de pe stradă, dar fiecare copil are ceva iute în el și țipă, strigă cât îl ia gura, de parcă-s mici hoarde de barbari.

Fiind sărbătoare, când poposesc, preotul regimentului face un serviciu religios în mijlocul satului. Bătrâni și tineri se îmbulzesc, cu fețele îndobitocite de mizerie. Mai ales femeile, au chipuri muncite și parcă lucrează cu mult mai mult decât bărbații.

Toți ascultă sfânta slujbă. Cei mai bătrâni duc instinctiv mâna la frunte făcând semnul crucii, cei mai tineri se uită mirați unul la altul. Femeile aleargă pe acasă să-și aducă copiii pe care apoi îi întind ca pe niște ofrande, să-i boteze.

Ofițerul cu cartiruirea își începe misiunea. Intră din casă în casă. Toate au interiorul murdar din cauza mizeriei făcute de regim. În unele case, se văd mobile care au fost pe vremuri bune. Se mai găsesc și paturi cu somieră, câte un dulăpior cu veselă de porțelan. Aproape în toate casele, se găsește una sau două icoane, iar unde sunt bătrâni, mai multe. Unele case, au tot peretele de răsărit acoperit cu icoane mari, frumoase, de aur și de argint, în fața cărora fumegă în ulei de floarea soarelui, mucurile candelor. Pe ceilalți pereți, fotografii și tablouri cu multe poze mici în ele. Unele reprezintă vechi ofițeri ruși, altele pe ofițerii bolșevici, iar din unele vechi de tot și pătate, răsare vreo femeie cu îmbrăcămintea aleasă de pe vremea țărilor. Caracteristic în portretele lor, este că bărbații mai totdeauna sunt fotografiați stând pe scaun și femeile la spatele lor, în picioare.

În fiecare casă se găsește câte-o balalaică sau citeră, aruncată pe după sobă, sau prin pod.

Ofițerul cu cartiruirea a intrat într'o casă mai răsărită.

Pașii scârțae pustiu în pridvor, căci nici o ființă omenească nu se arată. Impinge o ușă și se pomenește într'o cameră mare cu șase ferestre, cu un pat larg, cu așternut curat.

Pe treptele de scândură ale cerdacului se aud pași și în ușa apare o femeie ca trecută de cincizeci de ani, cu ochii roșii de plâns, cu figura descompusă de un fel de disperare, amestecată cu bucurie.

Începu să vorbească franțuzește încâlcit, amestecând cuvintele cu cele rusești. Cât din vorbă, cât din semne, tânărul căpitan înțelege că-i soția unui locotenent rus fugit în Germania de persecuția bolșevicilor. Sărmana femeie, l-a așteptat de-atunci într'una, iar acum văzând trupe germane și române, nădejdea i s'a aprins nestăpânită. Face o cruce mare la icoane și duce mâna la ochi, oferind musafirului un scaun.

Dar căpitanul n'are timp de pierdut și intră în alte case, intră în vorbă cu alții. Cei mai vrâstnici îl privesc cu încredere, cei mai tineri, au o privire seacă, fără expresie. Bătrânii speră toți în mai bine, căci își aduc aminte de alte timpuri, tinerii sunt neîncrezători, căci ei nu cunosc altă viață.

În una din case, întâlnește un român din Tg. Mureș ce fusese căsătorit în Basarabia, apoi luat prizonier de ruși. Acesta povestește cum vrând să treacă în vreo trei rânduri frontiera, l-au prins și l-au dus în fundul Ucrainei, la o mină de cărbuni. Deatunci stă și azi acolo, așteptând mereu să se întoarcă.

— „Și cine-ți poartă de grijă, întrebă căpitanul“.

— „Catiușa, una dintre cele mai frumoase rusoaice“, răspunse românul.

La sfârșitul zilei, când seara începu să coboare în satul căzăcesc, tânărul căpitan cartiruește la românul Fagure, în una din cele două camere ale Catiușei. De treptele de scândură ale cerdacului înalt, era legată o cămilă.

— Dar unde-i Catiușa? întreabă ofițerul.

— O fi căscând și ea gura la ai noștri, răspunse românul, scărpinându-se după ureche.

Nu termină bine vorba și se auzi un dupăit apăsător de cisme. Fără să bată în ușa, a răsărit în prag o femeie înaltă și uscată ca un strujan. Avea fața pământie și rotundă, cu umerii obrajilor eșiți, nasul lat la rădăcină și numai ochii codați, mai aminteau de o femeie care pe vremuri a putut fi o frumusețe cazacă.

Zărind ofițerul, fața Catiușei se crispă de un surâs chinuit.

„Nu știe românește; spuse Fagure. Eu mă înțeleg cu ea rusește. Dar s'o auzi cum îi zice din balalaică! Părinții ei au

fost uciși de ruși, când ea era mică și încă-și amintește cum a sburat capul tatălui său, care pe vremea ceia, era un fel de primar, într'un oraș de pe Don.

Ea a fost luată de bolșevici și târâtă până în acest sat. Acuma, muncește toată ziua deavalma cu alte femei. Sufletul ei a devenit o mașină ca al tuturor femeilor ruse, crescute în regimul bolșevic; dar de când au intrat primele trupe germane și române, Catiușa s'a schimbat.

„In fiecare noapte, aud cum scâncește după celalt perete și-mi spune mereu că-și visează părinții”.

Catiușa se uită cu frică, deoarece înțelege că-i vorba despre ea.

Căpitanul îi arată balalaica, dar ea face cu mâna un gest, ce parcă vrea să spue că nu-i arde acuma de asta; apucă de pe poliță instrumentul, apoi fugi în odaia ei.

Târziu, când românul Fagure, termină cu spovedaniile tuturor necazurilor ce le-a îndurat, de după peretele odăii vecine, străbate o melodie de balalaică, devenind tot mai puternică și mai târăgănată.

O voce de femeie răgușită, încearcă să strige ceva în ritmul cântecului, dar un hohot de plâns amuțește coardele prăbușite toate, deodată.

A doua zi, ușa Catiușei e larg deschisă. Din colțul de răsărit lipsește icoana de aur.

Catiușa n'a mai venit nici a doua zi, nici zilele următoare. Cămila a dispărut și ea.

Poate pe drumurile lungi, nesfârșite, ale stepei, alt Regiment de Dorobanți, va fi întâlnit o femeie, ducând de frânghie o cămilă, în căutarea orașelului depărtat depe Don...

TANA MUGUREL

ÎNZĂPEZIRE

M'am înzăpezit în amintire :
Tu frumoaso de odinioară,
Pe unde-ți scuturi părul de safire ?
Iar ți l-o fi 'nflorit în fulg subțire
Zăpada albă, veșnica fecioară...

Ești aceeași tu, pe drumuri ninse,
Când e aceeași frageda ninsoare ?
Ca atunci aceeași ești tu oare,
Când primeai cu palmele întinse,
Din văzduh, ghirlandele de floare ?

G. URSU

AUTOHTONISMUL ÎN TEATRU¹

Ni se pare un adevăr cu caracter axiomatic concepția unor esteți, care cred că opera de artă — oricât de universală ar fi prin conținutul ei — păstrează în cutele sale amprenta rasială a nației ce a produs-o. Această amprentă rasială lasă urme puternice, mai ales în teatru. Obiectiv prin excelență, genul dramatic înfățișează oameni și nu idei, și nu atitudini subiective. Dramaturgul e un plâsmuitor de universuri viabile în timp și spațiu, fie ele chiar și virtuale, dac'ar fi să admitem opinia unui ilustru estet german pentru care teatrul este o iluzie conștientă. Iluzia însă trebuie întreținută cu oameni adevărați, copie fidelă a realității ce ne înconjoară. Procesul de transplantare a vieții sociale pe scenă, este rezultatul mediului în care a viețuit autorul, mediu ce se caracterizează la rândul lui printr'o întreagă gamă de diferențieri psihologice și biologice, condiționate în primul rând de dispozițiile rasiale ale individului.

Se stabilește, astfel, un raport de strânsă cauzalitate între noțiunea de teatru și cea de autohtonism. Lectura comparativă a unor piese reprezentative, din acest punct de vedere, cum ar fi *Liola* a lui *Pirandello*, *Minna von Barnhelm* a lui *Lessing* și *Doamna mărită* a lui *Ibsen*, ne va convinge, în chip empiric, asupra valabilității dogmatice a celor susținute de noi.

Examinând situația în literatura dramatică românească, vom observa o continuă deficiență a spiritului etnic. De cele mai multe ori, dramaturgul român s'a mărginit la importul unor

1. Conferință rostită la Radio Moldova în seara zilei de 2 Ianuarie 1943.

formule de artă existente în literaturile străine, neglijând astfel specificul național.

Pentru a ne alege exemplele, nu va fi nevoie să apelăm la lucrările de debut ale unui *Negruzzi*, *Asachi* ori *Ion Eliade Rădulescu*, cele mai multe mărturisite de înșiși autorii lor ca simple localizări ori traduceri.

Să luăm însă o operă socotită de *Niculae Pătrașcu*¹, ca și de majoritatea publicului spectator, ca pur națională. E vorba de *Coana Chirița* a lui Alecsandri. Mergând pe urmele lui *Charles Drouhet*², vom putea stabili izvoarele acestei populare comedii.

Esența satirică a *Chiriței în Iași* a fost extrasă din piesa lui *Picard*, *Les provinceaux à Paris*. Alecsandri rămâne tributار comediei lui *Picard* prin maniera comică întrebuițată la angrenarea personagiilor într'o intrigă bufă și într'o măsură mai mică, prin naturalizarea unor amănunte caracterologice ale eroilor săi.

Chirița în provincie e și ea alcătuită după două modele franceze. Actul întâi, în care se speculează ifosele aristocratice ale Chiriței, împrumută tehnica utilizată de Molière în comedia sa *La contese d'Escarbagnas*. Actul al doilea folosește ca izvor de inspirație *Les folies amoureuses* a lui *Regnard*, de unde imită Alecsandri toate trucurile burlești, atât de specifice farsei, și care vor facilita fericita deslegare a conflictului erotic.

Dacă Alecsandri s'ar fi mărginit să imite numai arhitectura compoziției dramatice, desigur că n'ar fi lezat fondul autohton al eroilor săi. Mimetismul său literar a mers însă mult prea departe. El și-a închipuit că poate creea o operă originală, transplantând tipurile sociale ale literaturii franceze, naționalizându-le numele și metamorfozându-le caracterul, în așa fel încât „să aducă a român”.

Iată marea eroare a teatrului lui Alecsandri.

Chirița își găsește echivalentul în *Madame Angot*, populara figură a unei serii de vodeviluri ale lui *Maillot (Antoine Fr. Eve)* și ale lui *Jean L'Aude*. Bărzoii, reprezentând bunul simț jignit de snobismul ridicol al parveniților, e fabricat după

1. N. Pătrașcu, Vasile Alecsandri, studiu critic, pg. 201.

2. Ch. Drouhet, Vasile Alecsandri și scriitorii francezi, pg. 144 și urm.

clișeu eroilor similari ai comediilor lui *Molière*, *Gorgibus*, *Chrisalde* ori *Madame Jourdin*. Guliță, Luluța, Leonaș ori M-sieur Charles își găsesc corespondenți tipologici în piesele lui *Desangiers* ori *Regnard*.

Dar dacă Alecsandri, copiind moravurile burgheziei franceze, izbutește să dea spectatorului neexperimentat iluzia unei societăți românești, datorită condițiilor politice asemănătoare în care s'a format burghezia franceză după revoluția din 1789 și cea din Principatele române, el alterează complet fondul etnic românesc când vrea să ne zugrăvească lumea satelor. E cazul piesei *Liptorile satului* confecționată după *Un usurier de village*, de Charles Bataille și Amédée Roland. Personagiile acestei piese, cu excepția lui Vântură-Țară, păstrează schema psihologică și fiziologică a modelelor franceze. Localizatorul n'a avut suficient simț de observație socială ca să poată suprapune schemei halogene, un vestiment aborigen.

În alte piese, cum ar fi *Florin și Florica*, opinia criticei semănătoriste și poporaniste se verifică tot mai mult ca justificată, țăranii lui Alecsandri fiind niște simple marionete de operetă, văzuți dela înălțimea ceardacului boeresc prin fumul albastru al ciubucului, îmbrăcați în haine de sărbătoare și dând binețe boerului. Zâmbetul înflorit de circumstanță pe fața tăbăcită prea de timpuriu de truda muncii cotidiene, rămânea pentru Alecsandri un cifru ezoteric.

Majoritatea dramaturgilor din sec. al XIX-lea s'au folosit în compunerea pieselor lor, de procedeul factice al lui Alecsandri, încetățenind, prin simpla schimbare a numelui, tipuri sociale importate din literaturile străine. Opera lui *Caragiale* e aproape unica excepție. Și el însă a deformat prea mult realitatea socială românească, orientalizând-o, balcanizând-o, caricaturizând-o prin verva sa incisivă și prin fantezia bufonă a unui genial spirit inventiv.

Teatrul n'a devenit un exponent al spiritualității românești nici la începutul sec. XX-lea. Scriitorii reprezentativi ai epocii ca *H. Lecca*, *Al. Florescu*, *A. de Herz*, *Emil Nicolau*, *Al. Sabaru*, își găsesc motive de inspirație în piesele lui: *Al. Dumas*, *H. Bataille*, ori *P. Hervieux*. Sub ochii spectatorului, se perindă tipuri stranii de escroci sentimentali, de soții adultere, de curtezane aristocrate, de politicieni venali, de profesioniști ai jocurilor

de noroc, de delicvenți mascați sub panajul aristocratic, de diplomați seducători, într'un cuvânt o lume blazată ce exală miasmele decrepitudinii societății dintr'o mare metropolă occidentală și simplitatea automatică a urbanisticei românești cu care ne-a obișnuit *Sadoveanu* în multe din cărțile sale scrise după o minuțioasă observație socială.

S'ar părea că etnicitatea noastră e respectată cu strictețe în teatrul istoric. O cercetare mai scrupuloasă ne va demonstra însă că și aici nu evocarea unei atmosfere consumată de mult în decursul epocelor, a patronat la alcătuirea pieselor, ci clișeele dramatice, preconizate de anume curente literare apusene.

Aplecat pe vrăful de cronică, autorul dramatic se trudea să descopere eroi cu un caracter cât mai românesc, pentru a le da posibilitatea să se tângue în lungi tirade lirice, de un patetism retoric, fiindcă așa cerea mulajul străin, în cazul de față, drama romantică profesată de *Victor Hugo*. Astfel au luat ființă pe rând opere de o neîndoioasă valoare estetică, dar care nu exprimau suficient individualitatea rasială a neamului românesc.

Figurile istoriei noastre naționale au devenit simple mituri romantice. Fantezia autorului, unită cu legenda cronicărească a scornit un aventurier, ca Despot Eraclidul, un țigan ajuns Domn, ca Răsvan, ori un tânăr nehotărit ce se lamentează între coroană și inima iubitei, ca Mircea Basarab, adevăratul protagonist al dramei lui Davila, Vlaicu-Vodă.

Cu ultimele două decade ale secolului nostru, se înfiripează o dramaturgie de o pregnantă atmosferă autohtonă. Printre pionerii noului suflu de artă dramatică, cităm la loc de frunte pe *Camil Petrescu* cu *Suflete tari*, și *Mitică Popescu*, pe *Mircea Ștefănescu* cu *Acolo departe* și *Vladimir Tudor* cu *Merele de aur*.

Pasul cel mai hotărâtor spre formula de teatru integral românesc, l-a făcut însă, *Lucian Blaga*. Un critic gândirist își intitula chiar, foarte sugestiv, un studiu despre opera filosofului ardelean: *Lucian Blaga, Energie românească*¹. Energie captată în părți egale de filosofie și literatură.

Opera dramatică a lui *Lucian Blaga* s'a identificat până la o completă confundare, cu structura rasială a neamului româ-

1. Băncilă: *Lucian Blaga, Energie românească*.

nesc, primind altoiul generos al poeziei populare și desfășurând-se sub semnul zbuciumatei noastre istorii naționale.

Căutând să evocăm câteva portrete din galeria tipologică atât de autohtonă cromată de paleta măească a lui Lucian Blaga, privirea noastră se oprește cu egală admirație asupra preotului din *Tulburarea apelor*, mistuit de ispita luterană, a iridentului revoluționar Avram Iancu, a hieraticului Manole, a starețului Ghenadie, robustul apărător al ortodoxismului, ca și asupra atâtor figuri de o adâncă semnificație națională.

Eroii teatrului lui Lucian Blaga sunt români neaoși, nu nu numai prin caracterul lor, dar și prin graiul în care ce exprimă, atât de apropiat de limba poeziei populare; *Meșterul Manole* e în această privință exemplul cel mai edificator.

Coloritul autohton mai este dat și de tonul grav al dialecticei naționale susținută de autor. Iată de pildă euforia colectivă a Moșilor lui Avram Iancu, clamând cu o extatică vigurozitate aceeași dreptate pe care o va cere și poetul dela Ciucea în celebrele sale versuri :

„Și 'nalțate împărate noi n'am vrea să facem moarte !

„Dar ne vrem moșta noastră, vrem și pentru mori dreptate“¹

Cuvinte ce pot fi reactualizate și azi, ca și mâine, ele cuprinzând însuși sâmburele existenței noastre statale...

Desigur că nici teatrul lui Lucian Blaga nu reprezintă formula perfectă de artă dramatică autohtonă, ci doar stadiul cel mai evoluat existent azi.

Cade în sarcina dramaturgului de mâine lărgirea spiritului novator introdus de Blaga în literatura dramatică românească.

Frecvența folosire a poeziei populare ca un izvor de inspirație dramatică, ar aduce teatrului aceleași rodnice servicii pe care le-a adus poeziei prin Eminescu ori Coșbuc și prozei, prin Creangă și Sadoveanu. Credem că ar stârni un interes nu numai documentar, dar și estetic, o piesă în care orațiile de nuntă, bocetele, colindele, ca și atâtea alte specii ale literaturii populare, ar forma canavaua pe care să se brodeze conflictul dramatic...

1. O. Goga : De demult.

Dezideratul nostru e cu atât mai întemeiat, cu cât literaturile străine ne-au oferit opere interesante și substanțiale de acest fel. Printre acestea *Filca lui Iorio* a lui *D'Annunzio* pledează îndestul cauza noastră. Adâncirea valorilor spirituale tezaurizate în conștiința națională sub titlul de folklor, vor da posibilitatea reprezentării pe scenă a credințelor și obiceiurilor poporului, a flozofiei sale simplă în aparență, dar complexă ca mecanism psihic, învăluită în eufonica armonie a stilului poeziei populare, elemente din care se va naște dramaturgia autohtonă a viitorului și prin care se va evita schimonoseala unor modele străine și de cele mai multe ori de o dubioasă calitate estetică.

GEORGE LOGHIN

KIR PANAIOTI

Kir Panaioti sau Cărc-serdarul Panaioti, cum i se mai zicea, de o săptămână se găsea la moșia Fărțănești, pe care o ținea în arendă — și făcea învoielile pentru primăvară.

Isprăvisese toate socotelile, pornise carele cu grâne la Galați și acum punea la cale cu vechilul, cele din urmă trebi ale moșiei și-i dădea porunci de cele ce avea de făcut în lipsa d-lui, care trebuia să vie la Galați să predea grâul ce vânduse și pentru care prinsese bune parale.

În odaia cea mare a conacului, Kir Panaioti, răsturnat în jilțul din fața mesei, la care făcuse socotelile, sorbea tacticos cafeaua aromată dintr'o filigeană cu praf de argint și trăgea din ciubucul lung făcând rotocoale de fum albastru, ce plutea alene prin odaia încălzită.

Vechilul Cristea își însemna într'un catastif, cele din urmă socoteli.

— Să ai grije de orzul lui Kir Vangheli, poimâni să-l pornești negreșit, fiindcă-i vine vaporul și să nu uiți să-mi trimiți și vinul.

— Cum să uit? se pote? zise vechilul, ridicându-și ochii depe catastif.

— Acuma, trebuie să plec. Dă poruncă să pue caii, peste jumătate de ceas să pornim.

— D'apoi, pe așa vreme?

— Ei și?

— E vifor afară, lasă mai bine pe mâne.

— Nu se poate, mâne trebuie să fiu la Galați.

— Bine, făcu vechilul și eși să dea porunca.

În acest timp, Chir Panaioti se ridică dela masă, merse la o ladă de fier pe care o deschise și luă două săculețe pline cu galbeni, pe care le puse pe masă, zâmbind.

— Două mii!... două mii de galbeni, gândi Chir Panaioti; bune parale, și mai este păpușoiul, fânul și vinul, încă vreo trei mii, cinci mii de galbeni!... Aferim!

În adevăr, avusese noroc de un an bun și acu se gândea la ce mai avea de făcut; să-și vândă și restul de grâne și la ce-i va mai rămâne după ce va plăti și arenda moșiei.

Mai scurse ultima înghițitură de cafea, trase din ciubuc și prinse a-și mângâia barba-i neagră și stufoasă, în timp ce gânduri de tot felul îi năvăleau în minte.

Se vedea băețandru pe malul mării, în insula Samos, ajutând împreună cu alt frate mai mare, la dresul plășilor, cu care pescuia tatăl lor.

Mai târziu, se vedea matroz pe un caic al unui unchi al lor, care-i luase cu dânsul ca să-i căpătuiască.

După mulți ani de muncă grea, părăsi meșteșugul de marinar și deschisese o mică cafenea în Galați, unde se adunau corăbierii ce veneau în Constantinopole.

Când izbucni revoluția în Grecia, porni împreună cu alți tineri, să lupte pentru eliberarea patriei de sub jugul turcesc, sub comanda lui Miaulis.

Căzut în mâinile Turcilor, scăpă ca prin minune dintr'un convoi de prizonieri, ce era dus pentru execuție.

După multe peripeții, putu ajunge la Sulina pe o corabie rusească și de aici la Galați, unde a și rămas deatunci.

Ajutat de compatrioții săi, mai ales că fusese în rândurile celor ce-au luptat sub Miaulis, și Marco Botzaris, căpătă în curând multă vază printre Grecii din Galați care, punând mână dela mână, îl înlesniră să-și deschidă o prăvălioară în Târgu-Vechi.

Muncind mult și economisind ban cu ban, ajunsese să facă ceva avere.

După câțiva ani se lăsă de prăvălie și se apucă de negoțul de grâne. Cumpăra și vindea grâne și prinzând un prilej bun, luă în arendă moșia Fărțăneștilor, care-i aducea un câștig destul de frumos.

Cu mâna stângă, prinse a mângâia cei doi săculeți cu gal-

beni depe colțul mesei, zâmbind mulțumit, depănându-și mai departe șirul gândurilor.

Se vedea în curând, peste doi trei ani proprietarul moșiei, fiindcă boerul Alecu Alevra îl făcuse să înțeleagă, că ar fi bucuros să i-o vândă pentru vreo cincizeci de mii de galbeni.

Suma era mare, dar și moșia făcea banii ăștia. Și nu-i mai trebuiau mulți bani lui Chir Panaioti. Doi ani buni ca acesta și putea să-i numere galbenii boerului Alevra.

În timpul acesta, vechilul Cristache intră în odaie.

— Sania-i gata.

— Bine, zise Chir Panaioti, ridicându-se agale de pe jilț.

Apoi luând cei doi săculeți cu galbeni, eși în sală unde se îmbracă cu o șubă mare blănită cu piei de urs, își îndesă bine căciula peste urechi și porni urmat de vechil.

— Bagă de seamă Cristea, să nu uiți ce ți-am spus, aibi grije.

— Cum să uit, se poate?

Chir Panaioti se urcă în sanie, puse săculeții cu bani în chichiță, se înveli bine cu o cergă groasă de lână și întorcându-se către vechil îi mai zise:

— Ei, rămâi sănătos, Cristea.

— Drum bun, Chir Panaiote.

Vizitiul dădu bice cailor, care porniră ca săgeata pe poarta conacului.

Afară ningeă și spulberă, dar caii voinici trăgeau sania ușurică de parcă sbura și în curând eșiră din sat și o luară pe drumul așternut pe câmpia netedă.

Pe la toacă ajunse în Tulucești, unde se opri la prietenul său, Kir Apostol Papastate, un compatriot, cu care se cunoștea de mulți ani.

Acesta îl primi cu multă bucurie și nici nu vroi să audă de plecare.

— Cum să pleci? rămâi aici, căci tocmai avem o petrecere, cu o mulțime de musafiri.

— Nu se poate bre, Apostolachi, mâne dimineață musai trebuie să fiu la Galați; am treabă...

— O să fii mâne la amiază...

Nu mai umbla cu fleacuri, te-am prins aici, nu-ți mai dau drumul.

Și 'n adevăr, Kir Panaioti, după ce se gândi puțin și-și făcu socoteala că noaptea de petrecere nu se scapă așa ușor și că plecând a doua zi dimineață, până la amiază era acasă, se hotărî să rămâe.

Și a rămas! A petrecut în lege toată noaptea și a doua zi chiar până la aprinsul lumânărilor, când și-a adus aminte că trebuie să fie la Galați.

Se sculă dela masă, cu hotărîre și dete poruncă să înhame caii și porni.

Era amețit, capul îi părea cât zece ocale de greu, urechile îi vâjâiau. Era beat turtă.

Aerul rece de afară îl mai desmetici oleacă.

Tot drumul până la Galați, mai bine de un ceas, îngână o manea turcească, întretăiată de sughițuri și când ajunsese acasă, vizitiul îl scoborî din sanie și-l aduse de braț până în casă.

Căldura din încăperi îl dădu gata; aburii beției îl cuprinsesă din nou.

Soția lui — coana Smarandă — era lăuză de trei zile, născuse în lipsa lui Kir Panaioti.

La lumina slabă a unei lumânări, zări ca prin sită pe nevastă-sa lungită în pat, palidă ca ceara.

Ce i s'o fi părut lui în clipa aceea? Ce s'o fi petrecut în creierul tulburat de aburii băuturii, că deodată se repezi la nevastă-sa, țipând și răcnind fioros:

— Banii mei! unde-mi sunt banii mei?

Și înșfăcând pe nenorocita femeie de coadele-i groase și lungi, o târâ jos din pat și o izbi pe ușă afară.

— Să-mi cauți numai decât sacii cu bani, că te tai, cățea ticăloasă.

La strigătele lui Kir Panaioti se treziră copiii din odaia alăturată, și începură a țipa și se deșteptă din somn și baba Nastasia, care dormia lângă copii.

Aceasta eși afară și când văzu pe stăpână-sa — lehuza — afară în ogradă, dete un țipăt și se repezi la ea și-o aduse în casă unde-o culcă în pat.

— Ce-ai făcut boerule? strigă baba Nastasia îngrozită, ți-ai ucis cucoana! Femeie lehuză s'o asvârli în omăt?

— Lehuză?... bolborosi Kir Panaioti și-și holbă ochii la

nevestă-sa, care d'abia dacă mai dădea semne de viață, în patul unde o întinsese baba Nastasia.

— Lehuza... mai repetă Kir Panaioti...

— Da! alaltăeri a născut o fetiță...

— Alaltăeri? bolborosi îngrozit Kir Panaioti, și ca prin farmec, aburii beției se risipiră și atunci își dădu seama de grozăvia faptei ce săvârșise...

Apoi căzi în genunchi la capul bolnavei și isbucni în plâns.

— Smarando! Smarando! iartă-mă! sunt un ticălos! iartă-mă, n'am știut.

Femeia nu-l auzea și continuă să rămâe în nemișcare.

— Smarando! strigă Panaioti, m'auzi? iartă-mă! Și se bătea cu pumnii în cap și-și smulgea părul de disperare.

— Doamne! Doamne! ce-am făcut?!

+ * +

După trei zile, cucoana Smaranda muri și Kir Panaioti în disperarea lui, căuta să-și facă seama. Umbla ca un zăpăcit de colo până colo, îndrugând cuvinte neînțelese și cu ochii rătați privea în gol.

Cei din casă, văzându-i starea, îl țineau în supraveghere, îi ascuseră toate armele și nu-l slăbeau deloc.

La țințirim, numai cu multă greutate l'au putut smulge de pe trupul neînsuflețit ce odihnea în raclă...

Au trecut ani, mulți ani de atunci.

Cele două fete mai mari se măritaseră și Kir Panaioti ajuns la bătrânețe, trăia când la una, când la cealaltă din fiicele sale, fiindcă pierduse tot ce avusese.

După moartea nevestii, copiii fură luați și crescuți de neamuri, iar el umbla fără niciun rost de colo, colo, bând ultimul gologan.

Adeseori cobora departe în port, unde se urca pe câte vreo corabie grecească, ori vreun șlep și ședea de vorbă ceasuri întregi cu compatrioți de ai lui.

Seara se întorcea acasă, amețit de rachiuri și vinuri.

Acasă se gâlcevea cu slugile și cu fiică-sa.

Când cearta era prea mare, își lua calabalâcul și se muta la cealaltă fiică, unde începea acelaș lucru.

Fata cea mai mare era mai îngăduitoare și îi trecea mai

ușor cu vederea apucăturile; cea mai mică nu-l cruța deloc.

— Tu! tu ai ucis pe mama!

Acesta era strigătul care pune capăt sfezilor și bătrânul amuțea, pleca fruntea și șiroaie de lacrimi îi țâșneau din ochii slăbiți și picurau pe barba-i albă.

Intr'o seară de Crăciun, cum petrecuseră cu toții, se iscă pe nesimțite o gâlceavă între bătrân și fiică-sa care ajunsese repede la sfârșitul obișnuit:

„Tu! tu ai ucis pe mama!”

De astă dată, bătrânul se uită o clipă în ochii ei, apoi porni încet spre ușă.

— Tată unde te duci, strigă ginerele său, după dânsul...

— Lasă-l păcatelor! strigă femeia; să se ducă.

Bătrânul eși din casă și pe ninsoarea ce cădea liniștită, porni prin ogradă și de aici eși pe uliță și-o luă înainte la deal.

Mergea încet, dar cu pași siguri.

În curând trecu de rohatca Tecuciului și intră în câmp, spre țințirim.

Aici se îndreptă printre morminte până la locul unde era mormântul cucoanei Smaranda.

Ajuns acolo, se plecă în genunchi și prinse a îngâna printre lacrimi și sughituri:

— Smarandă, Smarandă, iartă-mă, iartă-mă; uite, viu acum la tine, să nu mă gonești; destul am ispășit păcatul, iartă-mă.

Și plânsul lui și vaetele lui le purtau prin țințirim vântul și fulgii de ninsoare.

Intr'un târziu, o amețeală prinse să-l cuprindă și căzu cu fața 'n jos, peste mormânt.

Vaetele încetară; bătrânul nu mai făcea nici o mișcare, doar câte un oftat prelung îi scăpa din când în când — și pe urmă nimic.

.

A doua zi paznicul cimitirului îl găsi înghețat peste mormânt, aproape acoperit cu totul de omăt.

C. P. DEMETRESCU

VIATA LA IASI

INAUGURAREA INSTITUTULUI GERMAN DE ȘTIINȚĂ

Orașul tuturor unirilor a trăit în ziua de 24 Ianuarie crt. — ziua Unirii — momente solemne de înălțare sufletească, cu prilejul inaugurării Institutului German de Știință, din str. Lascar Catargi Nr. 56.

Hărăzită a fi un simbol în prietenia ce ne leagă tot mai strâns de marele Reich german, inaugurarea a avut loc după oficierea Te-Deumului pentru serbarea Unirii ce s'a desfășurat în prezența autorităților militare și civile la catedrala Sfintei Mitropolii a Moldovei. La orele 12, filiala institutului german pentru știință din Iași de sub conducerea d-lui director dr. W. Luis a fost inaugurată în prezența I. P. S. S. Mitropolitului Irineu al Moldovei și a d-lor prof. Al. Marcu, ministrul subsecretar de stat al propagandei naționale, dr. Schellhorn, consul general, general Hugo Schwab, comandantul garnizoanei, prof. M. David rectorul universității „Cuza-Vodă“, prof. I. Marinescu decanul facultății de litere, prof. Gh. A. Cuza directorul revistei noastre, prof. Gh. Tudoranu decanul facultății de medicină, prof. St. Procopiu, dr. Müller, consilier cultural al legației germane din București, prof. dr. Gamillscheg președintele Institutului German de Știință din România, prof. Ilie Minea, prof. Alexa, prof. Paul Nicorescu, col. Burada, prof. I. Plăcințeanu, prof. Roman Simionescu și a numeroși intelectuali eșeni.

Cel dintâi a luat cuvântul d. dr. Schellhorn, consul general al marelui Reich, care după ce salută asistența, spune între altele :

„Mă bucură din două motive că mă pot afla astăzi în mijlocul dvs. Atunci când hoardele bolșevice au ocupat Bucovina, am găsit aici în acest oraș un loc de refugiu atât de plăcut cum nici nu mă gândeam. Aici am cimentat legături de prietenie ce sunt mai trainice decât se poate crede în mod obișnuit. Deaceia mă veți crede că am venit cu mare bucurie la Iași. Am nădăjduit din început să întâlnesc în vechea capitală a Moldovei pe toți prietenii. Acum e vorba de inaugurarea unei opere al cărui germene s'a pus în timpul în care mă găseam în mijlocul d-vs. Nu vreau să compar osteneala pe care d-nii prof. Gamillscheg și dr. Luis au pus-o la

înființarea acestui institut, cu colaborarea mea, dar am și eu un merit că în sfârșit Institutul german de știință din Iași a putut lua ființă.

Solemnitatea de astăzi cade în ziua căreia istoria României îi acordă o deosebită însemnătate. Se împlinește astăzi a 84-a aniversare de când Domnitorul Alexandru Cuza Vodă a unit neamul românesc și a pus astfel piatra fundamentală a României de mai târziu. Peste câteva zile se vor împlini și cei 10 ani de când Adolf Hitler a adunat forțele tinere ale poporului german, sudându-le într-o unitate ce n'a mai existat până acum, putând să săvârșească fapte eroice ce rămân unice în istorie. Contribuția poporului român în acest crâncen război este că se găsește în prima linie și va fi trecută cu litere de aur în cartea istoriei.

Dar ceiace se cucerește pe câmpul de luptă, trebuie să se adâncească aici, prin opere de cultură. În aceste gânduri îmi îndrept urările mele cele mai cordiale și doresc Institutului German pentru știință care se inaugurează astăzi, să închege aici o strânsă uniune între poporul german și cel român, între ambele popoare ce s'au înfrățit pentru totdeauna.

Ultimele cuvinte ale d-lui consul general Schellhorn, sunt acoperite cu vii aplauze.

După cuvântarea d-lui dr. Schellhorn a pășit la tribună I. P. S. S. Mitropolitul Irineu al Moldovei care și-a rostit cuvântarea în limba germană. Sobru și convingător, înaltul chiriarh a subliniat în cuvinte mișcătoare rolul acestui institut, spunând între altele :

„Știința și cultura germană au strălucit încă cu secole înainte peste frontierele germane. În țara noastră am avut între 1561 și 1563 un fel de universitate germană la Cotnari, în jud. Iași. Deatunci influența științei și a culturii germane s'a tot întins peste toate continentele. Universitățile au format punctul de atracție și de plecare pentru toate națiunile. Așa s'a întâmplat că cei mai mulți din marii noștri înaintași datorează cultura lor, Germaniei.

„Ne bucurăm că avem aici în Iași un institut german pentru știință și bucuria noastră este cu atât mai mare cu cât Românii și Germanii luptă acum împreună, într-o strânsă frăție de arme. În calitate de reprezentant al religiei creștine, dau binecuvântarea mea acestui institut și implor pe Dumnezeu Atotputernicul ca să trimită armatelor unite : Victoria. În încheierea cuvântării mele strig : Trăiască Germania și România ! Trăiască Adolf Hitler ! Trăiască Majestatea Sa Regele Mihai I al României ! Trăiască Conducătorul Statului, Mareșalul Ion Antonescu !

A luat apoi cuvântul d. prof. Al. Marcu, ministrul subsecretar de stat al propagandei naționale, care, în rezumat, a spus :

„Nu de mult am avut bucuria de a mă găsi la Iași în tovărășia d-lui prof. I. Petrovici, ministrul Culturii Naționale, la inaugurarea postului de radio-emisiune de aici, și am spus atunci : Ce fericit este Iașul că are o cultură atât de veche și frumoasă ! Știu că ieșenii se plâng că li s'au luat unele dintre instituțiile de cultură, însă ceiace s'a luat de aici s'a întrebuițat în altă parte, spre folosul întregii țări. Așa că Iașul trebuie să fie mândru că din punct de vedere cultural a devenit un mare centru.

„La această inaugurare participă și d. dr. Schellhorn, consul general al Germaniei și un mare prieten al poporului român. Noi știm cât a făcut în Bucovina, când hoardele rusești au pătruns acolo și de aceia îl salut aici cu deosebită cordialitate. Mai salut pe d. consilier de Legație Müller, colaboratorul meu dela București. Deasemeni salut pe d. prof. Gamillscheg care în calitate sa de om de știință, se ocupă atât de mult de poporul nostru, precum și de d. dr. Srbik președintele Academiei de Științe din Viena, ca reprezentanți ai științei germane și mă gândesc cu această ocazie la pionerii noștri, ca Titu Maiorescu și alții care au învățat atât de mult dela cultura germană. Toți acei care au avut norocul să învețe din izvoarele culturii germane, seriozitatea științifică, cumpătarea și adevărul erau la ei cel mai bun exemplu. Dar mă gândesc la marele nostru poet Eminescu, care pătrunsese atât de adânc spiritul german, ca și la marele povestitor Ion Creangă, care a scos din adâncul sufletului poporului român tot ce a găsit mai frumos la el.

Inaugurarea Institutului German de Știință din Iași coincide însă cu serbarea Unirii Principatelor. De aceea, când am primit invitația de a fi astăzi prezent aici, mărturisesc că mi-a făcut o deosebită plăcere, pentru că Iașul are înscris în el toată istoria națională a țării, într'un chip cum nu se poate mai minunat. Aici s'au zămislit marile idealuri, iar astăzi, de ziua Unirii, noi știm care este idealul luptătorilor români și germani. Cu încredere nestrămutată în biruința poporului român și a poporului german, doresc, în calitate mea de ministru al propagandei, ca tineretul român să vină la acest institut să-și completeze studiile. Suntem înzestrați cu un mare fond și de aceia Institutul German de Știință este binevenit întrucât, ceea ce ne lipsește, vom putea să învățăm aici..." a terminat d. prof. Al. Marcu, cuvântarea sa.

D-l prof. M. David rectorul Universității „Cuza-Vodă“, spune în rezumat următoarele: „Ziua de astăzi înseamnă pentru poporul român unirea tuturor provinciilor sale. Suntem și acum din nou uniți în cea mai grea luptă, pe viață și pe moarte, împreună cu fiii poporului german. După zilele de profundă înjosire, au trebuit să vină și ceasurile de mare înălțare. Noi care veghem aici la gurile Dunării, ne-am trimis fiii pentru a apăra hotarele de veci ale neamului românesc. În numele d-lui prof. I. Petrovici ministrul Culturii Naționale și a Universității din Iași, mă bucur că pe lângă forul de cultură al universității s'a inaugurat astăzi această casă de iluminare a culturii germane. Mulțumim d-lui prof. Gamillscheg pentru munca ce o depune în spiritul nostru și pentru noi și urez institutului german de știință spor la lucru“.

D-l general Hugo Schwab, comandantul garnizoanei Iași, a rostit un înflăcărat discurs, subliniat la fiecare frază cu nesfârșite aplauze. Discursul d-lui general Schwab a fost o lecție binevenită pentru democrații noștri ce caută a pescui în apele tulburi ale defetismului. Intre altele, d. general Hugo Schwab a spus: „Inaugurarea solempă a Institutului german pentru știință, dă prilejul armatei ca să exprime cele mai cordiale urări de fericire, căci suntem convinși că această nouă instituție de cultură se va sili să întărească legăturile prietenești dintre poporul german și poporul român.

Felicit în modul cel mai cordial pe inițiatorii înființării acestei secții din Iași.

„Este pentru noi o datorie să o spunem că în zilele cele mai grele ale istoriei românești d. Mareșal Ion Antonescu, preluând puterea, a recunoscut că viitorul glorios al României nu poate fi decât alături de Germania. Subt conducerea sa energică, România și-a asigurat din nou ascensiunea. Provinciile înfloritoare au fost recucerite, iar trupele germane și române au luptat și continuă să lupte umăr la umăr până la nimicirea completă a dușmanului cel mai mare al omenirii, care este bolșevismul. Această luptă însă pecetluiește prietenia veșnică a ambelor popoare. Ca și pe front—și aici în patrie s'a săvârșit o totală prietenie pentru Germania, iar poporul român va căuta să întărească din ce în ce mai mult aceste legături. Victoria Germaniei înseamnă și victoria României, iar mărirea Germaniei înseamnă mărirea Patriei noastre. Nedespărțite și unite pentru vecie, ambele noastre popoare își vor continua drumul lor, umăr la umăr. Invincibila armată germană și viteaza armată românească vor cuceri victoria finală“, a încheiat d. general Hugo Schwab, într'o impunătoare manifestație de simpatie pentru prietenia germano-română, făcută de asistență.

A vorbit apoi d. Müller, consilier de legație, care după ce a transmis salutările d-lui Manfred von Killinger ministrul Germaniei la București, a exprimat certitudinea că această nouă instituție va contribui la întărirea camaraderiei germano-române, care se pecetluiește astăzi cu sânge pe câmpiile întinse ale Rusiei bolșevice. „Ne aflăm azi — a spus d-sa — într'o luptă care e unică în măreția și duritatea ei. Războiul întărește pe cel puternic. Din această gigantică luptă, națiunile sănătoase, tinere și viguroase, se vor ridica mândre pentru o muncă de reclădire în timp de pace. Dintre popoarele ce iau parte la această luptă, poporul român s'a dovedit de o puternică vitalitate, cu un înalt simț etic și de o mare conștiință de responsabilitate. Știm că în luptă nu contează valoarea materială, ci apărarea tuturor bunurilor spirituale, care au fost create în ultimii milenii de către marii poeți, filosofi, compozitori și creatori de cultură ai popoarelor Europei. Apărăm mileniiile culturii europene și creiem în același timp baze pentru un mileniu viitor al creației europene. Relațiile culturale dintre Germania și România datează de mai multe secole iar de aici din Moldova veneau un însemnat număr de tineri români dornici de știință, la universitățile germane, spre a se înarma pentru cariera lor. Este misiunea atât a creatorilor cât și a conducătorilor spirituali să cultive în timpul războiului, cultura noastră națională.

„Germania a refuzat totdeauna să facă imperialism cultural: acolo unde s'a răspândit cultura germană, ea n'a dat numai, ci a și luat. Interesul său pentru creația culturală a celorlalte popoare n'a slăbit o clipă. Există filosofi și poeți străini care sunt mai cunoscuți în Germania ca în însăși țara lor. Pe principiul schimbului reciproc s'a întemeiat apoi convenția culturală germano-română, încheiată nu de mult la București. Adevărata cunoaștere reciprocă a creațiunilor culturale și spirituale ale popoarelor noastre este — pe lângă camaraderia de arme — cel mai sigur mijloc de

legătură al prieteniei germano-române, în realizarea căreia Institutului german pentru știință din Iași își va da, desigur, contribuția sa. De aceia doresc Institutului o epocă productivă de activitate și armatelor noastre: Victoria", a încheiat d. consilier Müller.

D-l prof. Gamillscheg, președintele Institutului german pentru știință din România, a luat apoi cuvântul, vorbind în limba română. D-sa constată cu destulă bucurie faptul că Iașul are un rol fruntaș în dezvoltarea spirituală a țării. Pentru aceasta, găsește cu atât mai necesară și mai însemnată înființarea unui institut pentru cultura germană în acest oraș. Programul Institutului se poate exprima într-o singură frază: colaborarea spirituală între Germania și România. Prin participarea atâtor reprezentanți distinși ai vieții politice și spirituale ai României la această solemnitate, eu văd — a spus d. prof. Gamillscheg — garanția că activitatea Institutului va fi din partea românilor la fel de sprijinită ca și din partea Germaniei. Solemnitatea inaugurării acestui institut îl facem într'un moment hotărâtor al istoriei noastre. Simpatiile care se manifestă în asemenea împrejurări vor rămâne adânc săpate în istoria prieteniei germano-române", — termină d. prof. Gamillscheg.

D-l prof. I. Marinescu, decanul facultății de litere, rostește o scurtă cuvântare în limba germană, urând Institutului tot succesul.

D-l general C. Ionescu, primarul Municipiului, exprimă deasemenea, în numele Municipiului Iași, urări de izbândă și spor la muncă.

D-l dr. Schellhorn, consul general, ca reprezentant al marelui Reich, încheie seria cuvântărilor, mulțumind tuturor celor care au participat prin prezență sau prin cuvânt, la această inaugurare. Interesul intelectualității ieșene dovedește o adevărată prietenie pentru știința și cultura germană care sunt garanția cea mai sigură pentru viitorul institutului.

D-rele și d-nii studenți ai facultății de litere, secția germană, oferă asistenței o gustare, după care solemnitatea inaugurării a luat sfârșit.

La orele 14, în saloanele Jokei-Club-ului, s'a oferit reprezentanților intelectualității ieșene și oaspeților germani un banchet la care a luat parte și d. prof. Al. Marcu, ministru subsecretar de stat al propagandei naționale.

I. P. S. S. Mitropolitul Irineu al Moldovei, în câteva cuvinte, a subliniat importanța Institutului german de știință, pentru orașul nostru. Au mai vorbit d-nii consul von Malotki și prof. Ilie Minea, în numele Facultății de litere din Iași. A toastat apoi d. prof. Srbic, președintele Academiei de Științe din Viena.

D-l prof. Gh. A. Cuza, directorul revistei noastre, luând cuvântul a spus, între altele, următoarele:

„La această masă, aduc omagiul și urările mele într-o dublă calitate: ca delegat al facultății juridice din Iași și în numele d-lui prof. A. C. Cuza, care neputând participa la festivitățile de astăzi, exprimă prin mine solidaritatea d-sale.

„Ca purtător de cuvânt al facultății juridice, țin să constat că Institutul german de cercetări științifice trebuie să-și întemeieze străduințele, alături de adevărul acestor cercetări, și către dreptatea spre care trebuie să năzuiască.

„Iar în calitate de interpret al sentimentelor d-lui prof. A. C. Cuza, țin să subliniez că nu e vorba de omagiul întâmplător al unui om oareșicare, A. C. Cuza fiind el singur un program. Acum 25 de ani de zile în urmă, când d-sa a formulat prietenia pentru Germania, asemenea acte de miraj erau confundate cu trădarea, câștigând în loc de laude, epitete infamante. A. C. Cuza a cutezat, de unul singur, dela înălțimea Camerei deputaților și apoi depe toate arenele de luptă publică, să afirme necesitatea unei cât mai strânse colaborări economice, politice și spirituale, cu marele popor german. Erau desigur nu numai considerente geo-politice care determinau această atitudine. Necesitatea de a impune spontaneităților noastre latine frâul disciplinei și educației germane, a stat alături de celelalte argumente.

Urmând îndemnul fruntașului nostru naționalist și mare admirator al revoluției lui Adolf Hitler, noi, luptătorii lui, am stăruit în realizarea acestui imperativ. Eu însumi — și trebuie să las aici orice fel de modestie la o parte — am determinat într-o anumită măsură înființarea la Iași a Institutului german de cultură.

„D-l prof. Gamillscheg, aici prezent, își va fi amintind desigur de ziua în care d-sa, abia sosit în București, a primit vizita mea. Venisem să-i sugerez și să insist cu toată dârzenia unei convingeri nestrămutate, crearea unei reprezentanțe a culturii germane la Iași.

„Astăzi, avem fericirea de a vedea însfârșit realizat visul nostru de atunci. Dorim Institutului german inaugurat astăzi, să împlinească aici, în dosul frontului, ceea ce a fost de mult realizat acolo, departe, în imensitatea câmpiilor răsăritene. Acolo procesul de simbioză în raporturile dintre Român și German, a depășit de mult granițele camaraderiei, pentru a le atinge pe acele ale prieteniei ideale.

Eforturile Institutului urmează deci a desăvârși prin elementul cunoașterii, înfrățirea celor două popoare.

„Cu aceste sentimente și în această nădejde, mulțumim înalților oaspeți germani pentru darul sufletesc pe care ni l-au adus în această zi simbolică a Unirii, asigurându-i că vom colabora cu toată puterea entuziasmului nostru, pentru a răspunde așteptărilor lor care sunt și acele ale inimii noastre”, — a încheiat d. prof. Gh. A. Cuza.

Astfel a luat sfârșit solemnitatea inaugurării Institutului german de știință ce s'a desfășurat în orașul nostru în ziua de sărbătoare națională a Unirii.

A. M. FRIMU

CRONICA PLASTICĂ

SALONUL OFICIAL AL MOLDOVEI DIN 1942

Între purtătorul de pană de pe marginea actualității și cel ce răbojește linia strânsă a cercetărilor de specialitate, e numai o deosebire formală. Cel dintâi înseamnă impresiuni, fixează sentimentul colectiv care de multeori nu se poate desluși singur; e un ecou din tumultul pasional al clipei. Al doilea, dimpotrivă, migălos și rece, adaugă fir cu fir, cimentul trăiniciilor la temelia disciplinei sale. Unul lucrează cu intuiția și sentimentul; celălalt cu noțiunile și înlanțuirea lor logică. Dar amândoi exprimă adevărul, înfățișând deopotrivă, însă sub forme varii, complexitatea lumii spirituale.

Iată dece, deși nespecialiști, pășim și în acest an la întocmirea cronicii plastice, cu încrederea că totuși ea va corespunde scopului propus. Desigur, multe din cunoștințele artei ne vor fi lipsind, precum și tehnica criteriilor de apreciere. Nu însă și adevărul în discernământ. Căci în ordinea sufletească, cuvântul determinant îl are sentimentul colectivității. Opinia publică, nu puncte de vedere izolate. Și, în ce ne privește, pretindem să înfățișăm sentimentul obștesc care face să tacă, interpretările savante și stinghere. *Tout le monde a plus d'esprit que Mr. de Voltaire*. În definitiv, nu e greu să spui dacă un lucru e urât sau frumos. Cu un pic de cultură artistică și de bun simț, o poate face oricine, chiar dacă nu va putea explica dece frumosul e frumos și urâtul, urât.

* * *

Salonul din 1942, ne-a prilejuit odată cu aprecierile pur artistice și anumite reflecțiuni marginale.

Arătam în numărul trecut al revistei, fericita inspirație pe care a

avut-o d. Roman Simionescu, rectorul Academiei, de a inaugura în cadrul salonului anual al artiștilor moldoveni, și câte o retrospectivă. Anul acesta a fost rândul neuitatului pictor Gh. Popovici. Și bine s'a făcut că s'a început cu acest mare artist și animator al plasticei moldovenești. Căci Popovici a fost mai mult decât un strălucit talent. El a reprezentat și a păstrat cea mai sănătoasă continuitate a școalei clasice. Ca director și profesor al Academiei încă dela 1899, el a îndrumat elementele de sub mână sa către fâgașul vechilor tradiții picturale, care impun respectarea liniei, a culoarei, a proporțiilor și perspectivei. Lui i se datorește salvarea școalei moldovenești de anarhia expresionismului și futurismului lui Matisse, Picasso și Delaunay, care, importate dela Paris, se încetățeniseră la București prin penelul desagregant al jidanașilor de speța lui Iser.

Ghiță Popovici, ca desenator neîntrecut și sobru colorist, totuși atâta de variat, alături de celălalt titan al culorii care este maestrul Octav Băncilă, în decursul câtorva decenii, au învățat pe elevii lor, arta nuanții și a expresiilor, întemeiată pe desen și culoare. Pânzele lor rămân nu numai prin vastitatea cadrului, dar mai ales prin linia sugestivă, prin masarea sau diluarea pastelor care rețin reverberațiile de lumină, și prin analiza și interpretarea psihologică a personagiilor,—la fel de profunde, intuitiv profunde.

Operile celor doi geniali maeștri ocupă în Salon un loc de cinste. Ele sunt acolo ca pentru o demonstrație istorică făcută chiar pe câmpul de luptă care a încununat biruința. Printre celelalte picturi, ele răsar luminoase ca firul de cristal al izvoarelor de munte ce se amplifică apoi în tumultuoase cascade. Căci modul de a trata al foștilor elevi, astăzi la rândul lor artiști de seamă și expozanți ai salonului, este tot atâta de sănătos ca și cel al maeștrilor. Stilul artei plastice ieșene, se prezintă complet purificat până și de „Chavanne”-ismele trecutului, lăsând să înflorească, liberă, originalitatea artiștilor și mărturisind specificul moldovenesc, așa după cum culorile de pe paletă descompun spectrul solar.

Biruința, — căci este o reală biruință a bunului simț autohton, — se datorește în primul rând celor doi mari înaintași. Și de aceia li s'a cuvenit cinstirea adusă, — memoria lui Gheorghe Popovici fiind omagiată în chiar cuvântarea vernisajului de către rectorul Academiei, iar maestrului Băncilă decernându-i-se cea mai mare distincție a salonului, — „Premiul Moldovei”. Mărturie simbolică a provinciei care a înțeles să trimeată veneratului sep-tuagenar strămutat astăzi la București, semnul recunoștinții și admirației sale prin premiul ce-i poartă numele.

* * *

S'a risipit de mult svoana sărbătorească a vernisajului. Vastele săli și-au recăpătat obișnuita austeritate de templu. Lumea circulă dela o încăpere la alta, schimbând impresiile pe șoptite, pentru a nu tulbura reculegerea generală. Fără să vreau, îmi reamintesc de micuța sală a muzeu-

lui din Dresda unde, — stingheră a perfecțiunii, — radiază pace mistică Madonna Sixtina. Aceiași lume cucernică, aceiași liniște, aceiași tainică împărtășire între creația de artă și sufletul răscolit de dânsa. Căci frumosul e unul și același, pretutindeni. El e primit cu același sentiment de venerație, oriunde.

De prin geamurile spațioase ale atelierelor, pătrund valuri de lumină cu reflexele de plumb ale omătului. Cascada razelor mate scaldă cu dărnicie panourile, înprospătează colorile și pune o notă veselă în petalele florilor. Peisagiile râd și ele. Nudurile își dauresc contururile, iar portretele capătă transparențe neașteptate, lăsând întrezărit valul sângelui sub epidermă.

S'au întrunit aici toate genurile artei,—pictura în ulei, acuarela, pastelul, gravura, decorativul și sculptura. Mâna pricepută a organizatorilor le-a îmbinat în așa fel, încât fiecare salon reprezintă un tot armonic, evitând agresiunile conceptive sau adversitățile de tonalitate.

În salonul I (stânga) se fac remarcate, prin desăvârșirea facturii lor clasice, pânzele mult regretatului Gh. Popovici. Un călugăraș trădează o expresie ambiguă care pendulează între șiretenia ipocrită și poftele trupești, amintind de celebrul abate Coignard, eroul lui Anatole France. Niște tandafiri își scutură transparențele catifelate ale petalelor. O pereche de sitari, vădesc predilecția maestrului pentru naturile moarte și în deosebi pentru vânat. Fericitul proprietar al acestor capo-d'opere este d. Consilier de Curte Vladimir Gavrilescu care, cu deosebită amabilitate le-a desprins din bogata sa galerie personală, pentru a împrumuta o strălucire mai mult Salonului din acest an și a evidenția omagiul adus marelui artist dispărut.

Pictura de alături, a d-lui prof. *Ion Cosmovici* (*Hors Concours*), face bună vecinătate de interpretare clasică. Remarcabil în gen este desigur „Cristul răstignit“. Pânza amintește de epoca îndepărtată a primelor creații care l-au recomandat și au fixat pentru prima oară renumele artistului.

Un talent în plină ascensiune este d. *Corneliu Baba* (premiul „Gh. Popovici“). D-sa ocupă întreg panoul din stânga cu trei lucrări de proporții neobișnuite, — portretele I. P. S. Mitropolit Irineu, al d-lui prof. Gh. A. Cuza și compoziția „Cina“. Despre talentul lui Baba am mai vorbit. De astă dată înregistrăm numai satisfacția de a ne vedea pronosticurile realizate pe deplin. Tabloul în picioare a Înaltului Prelat, înfățișat în odăjdiiile zilelor mari, are nu numai o reală valoare portretistică; el mărturisește și o profundă pricepere în arta ornamentală bisericească.

Portretul d-lui Gh. A. Cuza poartă, alături de veracitatea liniară, și pe aceea a tonurilor. Cărămiziul feții, redat cu o rară vigoare de interpretare, nu întunecă întru nimic transparențele carnale. D-l Baba este și un fin analist. D-sa pătrunde starea sufletească a momentului și o fixează în cutele măștii cu o impresionantă fidelitate. Un exemplu, între atâtea altele, este autoportretul pictorului, reflectând în crispația caracteristică a gurii,

toată concentrarea minții în căutarea unei soluții. Dar unde artistul se întrece pe sine, e în marea compoziție „Cina”, pânză care ne redă o strălucită variantă a poemului „Pânea noastră cea de toate zilele”.

La înălțimea creației sale de totdeauna, care nu este una dintre cele obișnuite, a fost d. *Petre Hârtopeanu* (premiul *Ministerului Culturii Naționale*). Cele două peisagii ale d-sale sunt documente vibrante ale stăpânirii perspectivelor de linie și culoare. Nu știi ce să admiri mai mult, — adâncimea planurilor, sau abila gradație a nuanțelor. De flori nu mai vorbim. Artistul ne-a obișnuit de mult cu luminoasa și delicata interpretare a „condurașilor” și „petuniilor”. I s’a reproșat de unii faptul că lucrările expuse nu au variații în temă și nici amplitudine. Ca și cum arta s’ar măsura cu stânjenul. În ce privește variația, preferăm definiția lui „*non multa sed multum*”. Apoi, să nu uităm că artistul e mobilizat dela începutul războiului și totuși, sub arme fiind, nu s’a despărțit de muză, aducând prețiosul său tribut pe altarul prezentului saloan. Cu drept cuvânt putem afirma că Hârtopeanu, cu toată tinerețea sa, și-a câștigat un loc de frunte în plastica țării. El este mult apreciat nu numai de leșeni, dar și de capitala țării, unde a avut până acuma câteva expoziții biruitoare.

D-l *N. Enea* (premiul *Stahii*), expune în aceeași încăpere un foarte reușit interior de biserică. Clar-obscurul filtrat prin îngustimea ferestrelor de paraclis, e redat cu o profundă veracitate, cu atâta mai impresionantă cu cât execuția este mai dificilă. Nu putem spune același lucru despre nuda din sala IV-a. Neverosimilul carnației și neprecisul liniilor sunt mai desavantajate prin tratarea greoaie a fondului. Ne-am fi așteptat la lucruri mult mai reușite, dela acest cunoscut artist băcăoan, ale cărui resurse bogate i-au asigurat prețuirea cunoscătorilor.

Nu putem părăsi prima sală, fără a aduce un accent admirativ artei feminine.

D-na *Maria Luisa State* (premiul *Prefecturii de Județ*), realizează progrese vădite dela un salon la altul. D-sa ne prezintă două foarte izbutite flori, — „tufănele” și „petunii”, — cum numai penelul unei femei le poate zugrăvi. Au atâta viață suavă în petale și atâta delicată armonizare a culorilor, încât radiază veselia dimineților de vară. Păcat că d-na State, a cărei factură aleasă o situează în rândul artiștilor de merit, se mărginește să se păstreze prin raritatea producției, în cadrul modest al diletanțismului.

Alte flori interesante și un peisagiu într’adevăr bun, sunt semnate de d-na *Clara Cantemir*. Pictura d-sale constituie o agreabilă surpriză care merită atenție și încurajare.

De cum pătrunzi în sala II-a, ești furat de izbucnirile de culoare ale pânzelor lui *Octav Băncilă* (premiul *Moldovei*). Ele stăpânesc panoul central, și revarsă cu dârnicie bogăția polihromă atâta de caracteristică maestrului, consacrat astăzi în mod definitiv ca un „virtuos al coloarei”. Nicăiri mai

mult ca la Băncilă, nu se pot trage concluzii pe valoarea reputațiilor. Unele, artificiale, izvodite de ambițiuni și interese momentane, se năruiesc repede, dimpreună cu patimile ce le-au născut. Altele, dimpotrivă, străbat cu trudă multă, dând adevărate lupte împotriva indiferentismului sau a invidiei. Aceste din urmă parvin câte odată după ce artiștii au trecut demult limitele vieții. Dar când au ajuns, rămân neclintite, plămădite fiind din genialitate, ea însăși de esență nemuritoare. Maestrul Octav Băncilă, la cei 72 de ani ai săi, are fericirea de a cunoaște senina prospețime de pe culmile izbânzii. De acolo, de sus, el izvodește mai departe frumosul. Puterea lui de muncă rămâne aceeași. Retina are aceleași fulgurante revelații de culoare; mâna, aceeași îndemânare și siguranță. Varietatea temelor e tot atât de remarcabilă, — un patriarhal autoportret, o natură moartă și apoi flori, — o ortensie și condurași. Îmbogățite de farmecul culorii sale nelăntuite, ele ne destăinuiesc resurse care au rămas nedesmințite până în ultima clipă. Băncilă creează probleme de culoare veșnic noi. Prin fixarea pastei, artistul naște conflicte fierbinți între tonalități, parvenind totuși să le îngemăneze prin efecte unice și neașteptate. Sunt accente nevoite, nesilite. Nu ne găsim în fața unui manierism ci a unui stil venit din adâncurile inconștiente ale firii, ca un dar al lui Dumnezeu. Veneratul pictor, premiul de astăzi al Moldovei și gloria ei de totdeauna, figurând la acest salon printre elevii lui dragi de odinioară, e ca un splendid asfințit de soare al cărui jăratec nimbează zările cu incandescențe de apoteoză. Căci în aceeași sală expun majoritatea foștilor elevi ai școalei, astăzi artiști cu reputație bine stabilită și, unii dintre ei, profesori ai Academiei.

Costache Agafiței (premiul *Ministerului Culturii Naționale*), stăpânește aproape în întregime panoul din dreapta. De astă dată pictorul nu se mai limitează la flori și naturi moarte. Avem și din aceste, desigur. Iată, de pildă, un crap cu străluciri de plumb în solzi și cu sângerări înghețate subț aripe. Alături, o altă natură moartă, — gutui având ca fond o tîpsie de aramă. E o autentică producție de artă, nu numai prin compoziție, dar și prin îmbinarea și gradarea culorii. Pictorul obține aici toate nuanțele de galben, tonalitatea dominantă, nuanțe care merg dela patina aurului vechi până la blondul toamnelor pârguite. Iată și niște „vâzdoage“ în care Agafiței știe să împace sensibilitatea cu violențele cromatice, izbucnind pe alocurea cu fulgerări vulcanice.

Dar Agafiței ne-a rezervat și o surpriză. E vorba de autoportretul-compoziție de factură amplă, prezentat în ultimul moment fără ca să bănuim măcar de existența lui. Adevărul e că pictorul a lucrat într'un tempo accelerat, se pare că într'o săptămână numai, nevrând să rămâie mai prejos de colegii expozanți. Rapiditatea execuției i-a asigurat și reușita. Portretul este bun și ca fidelitate liniară și ca expresie, dar mai ales ca vigoare de execuție și concepție. Trăsături largi de penel schițează și nu desăvârșesc, insinuează și nu formulează, lăsând vizitatorului satisfacția unei colaborări

de înalt ordin estetic. Este o nouă formulă artistică abordată de pictor, cu deplin succes. Cu această ocazie ținem să observăm neobișnuita activitate desfășurată în ultimul timp de Const. Agafiței. În calitatea sa de custode al Pinacotecii, a știut să ferească pânzele de degradările inerente transportului în refugiu. Iar acum, ca secretar al Salonului, a adunat cu trudă multă pânzele expozanților și a asigurat alături de d. Rector Simionescu, reușita tehnică a manifestației ieșene.

Între Băncilă și Agafiței, răsar pânzele lui *Victor Mihailescu-Craiu* (premiul *Universității*). Florile d-sale au rotunjimi plastice și vioiciune în colorit. Dealtfel, d. Craiu este ca mulți alții absolvenți ai școalei dela Iași, — un înamorat al culoarei. Aceasta se remarcă mai ales în „Toamna” d-sale, suculentă în nuanțări. Preocupațiile artistului sunt mai ales de ordin chromatic. Ceea ce nu înseamnă ca d-sa n’ar fi și un stăpânitor al liniei și perspectivei. Amintiți-vă de „Peisagiul de iarnă”. Este desigur nu numai cea mai bună lucrare a pictorului, dar, îndrăznim să o spunem, — cea mai bună „iarnă” pe care am văzut-o până acum la tânăra generație ieșană. Dificultatea temei a făcut ca artiștii noștri să nu o prea încerce, iar când au abordat-o, n’au reușit întotdeauna. Omătul are capricii nenumărate. E cochet în imacularea sa ca o fecioară. El schimbă „fețe-fețe”, dela o clipă la alta. Și deaceia, se lasă foarte greu surprins. Nuanțele sale sunt atât de variate și blajine încât, pentru a le reda, e nevoie de o deosebită acuitate a retinei și subtilitate de interpretare. Altfel riști să cazi în pejorația albului „față de masă” sau a sințliului, mai agresiv încă. D-l Craiu are la îndemână toate mijloacele unui fin interpret al culoarei pentru a cuteza accesul formulelor cele mai temerare. Artistul este în plină ascensiune și nu ne-a dat încă toată măsura posibilităților sale.

Nu la fel am putea spune despre d. *Ion Marșic* (premiul *Em. Bardasari*). De astă dată am avut senzația că d-sa a expus de mântulală. Poate că impresia deficitară e datorită amintirilor calde legate de izbânzile de odinioară ale artistului. „Peisagiul” ne oferă în prim-plan o fântână veridică ca stil și tratare și un fond de un verde sugestiv. Dar „florile” sunt oboșite și departe de strălucirea celor de altădată. Iar „Natura moartă” (cărți) e prea liniară, ca și cum pictorul ar ține să ne aducă aminte că suplinește catedra de decorativ. Întrebăm cu o umbră de dojană,—dece aceste scăderi când ar putea fi altfel ?!

În schimb, bun din toate punctele de vedere, rămâne d. *Mihail Cărmăruș* (premiul *Soc. de Electricitate*), noul profesor al Academiei. Natura sa moartă (rațe salbatice), impresionează și prin desen și prin culoare, perfecțiunea tratării amintind de maestrul Gh. Popovici. Cele două flori, în deosebi „florile de măr”, recomandă pe artist ca pe un mare adorator al corolelor cărora le împrumută vibrația originală și fecundă a penelului său. „Peisajul” tratat în acuarelă justifică întru totul abordarea genului prin blândeța tonurilor „scaldate”. D-l Cărmăruș va ocupa desigur un loc de cinste

În galeria pictorilor moldoveni, mai ales dacă va aborda și alte subiecte decât cele de până acum.

Este poate o slăbiciune a noastră, dar nu mai puțin un omagiu dat adevărului, necesitatea de a sublinia opera d-lui *Neculai Popa* (premiul *Ministerului Culturii Naționale*). De o modestie rar întâlnită, acest mare pictor și desenator, a răzbit îndemnat mai mult de profesori și camarazi, decât de îndrăznelile sale proprii. Căci, din nefericire, el nu le are. Popa e tipul desăvârșit al artistului. Creează fiindcă simte necesitatea să o facă și nu fiindcă ar culege de acolo vreun beneficiu. În cuvântarea noastră dela vernisajul salonului, am ținut să menționăm impresionanta sa pânză: „Prizonierii sovietici”. E unul din puținele subiecte de război ale Salonului. Dar nu acesta și este meritul. Cele câteva capete de cioloveci, cu amărăciunea așternută peste figurile boțite de ruso-asiatici și peste umerii apăsai de vitregia soartei, sunt atât de bine redată încât, deprimarea lor radiază în jur accente de profundă tristețe. Ce admirabil artist dar totodată ce fin analist psihologic trebuie să fie autorul unei asemenea opere? Suferința omenirii de pretutindeni, poartă aici resemnarea cu specificul ei, de esență pur slavă. D-l Popa a știut să îmbine universalul cu localul și permanentul cu accidentul, pentru a da esențialul temei propuse, — durerea de totdeauna, filtrată prin tragedia unui moment. Să recunoaștem, — este o mare performanță. Oare ce lucrări splendide nu ne-ar da acest pictor dacă nu s'ar vedea chinuit în existența-i materială, agonisind pânea amară de toate zilele într-o costelivă funcțiune administrativă, în loc să se devoteze exclusiv artei sale? Răspunsul revine celor în drept.

Nu putem da uitării nici pe d. *Alexandru Clavel* (premiul *Ministerului Culturii Naționale*). Devotatul secretar al Academiei este și un iscusit artist, fin mănuitor al penelului și bogat în resursele paletelor. La temelia facturii sale se lasă simțită tradiția sănătoasă a artei clasice despre care am amintit și care la Iași, prin deosebire de alte centre, se păstrează cu sfințenie. D-l Clavel ni se prezintă foarte variat. „Naturile moarte” desvăluie gustul artistului în combinarea subiectului, în gradarea perspectivei și în utilizarea discretă a colorilor. Elocvente în această privință sunt „fructele”. Perele și merele din primul plan lasă simțită mustirea de subțiri și diafană. Peste promoroaca strugurilor din spate, se aștern umbrele fondului din care deabia mijesc, desăvârșind efectul artistic al asamblului. „Interiorul” cu femeia în albastru, are finețurile de tratare ale lui Bouguerau. Ar fi fost în avantajul pictorului dacă ar fi lasat la o parte pe „Mehmet Ali”. Cu tot desenul viguros, pânza afirmă spălăceli cu atât mai evidente, cu cât aparțin unui cadru mai vast.

În saloanele de mai sus reține atenția pictura d-lui *Otto Briesse* (*Hors Concours*), de curând numit profesor de pictură la Academie. Recolta d-sale din acest an nu e prea bogată. Un accent deosebit îl aduce „figurina”, tratată corect și în culori vii. Dar „mica vânzătoare” și în deosebi „peisajul” sunt sub nivelul obișnuit al creației artistului.

Despre pictura lui *Calinic Alupei*, nu avem dreptul să ne ocupăm. Cele câteva bucăți expuse aparțin începuturilor și au fost culese de pe la amatori, fără de consimțământul artistului, el aflându-se în momentul de față pe front. Pânzele au fost prezentate mai mult ca o completare a producției moldovenești decât ca un document autentic al temperamentului artistului a cărui putere creatoare este îndeobște cunoscută.

D-l *Eusebiu Mironescu*, deși foarte tânăr am putea spune aproape un debutant, a obținut premiul „*Fundației Ferdinand I*”, cu ale sale „maici în rugăciune”, admirabile ca atmosferă de reculegere și cu un „portret” care fixează cu multă gingășie naivitatea copilăriei.

Un cuvânt de caldă prețuire aducem d-lui *Mihai Mitache*. Tratarea d-sale viguroasă și originală se impune cu resurse multiple, atât în peisagiu cât și în naturile moarte. Verdele profund are ceva din Patrașcu. Dar peste tonalitate, pictorul păstrează o interpretare personală care este numai a d-sale. Lucrările d-lui Mitache au și adâncime și relief („serviciul de cafea”), dovedind un profund simț al planurilor și o veșnic atentă observație.

Și în anul aceasta producția feminină e importantă și de multeori, izbutită. D-ra *Nelli Știubei* (premiul *C. Panaiteanu*), ne prezintă un autoportret remarcabil prin linia sa de sinteză. Artista afirmă alese însușiri de desenatoare în „clobanașii” precum și calități de coloare în „florile” care vibrează de zburda polichromiilor bogate. D-na *Rodica Suruceanu-Toma* (premiul *Societatea Apelor*), vădește o constantă preocupare pentru compoziție, dar e păcat că încarcă uneori prea mult pânza. Așa, remarcăm într-una din florile d-sale inutile reflexe de oglindă. Ele sustrag atenția dela elementul esențial. D-ra *Eugenia Iftodiu*, expune numai peisagii dar, îndeajuns de originale pentru a fi adus autoarei, premiul *Gh. Șiller*. „Cap de moșneag” al d-nei *Alexandrina Stavăr* amintește de alte succese ale artistiei. „Condurașii” în schimb, deși veseli și luminoși, sufăr din cauza lipsei de reliefare. D-na *Carmen Gasparovici* ne dă două portrete în albastru. Autoportretul prezintă și calități de compoziție. Florile d-nei *Florica Crețulescu*, schițează teme delicate de coloare. D-na *Elvira Ene*, nu e mai prejos de arta soțului ei.

Diferitele alte genuri sunt reprezentate de către d. *Alexandru Ionescu-Iași* (premiul *Municipiului Iași*), care are incursiuni strălucite în domeniul desenului în peniță și a gravurii. D-sa ne dă un foarte sugestiv peisagiu bucureștean, — „podul dela Tribunalul București”. E o acuaforte cu indiscutabilele calități de linii și perspectivă. D-l Ionescu este un desăvârșit desenator, ceea ce i-a adus un angajament recent la Banca Națională pentru executarea tiparelor hârtiei-monedă.

Decorativul este înfățișat cu brio de d. *T. Kiriacoff* și *E. Boușcă*. Producția celui din urmă e mai săracă decât în alte dăți, artistul fiind mobilizat încă dela începutul războiului. În schimb d. Kiriacoff ne aduce alături de schița panoului expus la expoziția din Chișinău, și două peisaje

caracteristice din capitala Basarabiei, mărturisind predilecții pentru interpretarea arhitectoniceii bisericești.

Arta statuară se menține și de astădată pe aceleași culmi înalte. „Femeia la baie” a d-lui profesor *I. Mateescu* (*Hors Concours*), înregistrează cu profundă veracitate fiorul primului contact cu apa. „Cap de expresie” ascunde o lume de voință în arcada puternică a sprâncenelor, iar bustul lui Iacob Negruzi are evidente calități portretistice. Talentatul *Richard Hette*, care a obținut în acest an *Hors concours*-ul, prezintă o fină statueta feminină, în care nu știi ce să admiri mai mult, — adevărul liniar, grația mișcării sau avântul compoziției. D-l *V. Gheorghiu* se face remarcat prin basso-reliefuri, — portretele *I. P. S. Mitropolit Irineu* și al artistului, — izbutind într'un gen greu care presupune știința perfectă a planurilor și a interdependenții lor. Cele două busturi ale d-lui *C. Gheorghiu* (premiul *Academiei de Muzică*), au mai fost expuse la expoziția de sfârșit de an a Școlii, în 1942, când am pronosticat tânărului absolvent o carieră frumoasă în cazul că va depune o muncă susținută pentru desăvârșirea artei sale.

Dar surpriza cea mare în sculptură ne-a rezervat-o d. *Ion Irimescu* (premiul *Ministerului Culturii Naționale*). Noul profesor al Academiei dovedește întinse resurse de creație. D-sa cultivă cu același succes, portretul, capul de expresie și nudul. În masca d-lui avocat *Vasile Prelipceanu*, artistul a știut să surprindă expresia voluntară a gurii. „Capul de ostaș” a cărui semeție dărză tresare subț casca de fier a luptătorilor frontului, e un document de observație temeinică; e o impresiune culeasă acolo, în vârtoarea de fier și de foc a mării înclătări, la care d. Irimescu a luat parte activă chiar dela începutul războiului. Remarcabil între toate este „torsul” feminin, în mărime naturală. E atâta siguranță în execuție, atâta viață caldă a liniilor, atâta perfecțiune, încât ele se apropie de arta statuară contemporană, a Germaniei național-socialiste, în fruntea căreia stă un *Georg Kolbe* și un *Arno Brecker*.

Spațiul nu ne permite să cuprindem absolut toată producția salonului. Avem regretul deci să trecem peste unele opere demne de o mai atentă prețuire. Severa selecțiune a juriului care a respins din 74, 24 de artiști și din 220, 76 de lucrări, este o cheazășie că ceea ce s'a expus, să merite să figureze în Salon.

Mai toți expozanții sunt bine cunoscuți printr'o îndelungă sau rodnică activitate, *Pia Căpșuneanu-Massaci*, *Victor Cicherschi*, *Dimitrie Crudu*, *Virginia Cusin*, *Raphael Galin*, *Manuel Gliga*, *Dimitrie Hlihor*, *Vasile Hudici*, *Eugen Ispir*, *Ioana Jurgea*, *Viorica Niculescu*, *Ion Peiu*, *Suzana Popa*, *Gavril Remmer*, *Marie Jeanne Sion-Gropa*, *Adrian Secoșanu* și *Teodorescu-Bădia*, vin să completeze cu opera lor, bogăția panourilor acestui an.

Evident, s'au lasat sfrecurate pe ici-colo mici imperfecțiuni asupra cărora juriul a închis, binevoitor, ochii, ca o încurajare de viltor. Dar nici căieri nu s'au înregistrat scăderi masive care să poată aduce vădite înegurări

atmosferei senine a salonului. Cu drept cuvânt putem afirma că manifestarea artelor noastre plastice corespunde nu numai pretențiilor oricărei Expoziții, dar și calității unui salon de reprezentativ al Moldovei și al simțului ei estetic de totdeauna.

Sunt începuturi care, odată cu drumurile ce le deschid, înfățișează și o biruință anticipată. O asemenea biruință e cea înregistrată de tânărul salon al plasticei moldovenesti, asigurându-i de pe acuma o strălucită existență viitoare.

G. A. CUZA

CRONICA DRAMATICA

PRIMA PARTE A STAGIUNII TEATRULUI NAȚIONAL

„Ce este critica? E Voltaire, tratând pe Shakespeare de sălbatec. E Lessing neînțelegând pe Werther și pe Goethe. E Schiller, rostindu-se împotriva liricei genialului Bürger. Câteodată, o nime-rește și critica. Dar în cazul acesta: ce mai este nevoie de dânsa. Operele trăesc, fără critici“.

A. C. CUZA

Tocmai spre a nu ne încadra în cei vizați de subtila ironie a acestui motto, nu este în intenția noastră a adopta în această cronică o postură pretențioasă de critic infailibil în materie teatrală, mai ales că oamenii ce robotesec în preajma scenei („genus irritabile“ prin definiție) sunt cei dintâi care aprobă constatarea de mai sus.

Vrem numai să folosim popasul prilejuit de Sărbători și mai ales pășirea într'un an nou, spre a arunca o privire retrospectivă asupra activității din prima parte a stagiunii Teatrului Național ieșan.

Intotdeauna sfârșitul unui an înseamnă culmea unui urcuș, de pe care se cade să contemplăm drumul străbătut. Înainte de a porni pe cărarea deschisă în necunoscut a noului an, ne revedem cele înfăptuite, spre a aduna din realizarea lor putere și avânt pentru viitor.

De aici, bilanțurile obligatorii la sfârșit de an, în toate domeniile. Dacă în literatură, pictură, muzică, etc. se poate prea bine închea o ase-

menea dare de seamă închisă în cele 12 luni din calendarul răsfirat în vânt zi de zi, în materie de teatru anul ignorează regulile cosmografiei.

Anul teatral se deschide odată cu bogăția toamnei, în lunile podgoriei și ale gutuilor, spre a trage cortina în preajma căldurilor cari pânguresc cireșele.

Teatrul este legat de iarnă, așa cum vilegiatura e legată de vară, iar primenirea anilor cade asemeni cezurei hexametruului, la mijloc de stagiune.

Așa dar, dacă nu putem vorbi de un bilanț anual, avem posibilitatea să trecem în revistă cele realizate în prima parte a stagiunii. Și cum ziua bună se cunoaște de dimineață...



În viața unui oraș de provincie (fie el chiar capitală a Moldovei), cu manifestări culturale limitate și cu educarea cetățeanului și mai ales a tineretului lăsată pe seama cinematografelor și a turneelor din capitală (acele turnee anunțate prin surle și placarde, uriașe ca formă și prezentare!) Teatrul Național are un rol din cele mai importante.

Suntem cu toți convinși de pedestalul pe care trebuie situat un asemenea amvon, așa că nu mai e nevoie să mai insistăm. Trebuie să relevăm însă, că — din fericire — anul acesta ne-a adus o accentuare a drumului impus unui teatru oficial și prin aceasta, o sporire a teatrului nostru.

Naționalul a trecut în plin centrul atenției și preocupărilor intelectualilor ieșeni. Nu mai este o instituție izolată unde se lucra după inspirații personale, fără a păstra contact cu cercurile de cunoscători și cu necesitățile comandamentelor superioare.

Anul acesta, se pare că se realizează și înlăturarea acelei dileme: Teatrul Național face educarea masselor prin spectacole ce nu satisfac cotelile administrației, sau dă publicului ceea ce cere, indiferent de calitate, pentru a se aduce bani la casă?

În decursul anilor, Teatrul a oscilat mereu între aceste alternative.

Acum, deși se oferă spectacole ce nu dăunează prestigiul artistic, se pare că rețetele sunt deosebit de mulțumitoare. Poate că în modul acesta se vor putea umple golurile financiare din trecut, în ceea ce privește capitolul montări.

Rezolvarea acestei probleme și complectarea direcției de scenă ar asigura teatrului o activitate fără nici o lacună.



Chiar de la deschiderea stagiunii, bătrâna sală străjuită de bronzul lui V. Alecsandri a cunoscut un suflu tineresc și o afluență de zile mari.

Prefațată de verbul plin de avânt al d-lui prof. Gh. Cuza, această sta-

giune s'a deschis sub cei mai buni auguri și tinde a integra Teatrul Național în locul cuvenit.

Trebue să însemnăm și aici sprijinul acordat de d. prof. I. Petrovici — ministrul culturii naționale și al artelor — care vădește încă o dată dragostea sa statornică pentru lașul spiritual, precum și sânguința scriitorului D. Iov, integrat în năzuințele locale ca orice bun moldovean.

Așa precum a subliniat d. prof. Gh. Cuza în cuvântul ținut la deschidere, poetul Iov a readus tradiția național-creștină în templul în care aceste tradiții își găsesc un loc firesc.

Rămâne ca noul director să persevereze pe linia trasată, pentru a se înscri în galeria marilor înaintași care și-au legat numele de acest teatru.

* * *

După prezentarea d-lui Gh. Cuza, care a evidențiat sensul operei lui Al. Davilla și valoarea ei, cortina s'a ridicat pe primul act din Vlaicu-Vodă. Versul impecabil dăltuit, a răsunat din nou în sala cu ornamente de aur, găsind ecou mai mult în suflete decât în acustica sălii. Fresca desprinsă din sbuciumata istorie a Țării Românești este viabilă și în zilele noastre. Au dovedit-o aplauzele culese de unele tirade ce se integrează în actualitate.

Montarea — deși cu sforțări mari, dovedite mai ales de unele improvizări — a fost la înălțimea textului, cu excepția costumelor. Lipsa de mijloace financiare poate fi o scuză pentru cel dintre culise, dar spectatorul nu o admite.

Vlaicu-Vodă a prilejuit d-lui Aurel Ghișescu reluarea unui rol care a însemnat o trainică realizare pentru d-sa, cu aceeași vigoare de altădată. Alături de d-sa d-na Gina Sandri a subliniat cu bogata-i experiență scenică și profundul simț al versului aspidic și trufaș, caracterul Doamnei Clara.

Proaspătă și plină de farmec tineresc, d-na Petronella Popescu în Domnița Anca; corectă d-na Otilia Loghin în Pală, dovedind temeinica studiere a rolului.

Din restul distribuției, d-nii Șt. Ciubotărașu, Gică Popovici, D. Hagiac, C. Sava, Anton Dumitrescu, etc.

Piesa a făcut săli pline, astfel că nu a făcut numai un succes de prestigiu.

A urmat tot o lucrare originală, pe cât de cunoscută pe atât de savurată: „Scrisoarea pierdută” a lui I. L. Caragiale.

Opera a fost disecată din toate punctele de vedere și de condee diferite, astfel că nu era nevoie de nici un fel de prezentare. Merită subliniată doar veșnica tinerețe a satirei lui Caragiale și înțelegerea ei de către spectatorii de astăzi.

Pentru direcția de scenă nu a fost ușoară montarea piesei, deoarece e vorba de o operă literară atât de cunoscută, încât multe replici au intrat

în circulația publică și de tipuri definitiv fixate. Spectatorul intră în sală cu expresiile lui Caragiale pe buze și cu personajii bine trasate în memorie.

În montarea din acest an, Teatrul nostru Național și-a făcut un prim merit din a se fi menținut pe linia tradițională, începând dela decoruri până la interpretare. Actorii noștri au prezentat un Caragiale oarecum moldovenizat, dar care și-a păstrat autenticitatea. Debitul verbal al personajilor a fost atenuat întrucâtva de vorbirea domoală caracteristică moldovenilor. Prin aceasta însă, verbul a căpătat poate mai multă greutate.

Toți actorii s'au străduit să fie pe linia de șarjă a piesei, șarjă amară, așa cum a știut Caragiale s'o zugrăvească.

D-na Eugenia Protopopescu în Jolița a realizat scene frumoase, dar unele inegalități au stricat unității de interpretare. D-sa avea absolută nevoie de un director de scenă, care să-i urmărească jocul, spre a-i imprima variație și a-i da altă factură decât aceea a comportării lui Pristanda sau Cașavencu. Era însă cea mai indicată pentru acest rol.

Partenerul d-sale, d. Hagiac a fost mai aproape de rol decât altădată. Îl ajută mult rutina teatrală și îl impun unele scene reușite. D-l Anton Dumitrescu dublând rolul prefectului, a știut să exploateze mai bine textul bogat al rolului și să sublinieze situațiile.

În cetățeanul turmentat, d. C. Ramadan a reluat un rol pe măsura talentului d-sale, prezentând un turmentat specific temperamentului său. Nu l-a uitat însă pe lăncu Brezeanu în unele gesturi, ca acel joc al mâinilor care nu nimeresc buzunarul, de exemplu. Dacă în scena întrunirii a ieșit prea mult în prim plan, dăunând acțiunii și textului debitat de oratori, aceasta se datorește în mare parte și publicului, care îl urmărește mereu pe Ramadan, așteptând numai îndemn la răs.

Din restul distribuției notăm pe d-nii C. Sava, Remus Ionașcu, N. Meicu, Gică Popovici, Miluță Gheorghiu, etc.

Figurația s-a mișcat prea convențional.

În general, un spectacol comemorativ reușit, care a cinstit cum se cuvine memoria lui I. L. Caragiale.

* * *

Directorul de scenă Aurel I. Maican și-a făcut intrarea în actuala stațiune cu ciudata comedie melodramatică a lui Gherardo Gherardi: „Calul năzdrăvan”. Deși cunoscută din turneul trupei Maria Filotti de acum câțiva ani, piesa s'a bucurat de săli pline și de o frumoasă primire.

Conflictul dintre adevăr și iluzie — poate prea mult accentuat de autor — dă naștere la o intrigă plăpândă, urmărită mai mult pentru sbuciumul interior din suflăte, decât pentru vioiciunea ritmului ei.

Aurel Maican a garantat o unitate de interpretare și integrare în atmosfera generală a piesei, cum ne-ar place să remarcăm la toate spectacolele.

Distribuția a reunit experiența bogată și talentul matur al d-nei Gina

Sandri în Lory, cu in experiența dar vigurosul talent al tânărului Ionescu-Gion. Debutantul acesta a adus ceva inedit și original, care a surprins în mod plăcut, deși pe alocuri depășea chiar linia melodramei. D-sa a știut să fie inocent dar și insinuant, duios și totodată răutăcios.

Creația lui Ionescu-Gion îi deschid perspective frumoase, bine înțelese dacă își va emenda exagerările romantice ale debutului.

Au mai contribuit la succesul piesei d-nele Silvia Ionașcu, Aurora Ardeleanu și d-nii I. Lascăr, D. Hagiac, N. Meicu, Remus Ionașcu, etc.

Admirabile, decorurile lui Th. Kiriacoff.

* * *

Un alt reprezentant al literaturii italiene, Luigi Antonelli, a fost prezent prin comedia „Insula fermecată”, care tratează interesant o concepție veche despre viața omenească. Din cauza tendinței simboliste a autorului și a amănuntelor care copleșesc firul acțiunii, se pare că publicul nu a sesizat intențiile de fină ironie și filosofare ale autorului, mărginindu-se să urmărească doar anecdota. De aceea piesa nu a pătruns în lumea din afara scenei.

D-l Aurel Maican a adus și în această montare un aport prețios în ceea ce privește omogenitatea distribuției și servirea textului. În fruntea distribuției Tudor Călin și d-na Otilia Loghin au realizat maximum din ceea ce le putea oferi piesa, săracă în efecte și posibilități de exprimare. Au fost secondăți de d-nele Eliza Nicolau, Petronella Popescu și d-nii I. Lascăr, Gh. Loghin, etc.

* * *

„Acolo departe”, roman dramatic de d. Mircea Ștefănescu se inspiră din banalul vieții, acel banal care constituie și elementul veșnic al existenței. Autorul „Comediei Zorilor” se dovedește și de astădată un abil mânuitor al replicii, fin analist și interesant tocmai pentru că nu caută aceasta.

În rolul lui Șilviu, D. Ionescu-Gion a știut să accentueze subtilitățile teatrului, conturând personagiul a cărui siluetă rămâne neprecisă din creionarea autorului. Cu acest rol, d-sa s'a dovedit încă odată un creiator de tipuri, așa cum se căuta de mult pentru teatrul nostru.

Impresionant pentru cei care i-au înțeles jocul, d. C. Ramadan în bătrânul Iancu.

D-na Petronella Popescu în rolul Ioanei, a adus exuberanță, duioșie și mult suflet.

Urmează N. Veniaș, St. Ciobotărașu, N. Șubă, R. Ionașcu. St. Dănciulescu, C. Protopopescu, etc.

* * *

„Intimii noștri” de Victorien Sardou a prilejuit mai mult o punte între spectacole și totodată o ocazie de destindere pentru public.

Piesă fără de pretenția adâncirii unei probleme pe făgașul analizelor psihologice, „Intimii noștri” s'a dovedit a fi pe gustul marelui public. Direcția de scenă a d-lui C. Ramandan a avut aportul d-lor Gică Popovici, N. Meicu, D. Hagiac, Dăncinescu, C. Sava, Radvanschi și al d-nelor Margareta Baci, Virginica Bălănescu, etc.

* * *

O piesă care a prins de asemenea în marele public a fost desigur „Napoleon și femeile” de Giovachino Forzano.

Din viața atât de interesantă a marelui împărat, autorul a ales trei episoade, galante în aparență, dar pline de dramatism în fond. Piesa lui Forzano ridică puțin poleiala împărătească și discret ne permite mai mult să ghicim drama marilor oameni. Piesa spune exact atât cât trebuie, spre a lăsa pe spectator să tragă concluzii. Din cele trei episoade, care nu au fost deloc alese la întâmplare, reiese tristețea gloriei, jertfa pe care ți-o impune ea și apoi sfârșitul, care nu face deosebire între împărat și omul de rând. Piese aceasta creiază o atmosferă de simpatie pentru sbuciumul sufletesc al lui Napoleon.

Montarea a arătat ce poate face un pictor scenograf de talent, chiar atunci când nu dispune de mijloace materiale. Remarcăm în special cele trei cortine, care prefațează actele, familiarizând pe spectator cu atmosfera piesei.

D-l Miluță Gheorgiu în rolul lui Napoleon a jucat corect, reținut, ceea ce i-a asigurat un succes frumos. Familiarizat cu anumite ticuri ale împăratului, d-sa a redat discret tumultul sufletesc al personajului, fără stridențe și efecte eftine. Cele trei pasiuni ale împăratului au fost întruchipate de d-nele Eugenia Protopopescu, Any Braeschi și Silvia Ionașcu. Au mai jucat d-nii Șt. Ciobotărașu, Ionescu-Gion, Dăncinescu și d-nele Felicia Teodorescu, Elena Foca, etc.

* * *

Revenind la dramaturgia autohtonă, s'a reprezentat „Chemarea codrului”, poveste vitejească de G. Diamandy, piesă cunoscută mai ales dela teatrul-radio.

Insufletind un episod de pe vremea domniei lui Vodă-Rareș, autorul reușește să ne prezinte virtuțile eterne ale acestui neam, veșnicul străjer viteaz dela porțile Răsăritului.

În rolul lui Ion Iță s'a evidențiat d. Hagiac, iar d-na Eugenia Protopopescu a înscris o frumoasă creație în eroina plină de curaj și avânt. Distribuția mai cuprinde pe d-nii C. Sava și d-nele Gina Sandri, Felicia Teodorescu, Silvia Ionașcu, etc.

Direcția de scenă a d-lui Aurel I. Maican a știut să unească toate elementele pentru a reda atmosfera curat românească desprinsă din hronici.

„Chemarea codrului” e un spectacol de veșnică actualitate și apropiat sufletului românesc de totdeauna.

* * *

După fugara trecere în revistă a spectacolelor prezentate până acum pe scena Naționalului moldovenesc, ne exprimăm convingerea că avem în curs de desfășurare una dintre stagiunile cele mai bogate și complete, menită să aducă sporirea prestigiului teatrului ieșan.

Între timp, în lumea de iluzii și reflectoare se muncește intens pentru viitoarele premiere, așa cum o recomandă trecutul acestui așezământ românesc și datorită ceasului de față.

AUREL LEON

CRONICA EXTERNĂ

UN SINGUR ȚEL : ÎNFRÂNGEREA TOTALĂ A BOLȘEVISMULUI

Poziția geo-politică a României, aici la granița răsăriteană a Europei, în spațiul de ciocnire al intereselor latinității și pan-slavismului expansiv, a imprimat o notă caracteristică întregii sale evoluții politice. Apropiat prin legăturile de sânge de Roma imperială, pe deoparte, iar pe de altă parte în permanență atent la tendințele de năvălire spre Vest ale vecinului coborât din stepele asiatice, poporul român a avut de jucat un rol deosebit de dificil, spre a se menține în echilibru în acest punct și spre a-și asigura, printr-o politică înțeleaptă, securitatea și integritatea teritorială.

Veacuri dearândul, mica națiune din inima Carpaților a trebuit să înfrunte cu eroism de legendă, viforurile care se abăteau din toate părțile asupra centrului Europei. Istoria noastră, scrisă cu jertfa sângelui, stă mărturie a zbuciumatei rezistențe românești, supusă tuturor capriciilor hoardelor năvălitoare. Dar nimeni nu ne-a clintit. Am fost aici, am rămas aici și vom rămâne pe acest pământ sfințit al strămoșilor unui neam, ce vrea cu tărie, să-și croiască un viitor demn de forța lui morală.

Îndărjita așteptare a Românilor și acceptarea eroică a îngenunchierilor, n'a fost zadarnică, pentru că în sfârșit a sosit ceasul marelor răfuei. Deși, — în anumite împrejurări, — conducerile trecute ale Statului au manifestat oarecare predispoziții sentimental admirative, pentru concepția ideologică a Moscovei, poporul însă, s'a menținut neînduplecat, pe linia tradiției sale, potrivit experiențelor politice cu iz de anarhie. Niciodată el n'a putut subscrie la o răsturnare a valorilor, datorită unui sentiment de proprietate prea dezvoltat, pe care l-a afirmat întotdeauna. Și acest lucru a

determinat conduita politicei noastre externe, în concordanță cu interesele și aspirațiile majorității naționale.

Deaceea, când la 22 Iunie 1941 s'a sunat chemarea la arme, am fost cei dintâi prezenți, neînfricați și nerăbdători să lichidăm pentru totdeauna obsesia slavă.

Nu puteau fi uitate umilințele la care fuseseră supuși din lăcomia și nesinceritatea Moscovei.

În fața noastră au stăruit poruncitor dovezile că vecinul din răsărit nu putea fi sincer, sub niciun raport, cu noi. Rusia ne-a fost în întreg decursul istoriei, un adversar neînduplecat, fie că a fost țaristă, democrată, socialistă sau comunistă, pentru că bastionul românesc a constituit, oricând, o piedică serioasă, în calea împlinirii testamentului lui Petru cel Mare, pe care toate regimurile moscovite, l-au luat drept punct de reper, atât în perspectiva europeană cât și în cea asiatică.

Încă dela începutul veacului al XVIII-lea Moscova își afirma scopurile imperialiste, scopuri concretizate și sprijinite de Petru cel Mare. În testamentul său, fostul Țar al Rușilor hotărăște categoric îndatoririle urmașilor săi la cârma țării :

„Eu am găsit Rusia un pârâuț și o las un râu mare. Iar moștenitorii mei vor face-o mare întinsă, hotărâtă de a face să rodească Europa ce stârpită și valurile ei se vor revărsa peste toate stavilele ce s'ar ivi, nicaiva mâni slăbănogite a pune în potrive lor, dacă însă urmașii mei vor ști a îndrepta direcția lor; pentru aceasta dar eu le las lor instrucțiunile următoare care le recomandule la a lor luare aminte, ca să le păzească cu statornicie”.

Și mai departe :

„A se întinde neîncetat (Rusia) către Nord pe marginea Mării Baltice și către Sud pe marginea Mării Negre. A se apropia cât mai mult de Constantinopole și de India, că acel ce va stăpâni acolo va fi *adevăratul stăpânitoriu al lumii*. A pune stăpânire pe Marea Baltică”.

Pentru observatorul atent, țelurile urmărite astăzi de Kremlin sunt în concordanță cu prescripțiile testamentului acelui Țar, care a voit să deschidă fereastra Rusiei întunecate, spre Europa.

Prezența trupelor sovietice în Orientul mijlociu, în Iran și în Irak constituie, în adevăr, unul din punctele testamentare, pe care bolșevismul l-a putut realiza, numai grație complicității inconștiente a Marei Britanii, ce și-a dat prea cu ușurință consimțământul, la cererea lui Stalin, — sub pretextul creierii unei noi căi de aprovizionare,—de a se instala în Golful Persic.

Alăturarea României la cruciada împotriva barbariei și întunericului, privită sub acest aspect,—trebuie luată ca un act de adânc simț al realităților și de admirabilă orientare politică. Ce ar însemna pentru noi o Rusie victorioasă și puternică, se știe prea bine. Reexaminând situațiile prezente

și perspectivele ce se desprind din evoluția faptelor politice, militare și economice, am pus la dispoziția Europei, întreg potențialul nostru de forță și de energie.

Și nici atunci când conjunctura europeană ne-a silit, în trecut, să fim aliați cu Rușii, ei n'au fost sinceri față de noi. E destul să amintim numai unul din aceste cazuri, pentru a întări susținerile în perversitatea colosului slav.

În 1877, Gorgiakoff, ministrul de externe al Rusiei, răspundea lui Ion C. Brătianu la aluzia că Moscova ne garantase frontierele, în urma acordului semnat, din nevoie, între cele două țări :

— „Da. Le-am garantat față de alții, nu față de noi”, — ceea ce înseamnă că sub niciun motiv Rușii nu renunțau la aspirațiile lor imperialiste.

Cine își mai mai face astăzi iluzia că după războiul acesta crucial, în cazul unei victorii a aliaților, ceea ce ar echivala cu desființarea continentului european — Londra sau Washingtonul vor reuși să impună un echilibru de forță ? După planurile anglo-saxonilor, mărturisite de d. Eden, ministrul afacerilor străine al Marelui Britannie, în lume ar urma să rămână numai trei mari puteri, care să dispună de armată și de soarta statelor mici. Este lesne de înțeles deci, la ce tratament ar fi supuse micile națiuni, care în setea lor de libertate, s'au încumetat să-și încrucișeze spadele pe câmpul de luptă.

În Europa ar exista o singură putere : Rusia. Sub egida și spiritul regimului moscovit s'ar proceda la o reorganizare a continentului, dat fiind că în ce privește o intervenție din partea britanicilor este prea greu de imaginat, tocmai din imposibilitatea materială ca Londra să-și facă respectată influența, atunci când se va statornici armonizarea intereselor anglo-saxon-moscovite. Cât despre Statele-Unite nu mai poate fi vorba. America angajată în Extremul-Orient,—războiul cu Japonia va fi de durată,—nu va avea posibilitatea și nici forța morală să-și spună cuvântul.

Dar problema trebuie privită și din alt punct de vedere, din acela al scopurilor marilor capitaliști evrei. Nu se neagă acum nici în anumite cercuri politice, că războiul a fost deslănțuit de internaționala iudaică, nerăbdătoare să-și atingă țelurile talmudice.

Conducerea din Wallstreet, are tot interesul să sprijine din răspuțeri pe ruși, să câștige războiul, chiar cu sacrificarea Angliei conservatoare, spre a-și asigura dominația mondială. Numai o Rusie victorioasă ar prezenta șansa cea mai fericită, pentru împlinirea năzuințelor poporului lui Israel.

Dacă Marea Britannie își mai închipue, sau mai nutrește speranța că ar fi în stare să stăvilească revărsarea anarhiei bolșevice, asupra continentului și chiar asupra Albionului, se înșală amarnic. Nimic n'ar mai putea zăgăzui desmățul comunist, care ar cuprinde și sufoca civilizația europeană, mai ales când în spatele lui ar dirija oculta din Wallstreet. Soarta Angliei este pecetluită la fel cu cea a Continentului, în eventualitatea că barbari

stepelor, ar obține printr'o minune,—cu șanse minime, de altfel,—o schimbare a războiului.

Reichul german veghează, ca Europa să nu cadă pradă furiei instincțelor deslănțuite ale hoardelor mongolice. Și alături de Germania stă de strajă neclintită România, care a reamintit încă odată popoarelor europene, cu prilejul recentei vizite a Mareșalului Conducător la Cartierul general al Führerului, voința de a duce lupta până la capăt și de a apăra civilizația, așezându-se astfel în conștiința Europei noi.

Fiindcă Europa trebuie apărută. Londra nu o va putea salva dela distrugere, iar toate planurile de reconstrucție pe care le întocmește în diferite comitete și consilii, precum și propaganda pe care o desfășoară în acest sens, nu se rezumă decât la o dialectică a sofismelor.

TUDOR DĂSCĂLESCU

CRONICA IUDAICĂ

CARTEA KAHALULUI

**Despre melamezi, adică despre dascălii jidani și despre
învățătura jidanilor în general**

CAP. XIII

Anul școlar la melamezi se împarte în două semestre. Vacanța între ele ține lunile Nisan (Aprilie) și Tișre (Septembrie), adică în epoca paștelui și a anului nou. După ce a strâns în timpul vacanței cu ajutorul feluritelor recomandării ale bunicelor, mătușelor, rudelor și servitorilor, câți elevi i-a fost posibil, sau când a atins numărul fixat de părinții elevilor, melamedul își începe lecțiile zilnice dela orele 9 dimineața până la orele 9 seara, cu excepția zilelor de sabăș și cu excepția sărbătorilor, când hederul face pauză.

Este greu să se clasifice cu exactitate aceste instituții, după studiile predate și nu se poate face decât o descriere superficială în general, trecându-se peste amănunte și accentuându-se deosebirile evidente. Le vom grupa așa dar în patru categorii: 1. *Darkü-melamezi*, predau ce-titul; 2. Vin la rând, acei care predau principiile *Humeșului* (Cele 5 cărți), cu traducerea în jargon jidovesc și cu comentariile respective. 3. Cei care predau principiile talmudului cu comentariile respective; 4. În sfârșit, cei care explică talmudul, cu diversele comentarii și cu codul legilor. Unii dintre hederii de diverse categorii se dedică aristocraților, iar alții plebei; și după modelul tatălui plebeian care nu râvnește la onoruri, ori la un loc deosebit în sinagogă, la fel și fiul nu râvnește să stea pe aceiaș bancă, lângă băiatul aristocratului. O astfel de profanare, după cum s'a văzut, este foarte rar admisă în lumea jidovească.

Obişnuit, învăţătura la hederii din prima categorie ţine 5 până la 7 ani; la cei din a doua categorie 7 până la 10 ani; la cei din a treia categorie 10 până la 12 ani; în sfârşit, în a patra categorie, studiile ţin până în clipa căsătoriei elevului şi chiar după, dacă mijloacele de existenţă i le asigură părinţii săi, ori cei ai nevestei sale.

Dar nu trebuie să se creadă că un jidănaş trimis într-o şcoală, rămâne acolo până când îşi însuşeşte o anumită învăţătură, în raport cu totul altfel. Şcoala şi melamezul sunt schimbaţi în fiecare semestru, în aşa fel că jidănaşul îşi primeşte învăţătura, în majoritatea cazurilor, cam în douăzeci de şcoli diferite.

Plata melamedului pentru lecţii, diferă şi depinde după averea părinţilor, dela 3 ruble până la 150 de ruble pe semestru. Numărul jidănaşilor în şcoală este totdeauna în raport cu vârsta lor; în şcolile din prima categorie sunt până la douăzeci de elevi şi cu cât se înaintează în celelalte categorii, numărul descreşte. Ar fi greu să se urmărească la melamezi o metodă anumită de predare, fiindcă nu au nici una. Ei urmează o rutină antideluviană, care pedagogiceşte nu spune nimic. Cetitul se predă, cu alfabetul tipărit în cartea de rugăciuni. Studiile se mărginesc la cele cinci cărţi ale Bibliei, comentându-se textele în felul general admis pentru comentariile talmudice. Institutorii talmudici elementari, care de obicei nu ştiu decât să cetească o singură carte, nu-şi bat capul în tot timpul carierii de melamezi cu altceva, deoarece schimbă elevii în fiecare semestru. Melamezii din ultima categorie cu toate că sunt mai buni cunoscători ai talmudului, sunt rar făcuţi rabini, fiindcă dacă s'ar fi socotit capabili, nu ar fi admis să rămână melamezi. Examenele elevilor se ţin obişnuit într-o zi de sabăş. Jidanii liberi de orice alte îndatoriri în zilele de sabăş, îşi ascultă fiii, ori poftesc un examinator şi după ştiinţa jidănaşilor, apreciază ştiinţa melamezilor. Hederul va fi aşezat în colţul cel mai infect, numai să se găsească aproape de locuinţa elevilor. Predarea scrisului şi a calculului matematic, nu intră în programul melamezilor. În acest scop, există în fiecare oraş, dascăli speciali, care călătoresc dela şcoală la şcoală, ori sunt invitaţi în casele elevilor, câte o oră pe zi. În anumite şcoli, potrivit dorinţei părinţilor, sunt chemate persoane care ştiu limbile rusă, germană şi franceză şi melamezii nu numai că nu se împotrivesc, dar chiar cooperează într-o anumită măsură. Orfanii de tată şi de mamă primesc învăţătura gratuit, în aşa zisele *talmud tora*. Aici, în comparaţie cu şcolile, numărul elevilor creşte, ajungându-se până la 50-60 şi chiar mai mulţi elevi.

Dascălii din aceste şcoli sunt plătiţi din fondurile, strânse pentru opere de binefacere, de comunitate. Întreţinerea elevilor, chiar când li se acordă o anumită asistenţă, este atât de precară, încât cerşetoria devine mijlocul principal de a se soluţiona problema. „Eşibotele” şi „Klausurile” se utilizează pentru acei, care şi-au început studiile în hedere şi au rămas fără mijloace materiale mai târziu, din pricina sărăciei părinţilor.

În cazul acesta, jidănașul părăsește localitatea de naștere și se duce în orașul cel mai apropiat, unde intră într'un „eșibot” ori un „klaus”. Felul ciudat în care sunt hrăniți jidănașii aceștia, umple de mirare: ei mănâncă după zile, adică fiecare dintre elevi, în fiecare zi a săptămănei se duce într'o altă casă, unde-și primește hrana.

În „klausuri” și „eșiboturi”, în anumite localități, dascălii sunt plătiți, din fondurile strânse de societățile de binefacere. De obicei elevii învață fără ca nimeni să-și bată prea mult capul cu educația lor.

Ei sunt stimulați la studiu de grijile clipelor prezente și de frica viitorului care-i așteaptă. Elevii „eșibotelor” intră de obicei prin căsătorie, în familiile plebeene, cum ar fi cele ale cizmarilor, croitorilor, pălărierilor, etc., care se arată foarte mulțumiți să atragă un astfel de specimen în mijlocul lor, pentru a înoblia sângele posterității lor. Este dela sine înțeles că elevii care au făcut cele mai mari progrese la învățătură, sunt căutați ca gineri de familiile cele mai bogate. Primit în familia socrului care-l întreține, jidanul-elev continuă să învețe în „klausuri”; dar când nevoia îl obligă să câștige pâinea a lor lui, ne fiind pregătit pentru nici o meserie, se face melamez.

Acel dintre ei care după studii îndelungate, care au ținut ani și ani, se remarcă prin rabdare, caracter, purtare bună și capacitate, primește po-recla de *Ilui*, și este de obicei căutat de familie aristocrate. O soție cu un act dotal bogat îl așteaptă și adeseaori, la scurt interval de timp i se oferă și situația de rabin.

(va urma)

Trad. de I. FR. BOTEZ

ÎNSEMNĂRI

24 IANUARIE, ZIUA TUTUROR UNIRILOR ROMÂNEȘTI

Guvernul țării a înțeles să dea în acest an o cât mai largă desfășurare sărbătoririi lui 24 Ianuarie. O circulară a Președinției Consiliului de Miniștri a recomandat oficierea „serviciului religios în întreaga țară. Îndeosebi atenția s'a îndreptat asupra școlilor de toate gradele. Profesorii dimpreună cu elevii au fost chemați să fie șezători cu caracter național în care să preamăreacă realizările solidarității naționale legate de prăznuirea zilei de 24 Ianuarie.

De azi înainte, marea zi a unirii teritoriale va păși ca un simbol al unității românești, atât de necesară oricând dar mai ales în clipele de grea amenințare ca acele prin care trecem.

„Tineretul trebuie să-și trăiască răspunderea spirituală a unității românești, — glăsuște comunicatul Președinției, — și să simtă că granițele unui neam se zidesc și se apără întâi în suflete și pe urmă se împlesc în geografie și în istorie.

„Unirea 'n cuget și 'n simțiri" trebuie realizată pe toate planurile. Unire în jurul Tronului. Unire între trecut și viitor. Unire între cei căzuți la datorie și cei chemați să o îndeplinească mâine. Unire între cei de pe front și cei din dosul frontului. Căci numai „unirea dă puterea". Peste carapacele tancurilor și pânza de fier și de foc a frontului, licărul de candelă al înfrățirii românești în timp și spațiu, în întindere teritorială și în adâncime de cuget, e singurul în stare să întreie focul veșnic al năzuințelor noastre. Numai el va dobândi prin biruința armelor, cealaltă mare și sfântă unire al cărei vis trăește astăzi în cugetul fiecăruia G. A. C.

MAREȘALUL ION ANTONESCU LA CARTIERUL GENERAL AL FUEHRERULUI

Führerul a primit în ziua de 10 Ianuarie la cartierul său general pe Mareșalul Ion Antonescu. Conducătorul Statului era însoțit de d. Mihai Antonescu, vice-președintele consiliului de miniștri care a luat parte la toate discuțiile avute, precum și de d-nii generali Dobre, Șteflea și Rozin din Marele Stat Major român. Discuțiile s'au raportat la absolut toate problemele momentului și au decurs în cea mai deplină și cordială înțelegere.

Redactorul diplomatic al agenției D. N. B., la data de 13 Ianuarie, comunică printre altele: 1. „Convorbirile s'au extins la multilateralele probleme din punct de vedere politic, militar și economic". 2. „România fiind

unul dintre partenerii cei mai importanți la război, va fi și unul dintre partenerii cei mai importanți la victorie precum și la pacea pe care această victorie o va aduce comunității de soartă a Europei". 3. S'au discutat „și compensațiile din partea germană făcută poporului român”.

Deși acoperit de surdina diplomatică, glasul comunicatului D. N. B. e îndeajuns de elocvent pentru a nu arata că de astădată vizita Mareșalului la Führerul Adolf Hitler a avut un caracter deosebit de important, rezultatele obținute fiind de prim ordin pentru situația României în Europa de mâine. Jertfa comună va aduce și o înflorire comună, alături de destinele glorioase ale Marelui Reich. Acesta va ști să acorde—după cum afirmă comunicatul—compensațiile pentru jertfele noastre. Și cum jertfele de sânge nu se pot răsplăti decât prin daruri sufletești, ele vor veni să încunune năzuințele ideale în numele cărora armatele noastre izvodesc astăzi nemuritoarea legendă a Stalingradului. G. A. C.

ZECE ANI DE GUVERNARE NAȚIONAL-SOCIALISTĂ

La 30 Ianuarie crt. s'au împlinit zece ani de când Führerul Adolf Hitler a primit din mâinile Mareșalului von Hindenburg, cancelariatul Reichului și, prin suprema magistratură, posibilitatea realizărilor epocale ale național-socialismului.

În decurs de zece ani, Germania a pășit din biruință în biruință. Dela umiliința statului vasalizat Ligii Națiunilor, Reichul a devenit o forță de prim rang, hotărâtoare în organizarea Europei viitoare.

La aniversarea național-socialismului, au participat toate popoarele conștiente ale Continentului, arătând neprecupețitul lor entuziasm marelui Adolf Hitler, salvatorul civilizației ariene de potopirea bolșevismului iudaic. În Germania serbările au fost cu atâta mai înălțătoare, cu cât s'au desfășurat într'un cadru de aspră reculegere și sorbă demnitate națională, determinat de epopeea fără seamăn dela Stalingrad. Moartea eroică a apărătorilor Svasticeii a avut darul să uimească lumea, dovedind potențialul de jertfă de care dispune Germania. Tributul de sânge dela Stalingrad a dat marelui Reich durerea unei pierderi ireparabile dar totodată mângâierea unei certitudini,

Un asemenea popor are dreptul de a afirma bucuria unei aniversări chiar și în vârtejul celor mai sângeroase jertfe, convins fiind că de pe altarul patriei, ele vor fi primite și răsplătite de Zeii ocrotitori ai destinelor sale.

G. A. C.

E. S. MINISTRUL BARON MANFRED v. KILLINGER A IMPLINIT DOI ANI DE MISIUNE DIPLOMATICĂ ÎN ROMÂNIA

Cu acest prilej întreaga presă românească i-a adus un binemeritat omagiu pentru contribuția neprețuită dată Mareșalului-Conducător și Țării în aceste vremuri de supremă cumpănă. Lealitate, dârzenie, clar-viziune și mai presus de toate, o caldă prietenie pentru noi, — iată câteva din calitățile ce-l recomandă pe actualul ambasador al Marelui Reich caldei recunoștinți a României. G. A. C.

MAREȘALUL HERMANN GOERING ȘI MINISTRUL ALFRED ROSENBERG LA VRĂSTA DE 50 DE ANI

Capriciile destinului sunt într'adevăr impresionante. El a vrut ca doi din cei mai apropiați și prețioși colaboratori ai Führerului,—Mareșalul Goering în latura militară și Alfred Rosenberg în cea doctrinară,—să se nască în aceeași zi de 12 Ianuarie 1890. Aniversarea celor 50 de ani îi surprinde pe amândoi alături de Führer, cel dintâi ajutându-l la prăbușirea prin arme a bolșevismului, cel de-al doilea la organizarea și civilizarea spațiilor rușesti smulte din ghiarele iudeo-comunismului.

Pentru munca imensă cu realizări epocale de dâșii prestată, sfetniciei lui Adolf Hitler au fost sărbătoriți nu numai de Marele Reich dar de întreaga presă europeană. Glasul recunoștinții și admirației noastre românești vine să se adauge binemeritatelor omagii aduse acestor doi titani ai despresurării civilizației europene de subț cea mai fioroasă amenințare a istoriei ei. G. A. C.

STALINGRAD PUNCTUL DE PLECARE AL DREPTĂȚII ROMÂNEȘTI

Ca și altădată în strâmtoarea Thermopylelor, în văgăunile Volgei o năvală covârșitoare încearcă zădarnic, de aproape două luni, să sfarme rezistența de legendă a unui pumn de viteji. Și acum ca și atunci, s'a cerut în mai multe rânduri — predarea armelor. Dar refuzul celor împresurați a sunat același — „veniți de le luați!” Și cum de astădată nu a mai intervenit trădătorul Epihalte, trupele eroice germano-române de subț comanda generalului Paulus, n'au cinat încă în tenebroasele imperii ale lui Pluto. Ele se înalță încă, și zi de zi, spre cleștarul senin al nemuririi.

Stalingrad, pentru Marele Reich, este supremul nume ce se adaugă bogatului palmares al acestui război. Pentru noi, jertfa lui de sânge va dobândi dreptatea românească, așa precum o mărturește până dincolo de moarte, vrednicia națională. G. A. C.

„ORA TINERETULUI ȘCOLAR”

Joi 14 Ianuarie crt., s'a inaugurat la posturile noastre de radio, potrivit dispozițiilor d-lui prof. I. Petrovici, ministrul Culturii Naționale, „Ora tineretului școlar”.

I. P. S. S. Patriarh Nicodim a rostit cu acest prilej o vibrantă cuvântare care se încheie astfel:

„Eu patriarhul Bisericii și Țării Românești, binecuvântează din toată inima și chem harul lui Dumnezeu asupra tuturor celor ce din îndemnul lor, prin sfatul și pilda lor, prin povețele și porunca lor, precum și prin munca și ascultarea lor vor face ca chemarea sfântă a Mântuitorului: „Lăsați copiii să vie la Mine” să fie auzită și împlinită dela Nistru până la Tisa, ba și dincolo de ele, pe toate plaiurile și meleagurile românești,

pentru că numai atunci și numai așa vom asigura propășirea scumpei noastre Patrii; numai așa se va pogori binecuvântarea lui Dumnezeu și asupra tineretului, și asupra conducătorilor lui, și prin el și asupra țării, asupra întregului nostru neam românesc!”

După cuvântarea I. P. S. S. Patriarhului Nicodim al României a urmat cuvântul d-lui prof. I. Petrovici, ministrul Culturii Naționale care, între altele, a spus:

„Fără a nesocoti legătura dintre generații, care face parte din însăși definiția unui neam, lumea tineretului alcătuiește, în multe privințe, o lume aparte, cu năzuințe, visuri și un orizont deosebit. Pentru manifestarea acestei efervescențe de năzuințe sufletești, care poate uneori produce exteriorizări prețioase și interesante chiar pentru oameni mai bătrâni, doritori să se informeze cât mai din vreme de puterile sufletești ale celor care odată ne vor înlocui, — ora aceasta deschide o arenă prielnică și vastă. Căci o parte din programul orei școlarilor va trebui să fie constituită din produsele lor literare sau artistice, bineînțeles în măsura în care acestea vor atinge un nivel de distincțiune netăgăduit.

„Ora aceasta centralizează și unifică — cel puțin atât cât ea durează, dar poate că va fi și după aceasta — viața spirituală a elevilor risipiți în toate unghiurile țării, despărțiți geograficește și izolați în mediul lor deosebit. O oră pe săptămână, ei vor asculta aceleași cuvinte îndrumătoare, vor vibra de aceleași cântece, vor culege aceleași învățături, vor primi aceleași emulații, se vor pregăti la aceleași întreceri spirituale și vor așterne pe nesimțite bazele acelei coeziuni sufletești care face tăria neamurilor menite să strălucească.

„Eu nu am calitatea să binecuvântez, dar pot ruga pe Dumnezeu să ne călăuzească. ajutându-ne pe noi ca și pe tineretul nostru, și să dea cât mai repede neamului meu, aceea ce gândesc eu în clipa de față”, — a încheiat d. prof. I. Petrovici cuvântarea sa rostită cu aleasă însuflețire la microfonul nostru național, cu ocazia inaugurării „orei tineretului școlar”.

Fie ca atât binecuvântarea I. P. S. S. Patriarhului Nicodim al României cât și cuvântul părintesc al d-lui prof. I. Petrovici, ministrul Culturii Naționale, să aibă în rândurile tineretului o înțelegere cât mai deplină pentru izbânda neamului românesc. A. M. Fr.

A MURIT POETUL ARTUR ENĂȘESCU

Odată cu sfârșitul anului, ne-a venit din București vestea morții lui Artur Enășescu.

Poetul s'a născut în 1888, la Botoșani. Terminând liceul, a făcut și câțiva ani de studii universitare, fără însă a le termina. Debutul în literatură și l-a făcut la „Convorbiri literare”, publicând versuri. Printre alte reviste mai însemnate unde a colaborat a fost și „Luceafărul”, revistă în care și-a publicat afară de câteva versuri și o scrie de articole în legătură cu evenimentele culturale ale timpului.

În anul 1920 a dat la lumină volumul „*Pe gânduri*” (București, Tip. Gutenberg) — unicul volum — în care pe lângă o serie de poezii de ținută clasică, autorul publică și romanțele „Balada crucii de mestecăc” și „E Rița, fecioara“..., atât de cunoscute publicului românesc.

Socotit de unii ca un „mare neînțeles” iar de alți ca o „victimă a contemporanilor”, poetul și-a urmat destinul orb, într-o lume care nu avea nimic comun cu poezia.

Redăm „Balada Crucii de mestecăc” cea mai cunoscută dintre poeziile lui Artur Enășescu:

Cruce albă de mestecăc
Răsărită printre creste,
Cine te cunoaște 'n lume
Cruce fără de poveste?

Peste brațele-ți întinse
Din poiana fără flori,
Uneori s'apleacă în noapte
Cărdurile de cocori.

Și 'n tăcerea nesfârșită
Subt arcadele de brad
Nu s'aude de cât plânsul
Cetinelor care cad.

Cruce albă de mestecăc
Biciuită de furtuni,
Peste lemnu-ți gol doar luna
Pune albele-i cununi.

Ca de-o mână nevăzută,
Slovele-ți se șterg de ploaie:
Tot mai mult te bate vremea,
Vânturile te îndoaie...

Și ca mâne fulgii ernei
Te vor prinde 'n a lor salbă
Și vei dispărea din lume
Cruce de mestecăc albă.

Sfântul îngropat subt tine
Cine-l va mai ști de-acum,
Cruce-albă rătăcită
Lângă margine de drum?

Brațele-ți de vânturi smulse
Se vor pierde pe poteci,
Numai brazda de țărână
Nu'l va părași pe veci!

Artur Enășescu va rămâne, cu tot sbucimul tragic al unei vieți în care din nefericire a produs prea puțin, ca un artist creator al stihului de autentică simțire poetică. V. D. Simionescu

UNDE SE AFLĂ TOTUȘI COZIAL?

În nr. 1, din 1943, al revistei „Cetatea Moldovei”, am publicat un articol despre localitatea „Cozial”, amintită de călătorul francez Guillebert de Lannoy, la 1421, în Moldova, și pe care am identificat-o cu satul Cău-

șanii-Vechi din Basarabia. Între timp, d. profesor C. C. Giurescu ne-a atras atenția că d-sa a precizat că localitatea corespunde satului Cozia, din Fălciu. Am menționat și noi această părere, citând scrierea d-lui E. Diaconescu, publicată la 1940 și care n'a arătat că această părere s'a emis la 1934, de d. C. Giurescu (Revista Istorică Română, vol. IV, p. 286-287) completând o afirmație a lui B. Hașdeu (1865). Insuși d. Diaconescu nu împărtășește părerea d-lui Giurescu și se oprește la vechea afirmație a lui N. Iorga: „Cozial” este Suceava. Noi am semnalat câteva considerații, care fac să căutăm în altă parte „Cozial” al lui Guillebert de Lannoy. Am și precizat, pentru prima oară, că trebuie cercetat acest sat la o distanță, arătată aproximativ de călător (cităm după textul publicat de d. E. Diaconescu): *mai mult de patru leghe, dela Cetatea-Albă*. Astăzi, „une lieue kilométrique” corespunde la peste 4 kilometri. Pe de altă parte, același călător ne dă și o altă distanță, mai precisă, cam de 50 de leghe, între Cremenet (oraș din Volynia occidentală) și Lemberg. Așa dar, nu poate fi vorba de o localitate din Fălciu. „Cozial” nu este decât Coșanli-Vechi, călătoria ușoară prin stepă micșorând și mai mult distanța parcursă, în închipuirea francezului. G. Bezviconi

AȘEZAREA STATUEI LUI CUZA-VODĂ ÎN PIAȚA UNIRII

Ziarul „Basarabia” (Luni 25 Ianuarie 1943), aduce următoarele precizări cu privire la așezarea statuei lui Cuza-Vodă în Piața Unirii din Iași: „Era prin anul 1911. Se alcătuisese la Iași un comitet pentru ridicarea unui monument lui Vodă-Cuza.

„Se pusese totul la cale, pentru ca frumoasa inițiativă să reușească.

„Rămăsese să se aleagă locul. Trei membri din comitet: A. D. Xenopol, A. C. Cuza, N. Iorga, la 8 Aprilie 1911, au înaintat un documentat memoriu Primăriei din Iași, în care arătau că:

„Motivul istoric, motivul estetic și motivul legal, îndreptăteau așezarea statuei lui Cuza Vodă, numai în „Piața Unirii” și nu în altă parte“...

Motive puternice, fără îndoială. Dar nu știu dacă ele ar fi putut convinge, fără de asistența celor trei cărturari naționaliști.

Astăzi când ni se reamintește un crâmpoi din luptele și râvnele lor, tot trecutul reînvie, puternic, pilduind prin strălucirea sa devenirea permanentului românesc. G. A. C

SCRISORI DE PE FRONT

Din teancul de scrisori primite la redacție din partea vitejilor noștri luptători, desprindem de astădată două.

Prima e semnată de un căpitan activ care se află dela începutul campaniei în primele linii. Ea e adresată soției sale, distinsă colaboratoare a revistei: Reținem:

„Te rog transmite domnului profesor Gh. A. Cuza cele mai distinse salutări și urări din partea unui ofițer din primele linii ale frontului.

„Voi da revista la camarazi să o citească. Ea va umbla prin bordeie, prin șanțuri, și în momentele de așteptare și de veghe, sub lumina slabă a opaițului, vom fi alături de gândurile voastre frumoase, așteptând biruința asupra inamicului departe de noi numai la câțiva pași, tot așa de calmi ca și voi care vă gândiți la ea. Astfel, timpul se va scurge, mai repede, mai ușor...

„Nu-ți poți închipui, un ziar sau o revistă din țară cât fac aici, chiar atunci când ne vâjâie pe la ureche glonțul, când Brandtul își bate la ușă și când viața ta nu depinde decât de o clipă, de o distanță de un pas...”

A doua ne este expediată de un tânăr inginer, recent chemat la datoria frontului. Iat-o:

16 Decembrie 1942

Stimate D-le Profesor,

„Vă scrie de pe front, un ostaș și un camarad și anume acela care a călătorit cu Dv. dela Brăila la Iași, în urma frumoasei și entuziastei conferințe ce ați ținut-o acolo.

Nu pot uita plăcuta călătorie ce am făcut-o și am scris tuturor cunoscuților, că am avut fericita ocazie de a sta mai mult de vorbă cu Dv.

Deși, de când eram pe băncile liceului am fost alături de Dv. și de ideile d-lui Prof. A. C. Cuza, și deși mi-am făcut studiile universitare în cetatea cuzismului, n'am avut fericita ocazie să pot sta mai mult de vorbă cu Dv.

Vă mărturisesc, D-le Profesor, că deși trebuia să plec cu o zi înainte, am stat pentru a vă asculta și pot spune că n'am regretat, căci am plecat pe front mult mai înălțat sufletește și astfel pot și eu spune altora, ceea ce am auzit dela Dv.

Bine ar fi dacă și alții ar face din catedră un apostolat cum faceți Dv.

Regret că nu mai pot fi student pentru a audia din nou cursurile Dv. atât de plăcute, cu avânt și ampleare de conferințe.

Pe aici toate bune și contrar celor spuse de căldășia iudaică, noi avem de toate.

Sunt sănătos și o duc bine. Sunt mândru că lupt contra iudeo-comuniștilor și vreau să fi și mai mândru mâine când ideea ce am învățat-o dela părintele Dv. și din care mi-am făcut un crez în viață, va fi învins!

Și acum, D-le Profesor, fiindcă se apropie Sft. Sărbători ale Mântuitorului, vă rog să primiți cele mai frumoase urări de bine și mulți ani buni.

Să dea Domnul ca sărbătorile anului 1943 să le facem într-o Românie întregită, națională și creștină.

Izbândă

Ing. G. Teodorescu

Câtă seninătate, câtă dreaptă cumpănire și siguranță vitejească nu respiră aceste rânduri tinerești! Sunt documente care răstoarnă toată cle-

veteala din lăuntru, toată trepidația lașității dezordonate a defetiștilor noștri. În ce ne privește, suntem fericiți de a contribui cu cât de puțin la certitudinea neclintită care prilejuește acolo dăruirile celui mai perfect eroism românesc. Pentru ostașii noștri dragi, stăruim fără preget. Și nu vom cunoaște popasul hodinei în munca desfășurată prin vorbă și scris, până ce ei nu vor fi smulți ultimii lauri ai biruinței. G. A. C.

„PORUNCA VREMII” ȘI PRECURSORII NAȚIONALISMULUI ROMÂNESC

Demnă de toată lauda e rubrica deschisă încă de mai demult de ziarul naționalist „Porunca Vremii” întru cinstirea memoriei înaintașilor naționaliști. Ar fi bine însă ca d. C. Nicolau-Stroești, semnatarul acestor evocări, să se informeze dela surse directe și nu numai dela enciclopedie pentru a ne da alături de date biografice și elementele esențiale ale activității premergătoarelor naționaliști. Reflecția o facem cu privire la Iancu Flondor despre care ziarul se ocupă în numărul din 28 Ianuarie, însă fără a schișa nici pe departe, adevărata personalitate de pilduitoare tenacitate și caracter al marelui patriot bucovinean. G. A. C.

D-L MINISTRU ALEXANDRU MARCU ȘI ÎNFIINȚAREA CENTRELOR DE PROPAGANDĂ PE ȚARĂ

la recenta sa vizită făcută cu ocazia inaugurării Institutului de cultură germană din Iași, d. ministru Alex. Marcu a declarat printre altele că în curând vor lua ființă în toată țara diferite centre de propagandă. Unul din cele mai însemnate va funcționa în Capitala Moldovei.

Mulțumim domnului ministru pentru darul pe care înțelege să l facă Iașului. El este cu atâta mai bine venit, cu cât corespunde unei stringente necesități de orientare și lămurire a opiniei publice. Ne-am permis să formulăm acest deziderat încă din primăvara lui 1941, după zilele de grea încercare prin care a trecut atunci țara. Vom fi fericiți deci să răspundem chemării Ministerului Propagandei cu conștiința de a împlini unul din cele mai sfinte imperative ale prezentului. G. A. C.

N'O FI IARĂȘI „MINCIUNEL DRAGUL MAMEI” ?

Intențiile d-lui Ministru Marcu pentru înființarea unui oficiu de propagandă românească la Iași nu a fost pe placul tuturor. În primul rând au scâncit anglofilii noștri. Ziarul local „Prutul” (Vineri 29 Ianuarie 1943) publică în această privință următoarea savuroasă notă :

„Un defetist notoriu, aflând despre promisiunea ministrului propagandei naționale și tresărind la această știre, se spune că ar fi declarat într'un cerc de „prieten” adunați la locuința sa, că va face o întâmpinare pentru ca în cazul când se vor înființa asemenea oficii de propagandă să fie aduși

la Iași pentru a colabora la revistele și ziarele locale, Jean Hefter, Beno Kaușanschi, I. L. Basarabeanu, George Berghiner și alții, care l-au susținut cu toată căldura ori de câte ori a avut nevoie, spre deosebire de ziaristi și scriitorii de astăzi care îi neglijează valoarea sa intelectuală”.

N'o fi vorba iar de „minciunel dragul mamei”? Căci e și defetist, și anglofil, și iudeofil, și om de „valoare neglijată”. Spre unanima stupefacție, el a fost văzut gudurându-se dăunăzi, la Institutul German, lumea întrebându-se ce caută într'un loc unde numai calitatea de proprietar al imobilului nu-i îngăduia și accesul sufletesc, mai ales în cadrul simbolic al înfrățirii româno-germane?! G. A. C.

UN MITROPOLIT BEZBOJNIC

Printre atâtea alte ciudățenii ivite în acest război, e și intervenția Mitropolitului Serghie al Moscovei care cerea mai dăunăzi lui Roosevelt să intervină pe lângă dictatorul Stalin, pentru înființarea unei biserici panslave. În memoriul înaintat celor doi șefi de state democratice, Mitropolitul Serghie ținea să arăte că bolșevismul își trage ființa din Creștinism, iar Catholicismul s'a declarat vrăjmaș al Bolșevismului, fiindcă biserica Romei s'a îndepărtat de preceptele Sfintei Scripturi.

Citești și nu-ți vine să crezi. Oricât ar fi de bolșevic „prea sfințitul” dela Kremlinul Roșu, dar până acuma nimeni încă n'a luat ca dânsul numele Domnului în deșert. Procedul e foarte simplu. Fac, din alb negru, din negru alb. Din principe al bisericii te faci slugă la dârloaga comunistă, pentru a pontifica în cele din urmă slava raiului bolșevic. Ne găsim desigur în prezența unei grosolane manevre și nimic altceva. Ea tinde la smulgerea ortodoxismului de pe fagașurile sale naționale pentru a-l risipi într'o formulă panslavă, biserica orientală devenind astfel un mijloc mai mult de afirmare a imperialismului rusesc. E deci vorba de o atitudine comandată. Oricum, însă, ea descalifică pe așa zișii oameni ai Bisericii care, pentru ambițiile lor personale, calcă în picioare și blastămă pe Dumnezeu. Dealfel, după cât se pare bezbojnicul mitropolit, ca unealtă a iudeo-comunismului, a încetat de mult orice legătură cu lumea creștină de pretutindeni. G. A. C.

SFÂNTA NOASTRĂ DREPTATE

Din toate părțile țării primim mulțumiri și felicitări entuziaste pentru lupta de purificare morală la care am purces.

Iată una din aceste misive :

Mult Stimate d-le Profesor,

Dela declanșarea războiului sfânt până în prezent, m'am ridicat cu toată vârtoșenia împotriva defăimătorilor de neam și de țară, care se orientează și privesc desfășurarea luptelor din răsărit, după posturile clandestine, înveninând sufletul nației.

Astăzi, răsfoind revista „Cetatea Moldovei” Nr. 1, cu multă satisfacție am citit articolul dvs. „Alătura de Mareșal, pentru țară”, în care clocotește toată indignarea și revolta sufletească împotriva democrațiilor și metodelor anglo-file, care nici în clipele cele mai critice nu țin seamă de imperativele neamului.

Binecuvântarea dvs. dată la început de an nou în revista pe care cu demnitate și vrednicie o conduceți, fie pavază neamului înireg!

Cu astfel de gânduri, cu astfel de îndrumări, cu astfel de oameni ce se sacrifică și luptă pentru triumful românismului, țara pășește cu încredere la biruința finală.

Nimic pentru noi, totul pentru „Hristos, Rege, și Națiune”.

Din cetatea voivodă a Argeșului, din umbra mormintelor regale — o voce răsună prelung peste veacuri — și ecourile ei să răsfrâng peste înălțimele Caucazului, peste valurile Donului și talazurile Volgei — și cu duh de Arhanghel ne comandă, — „Înainte”. Armata țării, armata Mareșalului nu se dă învinsă, ea înscrie pagini de glorie și mărire pentru posteritate.

Cuvintele dvs. din Cetatea Moldovei spuse cu tărie, spuse răspicat în auzul țării, ne îmbărbătează și ne călăuzesc pașii spre biruință.

Dare-ar Dumnezeu ca toți nemernicii, ce bârfesc și se bucură în întinericul cafenelelor de biruințele vrăjmașilor noștri, să n'aibă loc de mormânt pe pământul stropit cu sângele eroilor și martirilor noștri.

Iar dvs. cunoscut mie mai ales din „Cetatea Moldovei” căci nu v'am vorbit decât o singură dată în București, vă doresc să vă fie calea presărată cu ramurii veșnic verzi ai izbândeii!

Așa să vă ajute Dumnezeu.

Prof. M. Vasiliuță

Curtea de Argeș

Str. Mircea cel Mare 3

Publicăm rândurile de mai sus ca o mărturie a temeiniciei acțiunii noastre și a necesității de a se activa cât mai intens în sensul ei. Țara de pretutindeni e dornică de unitate în jertfa și strădaniile grele la care este chemată, cu conștiința că numai astfel va putea să-și împlinească idealul elementar al existenței sale. Ei bine, vom face și imposibilul pentru a-i păstra năzuințele neîntinate. „Așa să ne ajute Dumnezeu”! G. A. C.

LECȚIA INAUGURALĂ A D-LUI PROF. GH. NASTASE

În ziua de 16 Ianuarie crt., d. prof. Dr. Gh. Nastase a ținut în Aula Facultății de Medicină din Iași lecția inaugurală, debutând ca titular al catedrei de dermato-sifilografie la care a fost recent chemat.

Colaboratorul revistei noastre, d. prof. dr. Gh. Nastase, după o așteptare de 3 ani de zile, a reușit să învingă toate opreliștile și să fie recomandat de Consiliul profesoral al Fac. de medicină la catedra rămasă vacantă după moartea prof. E. Mironescu. Deși cu serioase și strălucite studii în străinătate și singurul specialist în dermato-sifilografie, d-lui prof. Gh. Nas-

tase i-a fost însă foarte greu să ocupe catedra la care avea dreptul numai pentru singurul fapt că a avut o linie de care nu s'a abătut, devotându-se ideii naționale. De aceea lecția inaugurală a -lui prof. Gh. Nastase rămâne pentru învățământul superior din Iașul nostru cultural un important eveniment, demn de toată luarea aminte. D-l prof. dr. Nastase n'a făcut numai o incursiune în domeniul specialității ci în același timp o sănătoasă îndrumare pentru tineretul studios. Astfel d. prof. Gh. Nastase a spus: „Fiți convinși că se poate război în viață cu fruntea sus și fără elasticitățile care de un timp incoace caută să devină virtute“. Și mai pe urmă: „Dacă în practica profesională a acestei specialități nu suntem stăpâniți și de ideea națională, atunci nu ne rămâne decât latura mercantilă, care după cum se știe, poate să implice: șiretenia, incorectitudinea, brodate de multe ori pe ignoranță“.

D-l prof. dr. Gh. Nastase a pășit în învățământul nostru superior cu fruntea sus, luptând pentru o credință și biruind până în cele din urmă — cu toate pedicile ce i s'au pus, pentru că a luptat pentru adevăr, singurul mare și adevărat biruitor. Fr.

O JIDAUCĂ, FUNCȚIONARĂ LA EPITROPIA SF. SPIRIDON!!

Maria Lichtmann, jidaucă autentică, funcționează astăzi în calitate de șefă de serviciu la Epitropia Sf. Spiridon.

E monstruos, dar e așa!! Cum se poate ca să fie pângărite ctitoriile creștinești până într'atâta!??

Deocamdată, o dureroasă întrebare. Rămâne să revenim, dacă până atunci lucrurile nu vor intra în ordine. G. A. C.

„VIFOR SUB STELE“

Volumul de sonete a d-lui prof. Gh. A. Cuza, a apărut zilele acestea în editura Casei Școalelor.

INSEMNĂRI ECONOMICE INTERNE

Bonuri de casă la purtător. — Politica financiară a României a menajat emisiunea monetară, raportând o parte din sarcinile războiului asupra anilor următori, pe calea împrumuturilor. Această măsură se complectează acum cu un instrument de credit pe termen scurt, care să menajeze de asemenea circulația monetară.

Bonurile de casă vor fi emise până la un maxim de lei 10 miliarde, în valori ce vor fi fixate ulterior de Ministerul de Finanțe, cu o dobândă de 4% pe an (plătibilă în momentul punerii în circulație a bonurilor) și cu scadențe la 6 luni. După expirarea scadenței, bonurile nu mai produc dobândă și trebuiesc prezentate pentru achitare sau preschimbare; pot fi întrebuințate însă la plata oricăror taxe sau alte datorii către Stat. Banca Națională a României va răscumpăra bonurile de casă ce-i vor fi prezentate înainte de scadență, pe valoarea lor nominală, minus dobânda, dela data prezentării până la scadență.

Bonurile de casă vor fi acceptate pe valoarea lor normală, drept cauțiune sau garanție față de Stat sau instituțiile publice; pot fi considerate ca numerar efectiv de către întreprinderile de orice fel care, în conformitate cu legislația în vigoare, sunt obligate să păstreze în activul lor anumite cantități de numerar.

Bonurile sunt transmisibile și plătibile la purtător, fără nici un fel de formalitate. Veniturile cum și orice operațiuni în legătură cu transmisiunea sau lombardarea lor, sunt scutite de orice taxe sau impozite de orice fel. Băncile care ar înlesni punerea în circulație a bonurilor vor primi din partea ministerului de Finanțe un comision ce va fi stabilit de acest Minister. Contra valoarea bonurilor de casă puse în circulație va fi folosită exclusiv pentru nevoile tezaurului și nu va putea fi socotită drept venit la buget.

Activitatea Bursei. — La valorile cu venit variabil, volumul operațiunilor a crescut simțitor. Au fost mai mult cerute: petroliferele, minerale, bancare și industriale (în special: Astra, Reșița, B. N. R., Banca Românească, Telefoanele, S. R. D. și Prahova). Urcarea prețurilor, majorarea taxelor fiscale și urcarea prețului aurului, par a fi contribuit mai mult la urcarea cursurilor, afară de cele bancare a căror urcare se datorește solidității plasamentelor. Valorile cu venit fix (rentele) au fost mai puțin cerute.

Export de cereale în Grecia. — Guvernul român a acordat Municipiului Atena 100 vagoane cereale, iar Ministerul Propagandei Naționale 10 vagoane Municipiului Salonic. S'a mai dat școalelor românești 100 tone porumb, 70 tone paste făinoase și diferite articole alimentare.

De asemenea, guvernul român, în înțelegere cu guvernele german și italian, a aprobat un export de înă 300 vagoane, cu diferite cereale pentru Grecia.

O nouă plantă oleoginoasă (Safflor). — A fost cultivată mai întâi în Ungaria. După experimentări științifice de mai mulți ani, s'a reușit să se obțină o producție sigură de ulei cu cât și de semințe.

Fructul cojit are 57-61 % ulei, pe câtă vreme floarea soarelui n'are decât 26-61 % și macul 40-47 %. Resturile, după extragerea uleiului, dau un nutreț foarte bun, iar uleiul rafinat este comestibil. Planta poate fi cultivată și acolo unde oleoginoasele europene obicinuite nu reușesc din cauza secetei sau frigului. În 1943 vor fi cultivate suprafețe mari în teritoriile ocupate din răsărit.

Săpunul pentru safe. — Comercianții rurali de băuturi spirtoase en detail (cârciumarii) sunt obligați să se aprovizioneze și să pună în vânzare săpun de rufe și de spălat. Controlul se va face prin funcționarii fiscali, iar la neconformare se vor aplica sancțiuni, potrivit legii sabotajului.

Întreprinderile supușilor statelor inamice și beneficiile nete. — Subsecretariatul Romanizării publice a comunicat interpretativ asupra art. 7 din decretul lege Nr. 489, ori care aceste întreprinderi sunt obligate

să depună la B. N. R. beneficiile lor nete. Se dă definiția acestor beneficii, se arată normele de depunere și se precizează care sunt sumele ce pot rămâne mai departe în cont blocat, la băncile autorizate.

Trafate economice Italo-Române. — Noua convenție economică cuprinde în general dispozițiile convenției în vigoare până acum. România va menține lucrarea de produse agricole și silvice, petrol și aluminiu, cu tot concursul propriu mărit. Livrările italiene vor consta în special din textile și produse farmaceutice. În general se așteaptă o creștere a volumului schimbului între cele două țări.

Plata în numerar a bonurilor de rechiziție. — Termenul pentru depunerea bonurilor se prelungește până la 1 Februarie 1943, iar achitarea lor se va face până la 31 Martie 1943. Se achită în numerar numai următoarele categorii de bonuri: animale, harnașamente și vehicule aparținând persoanelor lipsite de mijloace, bunuri moarte, distruse sau dispărute în timpul rechiziționării, stricăciunile aduse bunurilor rechiziționate, etc.

Material lemnos al „Fondului Religionar din Bucovina” pentru C. F. R. — Consiliul de Miniștri a aprobat blocarea la Fondul Religionar și vânzarea către C. F. R. a unor cantități de material lemnos în valoarea totală de lei 70 milioane (16.000 m. c. cherestea și 5300 stâlpi de telefon) necesar pentru reparații de gări, poduri și linii ferate.

Potențialul economic al Europei. — Recoltele Europei sunt mai mari decât în America de Nord.

La o populație de 400 milioane, din care 350 mil. se află în sfera de influență a puterilor Axei, continentul nostru posedă un potențial de război și de o muncă superior tuturor celorlalte continente, cu excepția regiunilor aflate sub controlul Japoniei. Chiar și continentul american cu populația sa de 275 mil. locuitori, rămâne mult în urmă.

În domeniul alimentar, în epoca de pace, Europa obține recolte mai mari decât America de Nord, în raport cu suprafața.

Regiunile aflate sub influența Axei au produs în cursul ultimilor ani de pace: 160 mil. tone cereale și furaje (America 110 mil.) carne 11 mil. tone (8,5 mil.), zahăr 7 mil. tone (2 mil.), grăsimi alimentare 3,5 mil. tone (3,5 mil.), cartofi 160 mil. tone (12 mil.).

Cu 110 mil. capete de vite, 85 mil. porci, peste 100 mil. oi și capre, ca și peste 25 mil. cai, Europa întrece nu numai America, dar și regiunile aparținând inamicului, inclusiv Australia, Noua Zelandă și Africa de Sud.

În domeniul surselor de energie industrială și a celor mai importante materii prime, Europa depășește cu mult America, prin bogăția sa și numărul muncitorilor calificați.

În Europa continentală lucrau înainte de război peste 50 mil. oameni în mine și industrie, din care o mare parte erau specialiști și calificați, în timp ce Statele Unite și Canada dispuneau numai de 20 mil. și din aceștia mulți erau muncitori neformați.

Aceste exemple arată că Europa nu stă în urma altor mari spații, cu toată întinderea sa mai redusă. c. m.

RECENZII

Ion Petrovici: *„Studii istorico-filosofice, seria nouă”*. București, Casa Școalelor, 1943, pp. 137.

Actualul ministru al Școalelor nu vrea, nu poate să uite că peste vremele unei demnități, rămâne totuși unul dintre cei mai importanți factori culturali ai contemporanului românesc. D-sa a evadat o clipă din iurășul obligațiilor oficiale pentru a oferi Casei Școalelor o parte din recolta activității sale multiple din ultimii ani.

Noul volum al d-lui Ion Petrovici cuprinde cuvântări sau scrieri elaborate de d-sa fie în țară, fie în străinătate, în diferitele d-sale calități, de profesor universitar, de membru al Academiei Române, și mai presus de toate, de profund analist cu rare însușiri literare. De aceea poate titlul rece și impersonal de „Studii” nu este cel mai potrivit. L-am fi preferat pe cel de „E-vocări”, utilizat și altădată de autor la una din culegerile sale. Căci atât crâmpoale de speculațiuni filosofice cât și figurile marilor gânditori ai lumii, cuprinse în volum, sunt animați de acel duh avântat, de acea nobilă tresărire formală caracteristică operii lui Ion Petrovici. Chiar capitolul închinat lui Schleiermacher (p. 15-30) care nu e decât o frântură „din cursul de Istoria filosofiei germane, profesoat la Facultatea de Litere din București în anul școlar 1940-1941”, depășește linia rigidă, geometrică, a expunerilor didactice. El răsturnă spațiul vast și perspectivele imense ale vibrațiilor sufletești, umanizând, prin sensibilitate, cunoașterea. Teoria, îndeosebi potrivnică lui Kant, a lui Schleiermacher, cum că „lumea rânduită în timp și spațiu, nu e o imagine subiectivă a conștiinței noastre perceptoare, ci este lumea așa cum există”, e răsturnată de autor nu numai printr'un proces logic, dar și printr'o metaforă pur poetică. Dacă adoptăm definiția lui Schleiermacher că Dumnezeu este unitatea acestei lumi pe care noi însă nu o putem cunoaște, „faptul că noi nu cunoaștem această unitate de bază a întregii existențe, că noi cunoaștem numai

diversitatea dela suprafață, oare nu face ca conștiința noastră sensibilă să nu fie exactă, să nu fie perfect obiectivă, ci ceva subiectiv?“

În continuare, d. Petrovici, spune: „Închîpuți-vă o inundație. Se revarsă apele și inundă o pădure de pildă și se ridică masa fluidă, cuprinzând întregul trunchiu al copacilor până la coroana de frunză. Cîneva care n'ar cunoaște locurile, ar veni și ar contempla spectacolul, ar crede că are în fața lui niște tufe care ies din apă, pentru că atât se vede, tulpinele și trunchiurile nu se văd. Oare, n'ar fi aceasta o opinie calitativ falsă și alterată a realității — nu pentru alt motiv — dar pentru că, deși cunoaștem precis coroana copacilor, așa cum este în realitate, nu cunoaștem întregul?“ (p. 25).

Întrebarea logică este întărită în concluziile ei de imaginea plastică, de esență pur poetică și menită de a face mai accesibilă o problemă care, altfel, ar rămânea în domeniul restrâns al dialecticei de specialitate. E un procedeu bine cunoscut și mînuit cu mînă de maestru de d. Petrovici. Incursiunile din domeniul disciplinei sale nu le face pentru filosofi numai. Filosoful înțelege să schițeze plimbări de agrement prin grădinile lui Academos la care să participe cât mai multă lume. El popularizează fără de banalizări și enunță fără de emfatismul pedanților. Imbracă sămburile uscat ale cunoștinții în carnea parguită de soarele fierbinte al sensibilității.

Citiți portretele atât de plastice ale lui Jean-Marie Guyau (p. 62) sau Felix Ravaisson (p. 79). În câteva pagini omul și opera sunt nu numai definitiv fixate, dar înviate, animate de un suflu de viață intensă. Zădarnic le numește autorul cu o rară modestie, „medalioane“. Ele sunt tot atât de cuprinzătoare ca și articolul închinat lui Alfred Fouillée, cu ocazia centenarului morții sale, și publicat mai întâi în „Revue de métaphysique et de morale“ (Paris, Octombrie 1939). Tot atât de evocatoare ca și conferința despre Emile Boutroux ținută la Universitatea din Alger în același an 1939 (p. 57). Tot atât de documentate ca cele două cuvântări rostite în ședințele Academiei din 1937 și 1941, despre Descartes (p. 3-30) și despre filosoful german Herbart (p. 31-41).

Pentru cei care nu au pătruns arcele filosofiei din cauza asperităților ascensiunii, de multe ori inaccesibile, scrierile d-lui prof. Ion Petrovici au valoarea traseurilor funiculare. Scutindu-te de orice trudă, te înalță spre culmile proaspete ce plutesc peste nori într'o desăvârșită și nealterată împărtășire cu seninul. Căci indemnul constant al autorului tinde la descătușarea individului din frământările materiale ale existenței și la inobliarea preocupărilor sale. Scopul constant al d-lui Petrovici îl găsim precizat în finalul interesantului capitol referitor la „Morala Nirvanei“: „Idealul nostru de oameni nu poate fi altul decât să ne descleștăm din ghiarele animalității și să ne ridicăm pe treapta superioară a conducerii ideale și desinteresate“.

Această ideală râvnă face recenta lucrare a d-lui Petrovici cu atîta mai interesantă și mai utilă. G. R. C.

I. M. Marinescu : „*Răsfoind Scriitorii Clasici*“. București, Casa Școalelor 1942, pp. 140 + 10 ilustrații.

D-l Ion M. Marinescu Decanul Facultății de Litere și Filosofie din Iași, prin noul d-sale volum închinat antichității și civilizației greco-romane, a ținut să răstoarne dictonul „inter arma silent musae“, mărturisind chiar în aceste vremuri grele de război preocupările de ordin înalt spiritual al tradițiilor specifice Capitalei Moldovei.

Cum singur o definește autorul în prefață, lucrarea d-sale „este o alcătuire de mici studii și schițe privitoare la clasicismul greco-roman“. Sunt lucruri publicate în decursul anilor prin diferite reviste. Totuși prezentarea lor după o severă revizuire de ultimă oră, le smulge din rubrica atât de discretă în care ține să ni le recomande d. Marinescu. Adevărul e că d-sa, în calitatea de titular al catedrei de limba și literatura latină dela Universitate din Iași, este nu numai un autentic erudit dar și un fervent înamorat al obiectului său. Îi cunoaștem toată activitatea intensă afirmată în afară de limitele strânse ale școalei, — din conferințele rostite, fie la postul de Radio-Moldova, fie în cadrul diferitelor asociații culturale ale Iașului.

Pentru d-sa, cultura clasică e constantul refugiu care îți dă ocrotire și alinare împotriva tuturor mizeriilor și durerilor vieții. „A o cunoaște și prețui după cum merită, e a cunoaște și prețui idealul eternei noastre fericiri“, — cum o remarcă în finalul din prefața volumului.

Prima parte a lucrării (p. 6—67) e consacrată antichității grecești. „Ceva despre eternul omenesc, în poemele omerice“, „Eroinele poemelor omerice“, „Luxul și confortul pe vremea Grecilor vechi“, „Ibsen și Euripide“, „O dramă a lui Euripide în lumina actualității“, „Războiul al treilea Macedonic și personalitatea regelui Perseu“, — iată titlurile sugestive cu care debutează volumul. După cum e și firesc, autorul insistă mai mult asupra Iliadei și a Odiseei, căci „epica niciunui popor afară de Grecii antici, n'a izbutit să realizeze idealul adevăratei existențe umane : acela de a fi cu adevărat oameni“. Cu acest entuziasm în cuget, d. I. Marinescu ne înfățișează aspecte variate ale vieții eline, — fizice și morale, culturale și militare, stabilind paralele între concepția și factura celor vechi cu scriitori contemporani, cum o face cu opera lui Euripide și Ibsen.

Restul volumului se ocupă de civilizația latină, începând cu bătrânul Caton, și anume prezentând pe răzeșul din Tusculum, autor al tratatului „De re rustica“ ca pe „un economist al lumii vechi“. Dar d. Marinescu nu întârzie prea mult în îndepărtata epocă a războaielor punice. D-sa se îndreaptă spre timpurile mai apropiate și mai fertile în gândire și cultură, ale sfârșitului liberei republice. Dela „mediocrul politician dar talentat istoric“ care a fost Sallustiu, trecând prin Cicero care-l interesează ca poet și prin Catul, marele înamorat al Lesbiei, autorul pășește pragul veacului lui August cu descrierea lui Vergilius, a omului și operei sale, Georgicele, consacându-i trei capitole compacte. Primele două veacuri ale imperiului îl interesează mai mult în latura gândirii filozofice și a ținutei morale. Iată-i pe Seneca, filosoful

care „a scoborit stoicismul din cer pe pământ“, lăta-l pe Hadrian „împăratul estetic“, și pe Marc-Aureliu „eroul luptei cu sine însuși“,—figuri ilustre din epoce diferite dar îngemănate prin aceeași caldă dragoste evocatoare, a autorului. Pentru dânsul, „imperiul roman înfățișează, în chip netăgăduit, un adevărat caleidoscop de contraste pe toate țărmurile dezvoltării sale“. Punerea în valoare a acestor antinonii care totuși nu izbucnesc în conflicte, alcătuește firul călăuzitor și dă omogenitate expunerii.

D-l Marinescu nu putea încheia mai bine incursiunile sale evocatoare decât reamintind de subtilul Rutilius Namatianus, autentic poet al veacului V și, desigur, ultimul poet al Romei. Autorul disecă poemul său ca un document al stărilor economico-politice de prin anii 417 d. Cr., când Namatianus, călătorește prin Galia de Sud, locul originii sale, culegând o sumedenie de date extrem de interesante. Reținem versurile dela pag. 135, deosebit de actuale și de interesante pentru cei ce se ocupă de fenomenul iudaic :

„Acest vechil i-un jalnic iudeu, o biată vită
Ce nu s'a ospătat cu omeneshi mâncări...
Hulim cum se cuvine și noi murdara-i rasă,
Ce nu roși ciuntind organu-i bărbătesc.
Obârșie-a nebuniei, iubind Sabatul rece,
Mai rece-i al ei plept chiar ca religia ei...
Ce bine-ar fi Iudeea să nu fi fost supusă
Prin arme de Pompei, de Titus ca-împărat!...
Cu cât distrugi o boală, ea cu atât se-întinde
Și-apasă acești învinși pe-nvingătorii lor!“

În zece versuri, e cuprinsă întreaga ființă jidovească, — ca rasă, ca religie și ca element politic, — pernicioasă pentru popoarele cu care vine în contact... Dar nu despre asta e vorba. Versurile de mai sus ne dau măsura posibilităților versificatorii ale autorului care este un virtuos al hexametruului antic. Un dar care vine să se adauge la toate celelalte, asigurând un frumos succes volumului. Casa Școalelor a făcut o frumoasă achiziție trecând în rândul publicațiilor ei, lucrarea d-lui Marinescu. În ce ne privește, ne temperăm felicitările pentru a nu trăda toată legitima mândrie de a ști că biruința aparține unuia dintre colaboratorii cei mai devotați ai revistei noastre.

G. R. C.

Al. Lascarov-Moldovanu: *Romanul Furnicei*. Ed. „Cugetarea“ 304 pag.

„Romanul Furnicei“ apărut în ediție definitivă, este cartea care reprezintă esența literaturii d-lui Lascarov-Moldovanu. Scrisă într'un stil limpede, uneori cu tonuri de adâncă religiozitate, această operă ar trebui mai mult și mai cu temeiu răspândită în masa cetitorilor noștri, ea fiind una din rarele cărți bune, cu menire înaltă.

Pentru lămurirea veșniciei probleme a bătăliei dintre Bine și Rău, muncă și cântec, autorul a folosit tema fabulei „Greerul și Furnica“.

Ion și Ștefan, doi tineri setoși de a cunoaște și a deslega problemele întunecate ale vieții, se transportă cu ajutorul spiridușului Pnevma-Kalon-Ke-Zairon, într-o noapte cu lună, în împărăția întunecată a Furnicii. În foișorul sumbru, bătrâna Furnică, apăsată de tristeți nelămurite, îmbrăcată în vestiminte de doliu, își petrece zilele și nopțile, fără bucurii, fără nădejdi. Umbrele hambarelor putrede de avuții, îi întunecă și mai mult cugetul; și întrebarea: „pentru ce am muncit?” i se lămurește tot mai bine în minte. Pentru ce a adunat, vieți de-arândul, aur și grâne, când toate acestea nu-i mai dau nici o mulțumire? Invidiază soarta Greerului, acest cântăreț vagabond, pe care l-a isgonit atunci când a venit să-i ceară de mâncare. Și i-i teamă, parcă de dorul care îi răsare în inimă, tot mai viu, mai fierbinte; și sumbra monahă, tresare înfiorată când aude în grădină „cri-cri”-ul Greterușului...

După întâlniri descrise cu o frumusețe biblică, cei doi dușmani, Greierul și Furnica merg către împăcare; cântecul și munca, întunecarea și lumina frumoasă a poeziei, se vor înfrăți, realizând armonia după care aleargă lumea dela începuturile ei. Am insista mai mult asupra conținutului acestei cărți; dar oricât am cita și am rezuma, ar însemna, poate, a stălci. Cartea trebuie citită; și mai cu seamă trebuie citită și răsцитă de tineretul nostru, căruia, autorul și-a închinat scrisul și viața. E. C.

Mihail Lungianu: „Licăriri în beznă”, editura Universul.

Noul mănunchi de schițe și nuvele ale d-lui M. Lungianu este cules în mare parte din lumea păcatului și a ispășirii. Autorul ne introduce într'un mediu cu totul aparte, între oameni, care au greșit, se căesc, arătându-se totuși împodobiți de scântea demnității; cei mai mulți din eroii „Licărilor în beznă”, arată pricinile, care i-au împins la păcat, ceasul rău fiind frate bun cu răutatea altora. Rămânem și noi convinși de existența acelei clipe, când omului, lipsindu-i controlul răspunderii, înfrânge legiurile obștești, iar făptașul ajunge astfel de două ori victimă, fiind mustrat în același timp, de conștiința-i neîmpăcată. Puscăriiașii paginilor de față sunt aleși din categoria bine determinată, care a servit odată vizionarului Victor Hugo, să arate dănuirea binelui sau frumosului în sufletul individului decăzut și scos din rândurile celor cu glas în societate.

Temele d-lui Lungianu sunt variate și de un lapidar interes, luate din viața celor mici și zbuciumați.

„In ceasul din urmă” găsim dureroasa spovedanie a întemnițatului, copleșit de căință, cu gândul la ertarea mării, care i-a fost dăruită, cu toate uriciunile făptuile.

În „La Butuc” par'că întâlnim o dramatică evocare a timpurilor patriarhale, cu gestul bătrânului preot, pedepsindu-și fiica păcătoasă la butuc, prin tăierea părului cu toporul, preotul murind apoi de supărare fiica vinovată „făr' de podoaba fecioriei, s'a aciolat la o mănăstire”. Episodul se încheie cu o relatare de legendă.

Puternica nuvelă „Icoana” iese din comun, prin exemplificare și prin cadrul dramatic. Chinuitoare amintiri torturează pe un deținut dela Pângărați, fecior de oameni cu avere, dedat hoției după o viață de petreceri. A furat

dintr'o biserică o icoană, cu chipul blajin al Maicii Prea Curate, cu Pruncul Dumnezeuesc în brațe, zâmbind dulce, printre frunze de argint". La un schit de maici, hoțul a fost bine primit, și, ca să le capete încrederea, le-a dăruit lor icoana, apoi a furat toți banii mănăstirii, luându-și icoana înapoi. Banii s'au tot dus, rămânând cu icoana furată de două ori. Intr'o seară de iarnă a poposit într'o casă la munte, și, drept recunoștință, a dăruit omului icoana scumpă, luând în schimb iconița lor de lemn. Dar, iată că omul în casa căruia se găsisse icoana de argint a fost bănuț de furtul săvârșit, și, disperat, și-a luat zilele în închisoare. O dramă feroce, dintre cele care fac înconjurul vremurilor, își lasă aripa peste casa năpastei: soția învinuțului „s'a dat pe gârlă". Autorul schițează cu relief zbuciumul marelui vinovat, aflând răul ce l-a pricinuit în casa unde a fost omenit. Icoana însăși devine în nuvelă un personaj insufletit, centrul țesăturii întregii drame.

Oamenii lacomi și necinstiți, odioși, dar poleiți în lume cu aureola înșelăciunii, sunt minunat conturați în fraza d-lui Lungianu. De pildă acel judecător, Gușătescu, din „De-aș scăpa". Omul, care strânsese avere, vânzându-și conștiința, e năpădit de remușcări în ceasul morții. Ar vrea să scape, să 'nceapă o viață nouă. Se gândește chiar la o importantă donație: „Eu vreau însă să se facă ceva, care să fie de pildă și de pomină 'n țară". Apoi sfârșitul și blestemul, certurile pentru moștenire: „Și-am fost să fie așa, hulă și batjocură multă pentru o bogăție necurată. N'a fost măcar norocul să fie 'ndreptată spre o facere de bine"...

Din toate nuvelele, impresionează moartea lui Tudor Constantin, necăjitul din satul Salcia, eroul puternicelor pagini „În umbra carului". Bietul creștin, bolnav grav, aturează și grozăvia trupească, ce-l va izbăvi din viață, își are obârșie dincolo de slaba noastră cunoaștere: „Toată pricina e c'a trecut, în trapul grăbit al cailor, pe la crucea dela hotarul satului și, în loc să se 'nchine, a 'njurat, că i s'a împiedecat roibu' și a dat să se ducă d'a bou' p'un povârniș". Trăgând de moarte îl chinuesc arătările fără preget, iar aiurelile continuă în fața nenorocitei neveste, care nu uită să-i aprinză lumânarea la cap. Când pleca întru vecinicie omul dela Salcia, „afară se crăpa de ziuă. Rândunicile ciripeau prin pod, un stol de vrăbii se sbengueau prin gutuiul de lângă prispă. În casă se lăsa liniștea, liniștea adâncă a clipelor dureroase, când se ducea din ea stâlpul de sprijin și de bucurii. Era 'nteruptă doar de horcăelile rari ale bolnavului, în luptă cu moartea, ce nu știe să erte, când e să ia ce-i al ei și de jalea cutremurătoare a femeii lui:

— Șase guri și doar două mâni, Tudore, Tudore!"

Autorul ne plimbă printre întunecații păcatului, în sufletul cărora descopere licăriri de curățenie, topite 'n căință. Acesta e miezul volumului „Licăriri în beznă". Elementul uman se găsește astfel ridicat pe un pedestal de lumină, demonstrând câte posibilități pot să dăinuiască chiar într'un exemplar declasat, aflat în afara societății. D-l Lungianu nu caută să scuze faptele erolor săi, ci excelează doar în stabilirea anumitelor responsabilități și clarificări; ni se atrage de altfel atenția temeinic asupra înlănțuirii fatale a lucrurilor, făptașii fiind apăsați de tainice puteri, fără putința de a se putea opune urșitelor. Găsim adesea o atmosferă adânc religioasă, încadrând situ-

ațiile și toată această lume cenușie, vorbind sobru și pătrunzător, interesează pe cititor, descoperindu-i ascunse unghere ale suferințelor omenești. Bun cunoscător al psihologiei țărănești, autorul a redat cu fidelitate impresii culese din lumea celor năpăstuiți — din păcatul lor, sau din al altora, — mai ales cu gândul să exemplifice, să îndrepte și să îndepărteze mintea slabă tocmai din calea celui „ceas rău”, aflat la baza nenorocirii unora dintre eroii săi.

De cele mai multe ori, scrisul lui M. Lungianu închide în autentică viață un etern uman care sguđue și adesea covârșește sensibilitatea lectorului, fie în pagini atingând contactul cu tradiția și misterul, fie în scenele din traiul celor fără bucurii.

Stilul este același, cu care ne-a obișnuit autorul de mult: înflorit și curgător, fraza concisă, vocabular ales.

Ca să sfârșim, subliniem asperitățile și primitivul de pe alocurea, care schițează nu numai caracterele îndepărtaților strămoși băstinași ai acestor meleaguri. Aurel George Stino

Eusebiu Camilar: „Cordun”, roman, București, ed. Fund. Reg., 1942, pp. 104.

Printre producțiile literare în proză din ultimul timp, „Cordun”, romanul d-lui Eusebiu Camilar, ocupă un loc de frunte prin calitatea scrisului cât și prin interpretarea colțului de lume propus, amândouă neaoș românești. Ca tot ce e bun și deci merită să rămâie, romanul a stârnit discuții, a răscolit patime. E tocmai dovada că opera se va proiecta în timp și nu va merge să îngroașe maculatura coșurilor de hârtie.

Ce i se impută de fapt d-lui Camilar? Lipsa de amploare? Modul de a trata? După unii s'ar părea că și una și cealaltă fac inexactă și prezumțioasă titulatura de „roman”. Nu înțelegem să polemizăm. Dar socotim necesară clarificarea acestor acuzații pe atâta de inutile, pe cât de pătimase.

În ce privește lipsa de amploare, observația nu merită prea multă discuție. Am mai spus-o altădată și repetăm, nu lungimea, ci atotcuprinderea, dă valoare unei opere. Un portret e bun, fiindcă e asemănător; fiindcă pătrunde și reține viața ce tresare în trăsături; fiindcă redă carnația și formele ei specifice, indiferent dacă e vorba de o miniatură, sau de un panou.

Dar i se mai reproșează d-lui Camilar de a fi schițat din fugă un aspect de viață mărunță, lipsit de conflicte și de o gradată înălțuire care să tindă spre un final logic. Dar unde stă scris că romanul trebuie să fie neaparat, epizodic? Suntem departe de epoca începutului când genul mai era socotit drept un tribut al originilor ce i-au împrumutat numele. De atunci l-am avut pe Balzac, pe Flaubert și pe Zola. Școala naturalistă a făcut să tacă epicul; a pus un frâu fantaziei, obligând-o să stea cât mai aproape de realitate și de cotidian. Pe romancierul de astăzi îl interesează orice. Orice subiect oferit de viață, merită să fie studiat și descris. Totul e să fie pătruns cu înțuițe și redat cu talent evocator. Ori, amândouă aceste calități sunt întru-nite cu prisosință de pana d-lui Eusebiu Camilar.

Romanul d-sale descrie, ce e dreptul, viața modestă a unui sat de margine al Bucovinei. Sat românesc dela granița de abia crestată și despărțitoare dintre frați, Cordonul adică noul hotar, e un tiv de tragedie românească dar și un chenar de documentare. Prin el, viața satelor moldovenești de dincolo ne apare aceiași ca și a noastră, cu aceleași dureri, cu aceleași iresuri și patime, purtând tot specificul dârz al românilor dela nord.

Acțiunea e prezentată sub aspectul povestirilor intime: „In sat la noi s'au petrecut atâtea... Acele întâmplări s'au dus de mult. Inchid ochii. Dacă aș întinde mâna, aș putea pipăi întâmplările de-atunci...” E prima frază a romanului care vrea să-i deslușească și caracterul. Nu interesează însă dacă autorul ne dă pagini de autobiografie sau evocă numai întâmplări văzute. Ceea ce rămâne, este atmosfera autentică a satelor noastre și este măiestria reconstrucției. Nu numai autorul dar și cititorii parcă „ar pipăi”, scenele atâtea's de veridice. D-l Camilar ne dă o pictură în mozaic. Scenele sunt scurte dar sugestive, impresionante până la lacrimi uneori. Momentul e situat în preajma războiului trecut, către sfârșitul lui, când Rușii se retrăgeau haotic și când noua ordine românească aducea desrobirea bășinașului de sub călcâiul jandarmului imperial. Viața din afară e receptată și filtrată de înțelesul strâmt al unui suflet de copil. El reține numai ce-l poate interesa. Descrie însă și ceea ce nu pricepe, lăsând parcă interpretarea tragicului în seama maturității celor dimprejur. Nu el, ci mama se bucură și apoi plânge de reîntoarcerea soțului din America, aducând cu el, odată cu sărăcia și darul beției. Nu el, ci mama oftează pentru talharii trecuți prin ștreang, la marginea satului. Nu el, ci tot mama jelește pe micul și „închircitul” frățior Mandache acel care „a bolit mult și într'o noapte de toamnă a murit”.

Vârtejul minuscul din vatra unui sat, cu bucuriile și necazurile celor mari, se lasă surprins de sensibilitatea copilăriei. Tragedia neașteptată a morții unei vite, spaima unei încălcări tălhărești, sunt redade după același procedeu, simplu în expunere dar cu puternice efecte artistice.

Secretul reușitei d-lui Camilar stă în sinceritatea scrisului său. Fără de zorzoane stilistice, și fără de bombastice metafore, d-sa este un interpret avântat al datinei și sufletului românesc. Știe să desprindă din noianul faptelor numai ceea ce ar putea adăuga o notă caldă mai mult la fresca țărănească de dânsul zugrăvită. Nu culege numai, dar și alege. Iată, de pildă, iresul local al calului haiducului. El a fost ucis și aruncat în balta din apropiere. Dar calul lui negru „a nechezat prin țarină și i s'a pierdut urma... L'ar putea mântui de viața fără sfârșit, o fată mare care ar intra, goală, despletită, în val, când se aprind în adânc focurile lunii”... (p. 68). Sau scena atât de plastică a junghierii meilor în primăvară, care pricinuește atâtea jale copilului. Irealul și realul se succed, la d. Camilar, pe același fir chinut al spaimii care dilată retina sau închircește sufletul generos al copilăriei. Printre lacrimi, vedem adesea mijind un umor sănătos: „Câni crescuți de mine lătrau la străini și la tata. Cei crescuți de tata, lătrau la străini și la mine” (p. 71). Imaginile sunt

adecvate : „Ziua aceea tulbure se scurgea ca o leșie peste câmpul pustiu“ (p. 75). Observațiile, simple și judicioase : „Copiii zgârciților n'au prieteni“... (p. 52).

Ne oprim aici, refuzând să ne lăsăm furați de toate scânteerile romanului d-lui Camilar. Cartea d-sale lasă întrezărite, prin întunecimi, jocul focurilor venite din adâncuri.

Stilul autorului, vîguros și totodată insinuant, e susținut de o admirabilă limbă românească, lipsită de neologisme. Pe ici-colo găsim provincialisme de origine nemțească : „șlaier“ (p. 45) și „firfirig“ (p. 67). Câteodată chiar franțuzisme. N'ar fi fost, de exemplu, mai simplu să se spuie „au pus stăpânire pe luncă“ decât „au ocupat lunca“ (p. 61) ? E o inadvertență, destigur, care se lasă surprinsă numai din cauza perfecțiunii de expunere neaoșă a ansamblului. O remarcăm, în vederea unei ediții viitoare. Căci suntem convinși că romanul d-lui Camilar va avea și un mare succes de librărie, alături de cel cronicăresc.

G. R. C.

Mihail Ilovici : *Noua spiritualitate românească*. Tip. „Artistica“ Pitești, 1942.

În cele 16 pagini ale broșurei, d-l Ilovici arată rezumativ, și „numai enunțatoare“, problemele noii spiritualități naționaliste ale vremii, care, odată cu venirea păcii, „vor putea fi aruncate în plin în discuția publică, spre a-și îndeplini rostul în noua spiritualitate românească a veacului“.

Broșura prezintă puternice puncte de orientare în problemele vremii.

E. C.

Gândirea, revista datinei naționale și creștine care apare sub conducerea avântată a d-lui Nichifor Crainic înțelegând imperativele vremii, a poposit în actualitate, pentru a dojeni și a îndemna. În numărul pe Noembrie 1942, directorul publicației, în definiții lapidare, pune la zid defetismul „anglofililor“ noștri, definindu-i ca pe „o mână de politicăstri, rămășițe sinistre ale democrației, care a ruinat România de ieri și care nu se pot obișnui cu o moarte politică definitivă“ (p. 482). În editorialul numărului pe Decembrie, vorbește de astădată profesorul. D-l Crainic găsește cuvinte pline de îndemn sufletească și de răvne ideale, pentru a cere tineretului să caute să răspundă glorioaselor jerte ale prezentului, prin trudă către perfecțiunea și neprihănită limpezire a duhului.

Suntem fericiți că și într-o prîvință, și în alta, ne-am întâlnit și de astădată cu d. Crainic, așa cum ne-am mai întâlnit de-atâteaori pe linia mare și permanentă a imperativelor naționale.

G. R. C.

„Timocul“ : Anul IX Caetul III, 1942.

Numărul de față, aduce, ca și celelalte numere, interesante, și prețioase colaborări : D-l Em. Bucuță, N. A. Constantinescu, Al. Iordan, I. Cutoveanu, C. Constante, C. Sandu Timoc, etc.

Pagina tradiției și folklorului timocean este prezentată prin domni C. C. „Obiceiuri de Crăciun la românii din Macedonia și Timocul sârbesc“ ;

B. C. Tuică: „Credințele la românii din Timoc”; Vancu Const. „Stăflița din Cutova, cea mai frumoasă față timoceană”, etc.

Cronicele sunt semnate de Em. Bucuța, (Institutul român din Sofia) A. Andrei (Prof. E. Petrovici printre românii timoceni) N. Batzaria (Românii de peste hotare) etc. etc.

„Gazeta Cărților”: Nr. 3-6, 7-8 Noembrie-Decembrie, 1942.

Nici cu aceste numere, „Gazeta Cărților” de sub conducerea d-lui prof. Munteanu-Râmnic, nu și-a desmințit rostul ce-l are în lumea publicisticii noastre. Cronici bogat documentate, cataloage de cărți vechi, Biblioteci, cronica revistelor și ziarelor, Recenzii și note critice, iată câteva din preocupările de frunte ale „Gazetei Cărților”. În nr. 7-8 remarcăm rândurile închinată comemorării lui Vasile Bogrea, autorul preacunoscutelor versuri:

„Pământ avar,
E-așa puțin din tine 'n noi
Și-așa curând
Ne ceri puținul înapoi,
Așa curând,
Pământ avar”.

E. C.

Arhanghelul: Anul VI, nr. 7-8 Botoșani 1942.

Sub conducerea părintelui profesor Hristofor Deliu, revista „Arhanghelul” este o frumoasă realizare spirituală-creștină și națională.

În ultimul număr semnează: pr. prof. Cezar N. Vuza, pr. Al. Dolinescu, pr. Hristofor Deliu, pr. M. Gașpar, pr. N. Scriban, diacon Gh. Lungu.

Proză și versuri semnează: pr. V. Popa-Nicoară prof. N. D. Andrieș și avocat V. A. Gavriloaie. V. D. Simionescu

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI

I. Petrovici, „Studii istorico-filosofice, seria nouă”, Casa Școalelor, București, 1943.

I. Petrovici, „Fulgurații filosofice și literare”, Bibl. pentru toți, București.

Leca Morariu, „Eminescu, note pentru o monografie”, Cernăuți 1943.

Dr. Ilie Rădulescu, „Pentru un imperialism românesc”, ed. Porunca Vremii, Buc. 1942.

Dimitrie Gherasim, „Schimbul de po-

pulații între State”, An. Acad. Rom., Buc. 1943.

I. G. Lipovanu, „Concepția latină asupra leziunii în contractele dintre majori”, Iași, 1942.

I. M. Dimitrescu, „Focșanii în vremea Unirii”, impr. jud. Hunedoara, 1942.

Oreste A. Atanasiu, „Este marea neagră saracă în pești?” Buc. 1940.

Theodor Plop, „Doamnei”... versuri, Hotin 1942.

REVISTE

DIN STRĂINĂTATE

Die Kunst im Deutschen Rechte, Berlin an. VI, nr. 11, Novembre 1942.

Serviciul Mondial, Frankfurt a. M., nr. III/23 și 24, 1—15 Dec. 1942.

Europa nouă, Berlin. an. V, nr. 2, Ianuarie 1943.

Bolletino bibliografico italiano, Roma, an. III, nr. 3, 4, 5, 6, 7, 8, Martie-Aug. 1942.

DIN ȚARĂ

Gândirea, București, an. XXII, nr. 1, Ianuarie 1943, dir. Nichifor Crainic.

Viața Basarabiei, București, an. XI, nr. 12, Dec. 1942, dir. Pantelimon Halippa.

Păstorul Tutovei, Bârlad, an. V, nr. 8, 9, 10, Oct.-nov.-Dec., 1942.

Luceafărul, Sibiu, an. III, Ian. 1943.

Muncitorul român, București, an. V, nr. 7, Dec. 1942, dir. Pan M. Vizirescu.

Satul, București, an. XIII, nr. 145, Dec. 1942, dir. Andrei Udrea.

Timocul, București, an. IV, nr. 3, 1942.

Biserica Basarabeană, Bălți, an. I, nr. 7, Decembrie 1942.

Alaci, București, an. XIII, nr. 9-10, Sept.-Oct. 1942.

Apostolul, Piatra Neamț, an. VIII, nr. 8-10, Aug.-Oct., 1942, dir. Mihai Avadanei.

Luceafărul literar, București, an. XV, nr. 2, Ianuarie, 1942, dir. Nicolae Graur.

România tânără, Brașov, an. I, nr. 7-8, Nov.-Dec. 1942, dir. I. Hașeganu.

Buletinul pregătirii premilitare și extrașcolare, București, an. VIII, nr. 8-9, Nov.-Dec. 1942.

Gazeta cășilor, București, an. XII, 3-6, Oct.-Nov. și 7-8, dec. 1942, dir. prof. D. Munteanu-Râmnic.

Dobrogea Românească, București, an. I, nr. 1, Ianuarie 1943, dir. Elsa G. Dimitriu-Serea.

**Cel mai eficace tratament în boalele stomacului, intestinului, ficatului, nutriției, rinichi și aparat respirator,
sunt apele minerale din**

SLĂNICUL MOLDOVEI

**De vânzare :
la farmacia Spitalului „Sf. Spiridon“ Iași
și la administrația Băilor Slănic jud. Bacău.**

**Cu avizul medicului curant,
se expediază contra ramburs
cantitățile cerute.**



ÎNTREBUIȚAȚI

**APA MINERALĂ DIN
SLĂNICUL MOLDOVEI**

COMERCIALA FARMACEUTICĂ

SOCIETATE ANONIMĂ ROMÂNĂ

BUCUREȘTI

STRADA GENERAL BERTHELOT Nr. 39

Telefon 5-05-89



Telefon 5-12-68

DEPOZIT DE MEDICA-
MENTE ȘI CHIMICALE,
ULEIURI ETERICE
PENTRU PARFUMERIE
ȘI SCOPURI COMES-
TIBILE, FIOLAJE

REPREZENTANȚE PENTRU ROMÂNIA A FABRICILOR
DEUTSCHE KABELWERKE A. G., BERLIN; CAUCIUCĂRIE
MEDICINALĂ GEHE & Co., A. G., DRESDEN;
SPECIALITĂȚI FARMACEUTICE

COLECȚIA „CETAȚII MOLDOVEI”

- Ștefan Berechet, *Care din trei*, trad. din Cehov.
G. Bezviconi, *Roirea familiilor românești peste Nistru*.
— Costache Negruzzi, scriitor basarabean.
— Legăturile familiale ale lui A. C. Cuza cu Basarabia
— Scriitorul Leon Donici
— Prințul Constantin Moruzi.
— Romancierul Dimitrie Moruzi.
Gh. A. Cuza, *Frankfurt, Cetatea antiiudaismului mondial* (epuizat)
— Cuza-Goga, o înfrățire ideală, (ed. II-a), 10 lei.
— Prin Tighina și Cetatea-Albă, 60 lei.
— Profanare scelerată sau act de demență. (Cazul Gh. Călinescu).
— Bugeacul—drumuri și popasuri basarabene (epuizat)
— Tit Liviu, cântăreț epic al Romei.
— Naționalismul și generațiile studențești ale României moderne.
— Alătura de Mareșal, pentru țară.
V. I. Cataramă, *Sufletul Junimii: Vasile Pogor*.
I. Florea-Rariște, *Rătăcire prin vis*, (versuri).
A. M. Frimu, *Prăznuirea slovei naționaliste din Moldova*.
— Inaugurarea Institutului German de Știință
N. Grigoraș, *Orașele Moldovei și populațiile de origină străină*
— Ceva despre urmașii lui Petru Vodă Rareș
— Mănăstirea Cetățuia.
— Naționalismul antisemit al lui A. D. Xenopol.
Petru Iroaie, *Natură și sens popular românesc*.
I. G. Loghin, *M. Eminescu și provinciile desrobite*.
C. Martiniuc, *Moldova de Sus*.
Marga Mateescu, *Assisi, cetatea Sf. Francisc*.
Anton Nițu, *Simbolul religios egeean de pe figurina plastică neo-eneolitică dela Casimcea (Dobrogea)*.
Ion G. Savin, *Mitropolitul Movilă și Sinodul dela Iași*.
— Religia creștină, — formă fundamentală a civilizației și culturii române.
— Politica religioasă a Axei
C. Toma, *Societatea Comunală de Electricitate*.
Gh. Ungureanu, *Un act de dreptate istorică*.
Alexandru Vioreanu, *Vasile Gherasim*.
-



PREȚUL 80 LEI